

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Det här verket har digitaliserats i ett samarbete mellan Litteraturbanken och universitetsbiblioteken i Göteborg, Lund, Umeå och Uppsala.

Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den tolkade texten kan innehålla fel.

Därför bör du visuellt jämföra den tolkade texten med de scannade bilderna för att avgöra vad som är riktigt.

Om du anser dig ha upphovsrätt till detta material, ber vi dig vänligen kontakta Göteborgs universitetsbibliotek.

The digitisation of this work is a collaboration between The Literature Bank and the university libraries in Gothenburg, Lund, Umeå and Uppsala.

All printed text is OCR processed into machine readable text. This means that you can search the document and copy its text. Older documents with print in poor condition can be hard to process and may contain errors. Compare the interpreted text visually to the scanned image to determine what is correct.

If you believe you own the copyright to this work, please contact the Gothenburg University Library.

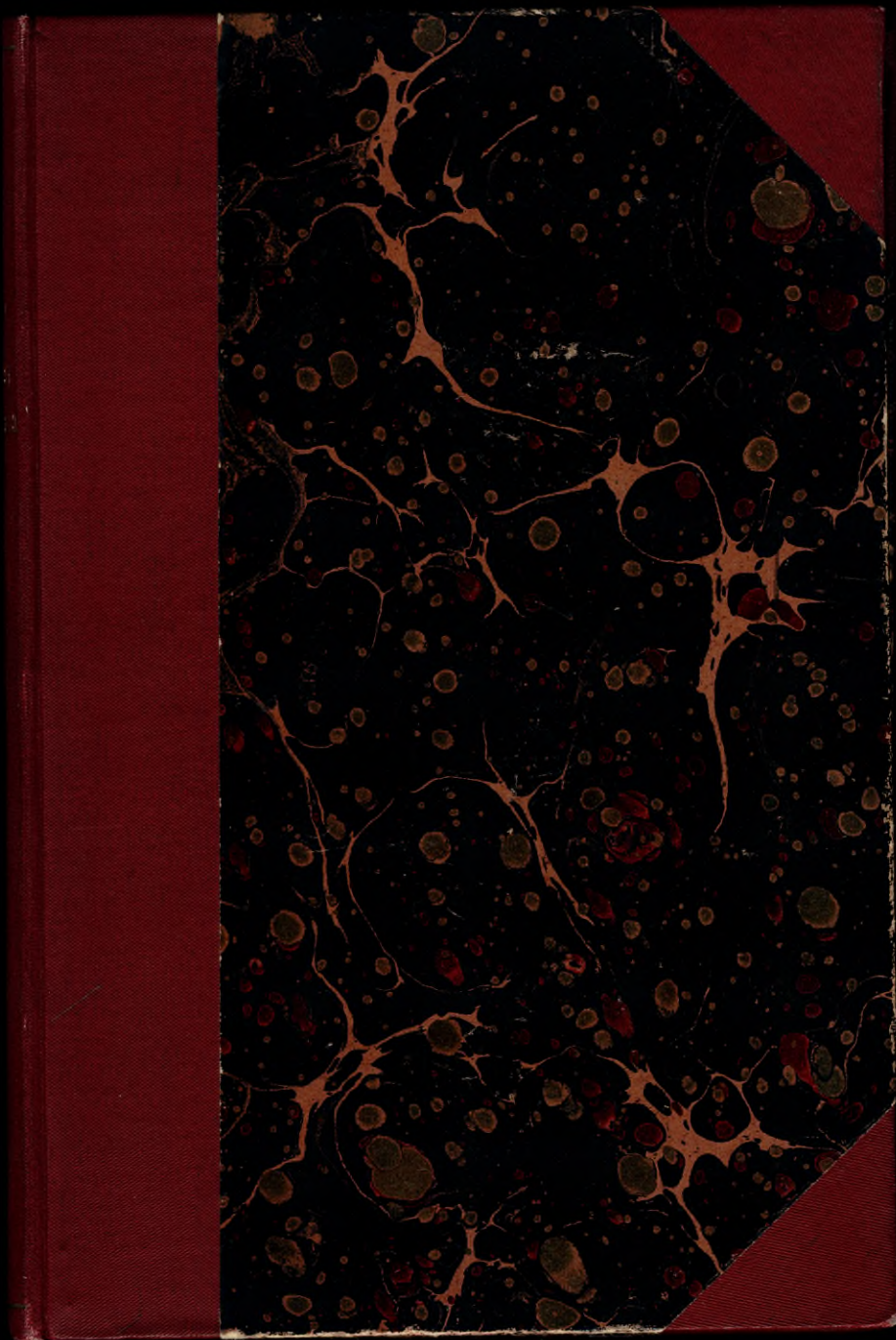
GÖTEBORGS
UNIVERSITET

LUNDS
UNIVERSITET

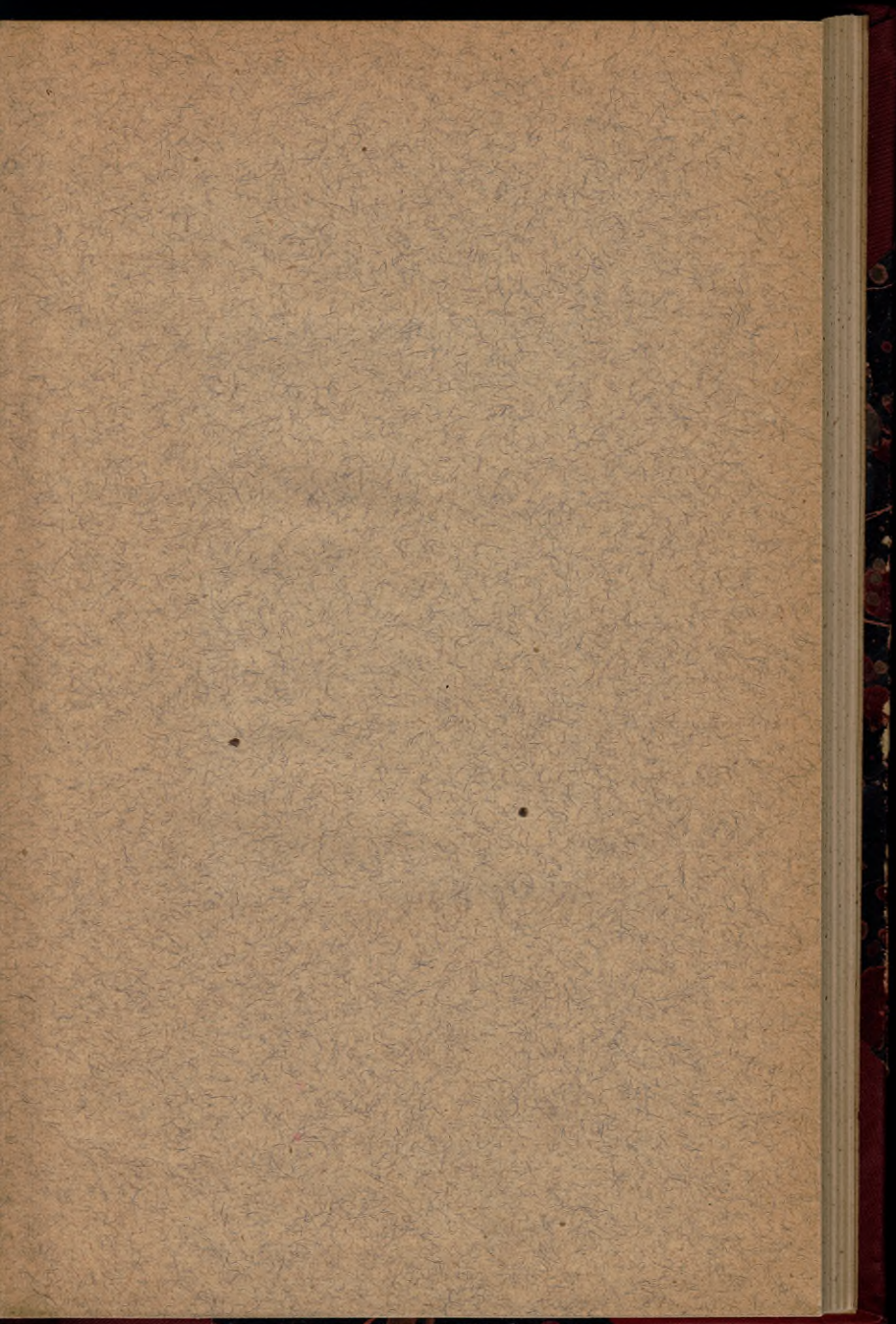

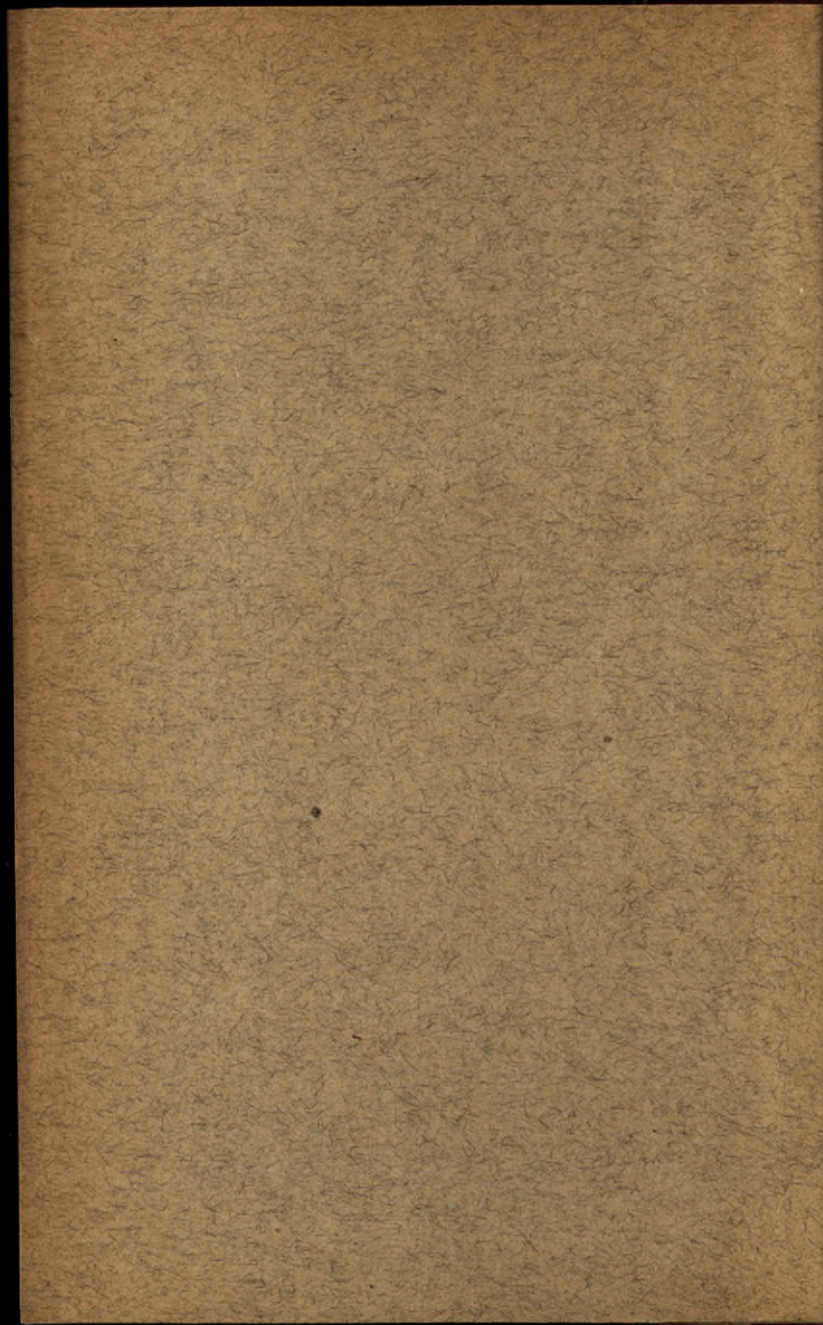
UPPSALA
UNIVERSITET

Litt.
Sv.

FATA MORGANA

OCH ANDRA BERÄTTELSE

AF

JANE GERNANDT

AMADOR

AMADOR

AMADOR

FATA MORGANA

OCH ANDRA BERÄTTELSE

AF

Claine
JANE GERNANDT. *[g Claine]*

STOCKHOLM.
ALBERT BONNIERS FÖRLAG.

STOCKHOLM 1893

ALB. BONNIERS BOKTRYCKERI

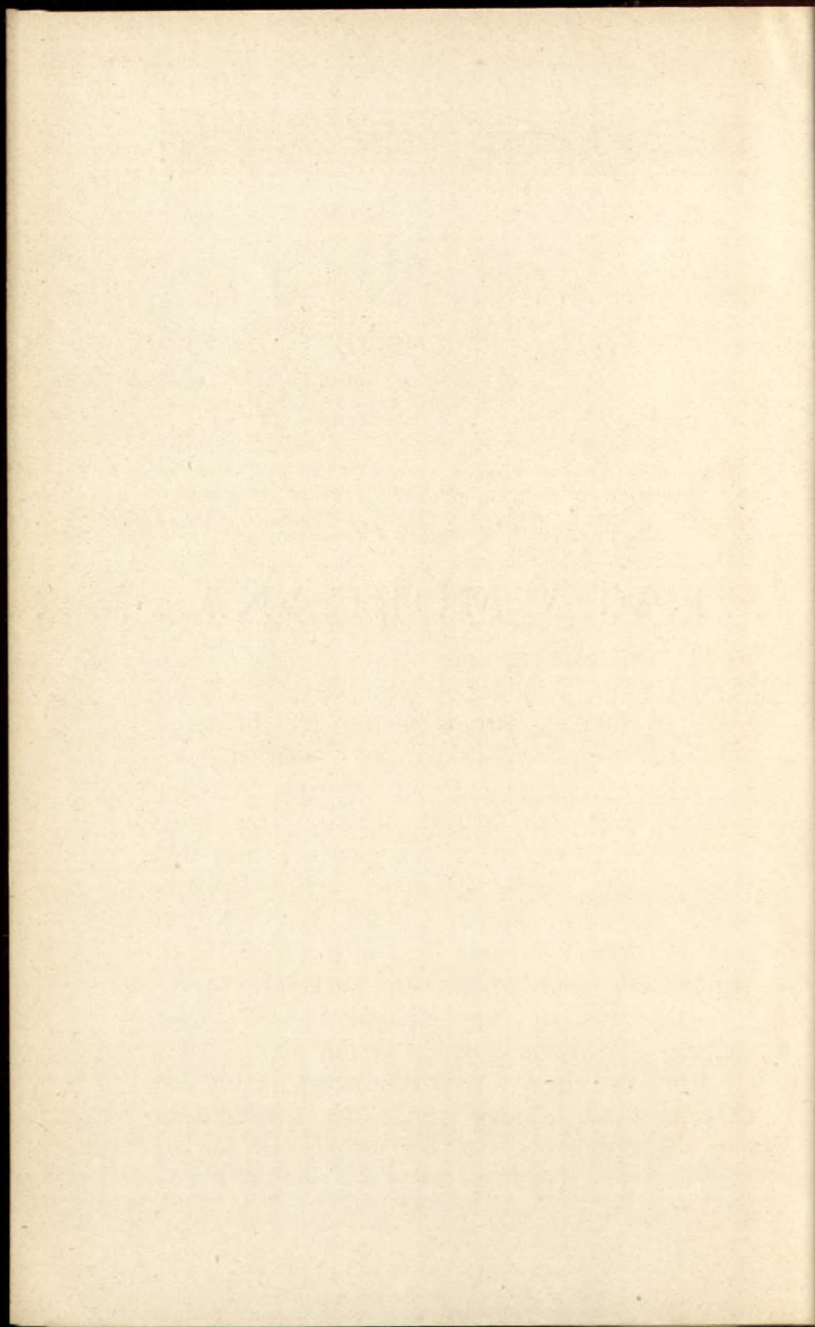
STOCKHOLM.

ALB. BONNIERS BOKTRYCKERI 1893.

FATA MORGANA.

Doktorn och hans gäst hade suttit och pratat ute på verandan i den sena, stilla sommarkvällen; nu började ett tunt, hvitt töcken stiga upp från sjön och närma sig huset.

»Om vi skulle gå in, det blir dimma,» sade värden och reste sig upp.

I den täta, hvita dagern tecknade sig stränderna som i ett dunkelt fjärran; en stor, hvit herregård låg halft begrafven bakom en trädgrupp, och bortom ett ljusgrönt hafrefält förtonade en taggig skoglinie mot den hvitgrå himlen. Tog man i ett lås, var det vått af fuktighet och man stod plötsligt stilla, mattad af luftens värme. Doktorn vände sig om i dörren till sitt rum: »Nu ser man ju ingenting,» sade han, »du kan inte få ett begrepp om hvad här kan vara vackert.»

»Det kan jag nog föreställa mig,» svarade vännen, »jag tycker inte här är fult nu.»

De voro gamla upsalakamrater; nu var den ene för första gången gäst i den andres hem. Allt var ännu nytt för honom och han såg sig

något främmande omkring i det stora, luftiga arbetsrummet. Väggarna pryddes af dyrbara persiska väfnader och tscherkessiska vapen, och på det massiva skrifbordet lyste en exotisk fjärils-samling i sina glaslådor.

»Ja, här har du det bra,» sade vännen. »Svängrum och utsikt. Jag tror, att du har fått det bästa rummet i hela huset.»

Värden promenerade af och an med en föräddisk sprittning i mungiporna. »Jag kommer att tänka på en historia» — han smålog. »När storfurst Konstantin var nere i Tiflis och inspekterade Raddes samlingar, som ha anslag af ryska staten och för resten äro magnifika, blef han litet öfverraskad af inredningen i doktors privatvåning. 'Ni har förstått att inrätta det utmärkt,' sade han, 'inte minst åt er själf.' — 'Ja,' svarade Radde, 'men ers kejsrerliga höghet torde betänka, att jag är det förnämsta djuret i mitt museum'.»

Vännen såg ett ögonblick på den andres energiska, något högdragna ansikte: »Historien är bra,» sade han, »har du berättat den för din fru?»

»För min fru — hur så?»

»Hon är det bästa jag sett här i huset... Så riktigt ung och söt. Jag kunde nästan bli afundsjuk. Säg, hur fick du henne egentligen?»

»Hur jag fick henne? Hon lät sig tagas.»

»Ja — så är det. Du har haft tur hos kvinnorna.»

»Därför att jag älskat dem. Det är vår eviga dröm om kvinnan, som drar henne till oss, liksom det är hennes dröm om det evigt manliga, som drar oss till henne. En mans högsta uppgift borde vara att göra en kvinna lycklig och tvärt om. Mannen är kvinnans fixa idé och kvinnan mannens. Det är om henne han svärmar, när han är stämd för svärmeri, men» — han slog askan af sin cigarr — »det finns ju en hel del män, som lefva för annat och drömma om annat och som kanske inte äro några män —»

»Liksom det finns en hel del kvinnor, som inte äro kvinnor —»

»Ja. Hvad anser du vara kriteriet på kvinnlighet?»

Vännen svarade icke genast: »Din fru är kvinnlig,» sade han slutligen.

Doktorn log belåtet. »Ava har riktigt slagit an på dig.»

»Sådana kvinnor måste slå an på alla. Det är det där veka och milda —»

»Som tar oss, ja, därför att det smickrar någonting hos oss: vår styrka. Jag medger, att det är den typiska kvinnligheten. Enligt konventionella begrepp skulle ju kvinnan vara passiv eller åtminstone på defensiven.»

»Enligt konventionella begrepp... Ville du ha henne annorlunda då?»

»Jag? Nej. Har jag inte valt med samma instinkt som andra, och är jag inte lycklig i mitt val? Jag försäkrar dig, att jag är lycklig.»

»Det tror jag,» sade den andre varmt, men med någon förvåning.

Doktorn gick bort och drack med sin vän.
»Hvad skulle du säga om en kvinna, som tog initiativet och själf förklarade sina känslor för dig?»

»Hvad jag skulle säga —»

»Ja. Ibland kan det ju vara mycket enkelt, ibland återigen svårt nog, så svårt, att man inte finner någonting att svara.»

»Något sådant har hänt dig?» frågade den andre efter ett par ögonblicks tvekan.

»Något sådant har hänt mig. Det var i Petersburg för — ja — det är nu snart tre år sedan.»

»En ryska?» Vännen smålog. »Ja, det är en konstig ras, de kunna tillåta sig litet af hvarje.»

Doktorn lyfte upp hufvudet med en viss häftighet. »Hon, som jag talar om, tillät sig inte litet af hvarje. Det var en sällsynt fin och djup natur. För mig stod hon länge, mycket länge som ett undantag från sitt kön — nästan som ett slags man.»

Den andre gjorde en min af ringaktning och ironi.

»Ja, det är ett dåligt uttryck för hvad jag menar. Jag tycker inte om kopior ens när de äro något så när goda, men hon var ingen kopia. Hon var sig själf. Men hur skall jag kunna förklara det oförklarliga, hur skall jag kunna ge dig

ett begrepp om hennes väsens mystik? Du tror inte på vänskap mellan en ung man och en ung kvinna? — Det är bara dumt att fråga, man vet svaret på förhand, men jag säger dig, att det är en möjlighet under vissa omständigheter — och till en tid. Vi två voro vänner. I en annan finare och ömtåligare mening, än två män äro vänner, det är sant. En karl kan säga hvad han vill till en annan — yttre hänsyn betraktas som en löjlighet. Chevaleriet män och män emellan har försvunnit med duellen. Det är ett komiskt och främmande begrepp för oss skandinaver, man kan inte tala om det utan att dra på munnen. I Frankrike och Tyskland är det inte så.

»Och, ser du, i en sådan där vänskap mellan en man och en kvinna, där kommer den gamla ridderligheten till heders, hänsynen med alla dess förpliktelser och hela dess fina charme. Känner du till en sådan förtrolighet? Om du inte gör det, kan jag knappt beskrifva den för dig eller ge dig ett begrepp om Olga Nicolaievna. Hon var dotter till Rostoptschin, zoologen. Du känner väl nått och jämt till namnet, men där borta är det mycket bekant. Jag kom rätt mycket i beröring med honom, och en kväll tog han mig med sig hem. Det var då jag lärde känna Olga Nicolaievna. Hon satt midt i en krets af äldre och yngre män, vänner och kolleger till hennes far, och underhöll dem på ett sätt, som jag aldrig hört någon annan än en ryska kunna göra — så enkelt och allvarligt, utan att man märkte bockfoten *Absicht*, som

så ofta fördärfvar intelligenta kvinnors konversation. Mig gjorde hon hemmastadd med några presentationer och ett par vänliga ord. Hon var den enda kvinnan i sällskapet — jag räknar inte en gammal tant från provinsen, som inte gjorde annat än drack te med sylt — och det var egenomligt att se, hur hon samlade intresset omkring sig utan koketteri och utan ansträngning. Hur det föll sig, minns jag inte längre, men innan jag gick, hade hon reda på alla mina planer, och det sista jag hörde henne säga var, att hennes far skulle ge mig rekommendationsbref till doktor Radde, något som han mycket riktigt också gjorde.

»Hvad var naturligare än att jag skulle gå upp och göra visit, när jag kom tillbaka från min resa efter — ja — det var nära ett år. 'Är det ni?' sade hon, som om det varit dagen därpå. Jag vet icke hur, men jag fick det behagliga medvetandet, att jag var väntad, och det gjorde mig godt. Visiten blef lång, jag måste göra reda för mina fynd och — nej, vet du, jag tycker inte om att du skrattar så där. Du tänker dig någonting torrt och pedantiskt — jag önskar bara, att du hade sett henne. För det första var hon ung och för det andra... du känner inte till den ryska kvinnofiguren med de på en gång yppiga och smärta lemmarna, något obeskrifligt, halft orientalistiskt, half europeiskt — som deras intelligens, som deras temperament. Hade hon gått öfver en gata här hemma, skulle ni ovillkorligen vändt er

om och sett efter henne; ansiktet var mjukt, hyn hade denna jämna ogenomskinliga hvithet, som jag aldrig sett utom i Ryssland, och läpparna voro mycket röda. Hvem som helst af er skulle funnit henne vacker eller åtminstone ovanlig. Föreställ dig en ung flicka på 23—24 år, som tänker öfver allt och uttalar sin tanke med en öppenhet, en nobel frihet från förställning, som är sällsynt till och med hos män och som hos kvinnor — ja, för mig var hon ett fenomen. Hur skall jag kunna förklara charmen af den luft man andades i hennes närhet? Det finns blommor, som inte ha någon särskild doft, men när du sitter med dem i din hand och lutar dig ned emot dem, upptäcker du plötsligt något obeskrifligt svalt och fint, som är alldeles egendomligt för dem och som de icke ha gemensamt med några andra. Du skulle icke kunna säga hvad det är, du känner bara, att det finns där. Sådant var det intryck man fick af Olga Nicolaievna. Det var en viss stolt oberördhet i hennes blick, en lugn och lidelsefri klarhet i uttrycket öfver hennes ansikte, en lojal öppenhet i hennes leende.

»Hennes omgifning höll mycket af henne, men man kan icke tänka sig något mindre expansivt än hon. Det föll en helt enkelt icke in, att hon skulle kunna gå bort och omfamna fadern eller kyssa sin tant eller ge något yttre bevis på sina känslor. I hennes närhet skulle du inte fått smaka detta oklart förvirrande, som har så många skiftningar och som är innebörden af 'kvinnans'

hela dragningskraft, men det skulle spunnits ett mycket fint nät af förstående emellan er. Fattar du nu hvad jag menade, när jag talade om vänskap?»

Den andre tuggade tankfullt på sina mustascher: »Du gör ett plus af hvad som i själfva verket är ett minus, en brist — temperamentskyla.»

»Hon kall och utan temperament — Sancta simplicitas! Ja, förlåt mig. Kall — hon hade denna förmåga, denna specielt ryska förmåga af hänförelse för idén, som man förgäfvets söker hos andra kvinnor, en svindlande, nästan vanvettig idealitet i sina drömmar, något af denna tro, som skulle försätta berg, om den inte stormade molnen.

»Jag ansåg mig 'frisinnad' på den tiden, men hon — hur långt var hon icke framom mig, öfver mig, där uppe, där man icke längre räknar med realiteter. I bredd med denna allt uppslukande, gigantiska våldsamt i fordringen blef hvarje ansats till handling nästan en löjlighet.

'Hvarför gör ni ingenting?' frågade jag henne en gång. 'Hvarför arbetar ni inte för era idéer?'

'Jag? Låt oss inte tala om mig. Hvad gör ni själf, hvad göra männen? Den ene spatserar till domstolen och underskrifver en handling, som man skrattar åt om 300 år, den andre mikroskopar väfnaden i en mossa och skrifver en afhandling däröfver, den tredje och fjärde upptäcker hvar sin bacill, och för hvar ny bacill får världen

en 'stor man' mer. Tycker ni inte, att den snart skulle ha nog — af bådadera, eller att dess tålamod snart skulle vara uttömdt? Har allt detta gjort den lyckligare?'

»Jag frågade henne hvad hon ansåg för lycka.

'Friheten,' svarade hon.

'Och om människorna hade den största möjliga frihet, tror ni då, att de skulle vara lyckliga?'

'Om de kunde njuta det närvarande, det är därpå det beror.'

'Är det ett *conditio sine qua non* för lyckan?' frågade jag.

'Ja,' sade hon, 'man förföljer en dröm, en fata morgana, som ligger i det oupphinneliga, men det man kan fasthålla med sina händer, det går man förbi, eller griper man det och släpper det, utan att ana, hvad det var man ägde.'

»Det förefaller mig som om jag hört henne säga detta helt nyss, i går, i dag. Ibland har jag nästan glömt, hur hon såg ut, ansiktsdragen och ögonen — de voro mörkbruna och kunde bli glödande, när hon lät sig hänföras, men annars var uttrycket icke mycket växlande. Det är rösten, som förföljer mig. Hon talade stilla, längst ute på läpparna, jag ser det för mig, jag hör de mjuka ljuden, den fina förförelsen i ordens tonfall, och intet språk kan förföra som det ryska.

»Det var hon, som lärde mig tala det; — det vill säga lärde det gjorde jag ju aldrig. Jag tog ord från alla möjliga andra språk, jag vred

och vände på de gamla formerna och bildade nya rakt uppåt väggarna. Ibland kunde hon inte låta bli att skratta, men då såg hon så bönfallande på mig: jag fick inte bli ond. 'Det är som om man skulle höra ett litet barn,' sade hon och smålog åt mig. Denna egendomliga flicka, som man satt så lugnt och talade med, som föreföll så operosonligt kall och som föraktade koketteriet ända därhän, att hon satte sin stolthet i att *inte* behaga, hon hade något annat i sin natur, godheten, det där stora milda, som man känner sig så trygg hos. Hon höll det tillbaka, men det skymtade fram, när hon log. Du skulle sett det leendet. Det var så fint och skyggt, det var så oskyldigt och så förrädiskt, det förrådde kvinnan i henne.

»Vi talade om allt som du och jag och ändå var det ett plus i förtroligheten... ett behag... någonting som smakade ljufligt. Jag berättade henne om mitt arbete, mina förhoppningar, mina planer, mina drömmar, till och med mina minnen. Det var med en alldeles särskild känsla jag talade om detta förflutna, den stolta farten för fulla segel från den tid man var ung och hade Eros om bord, en och annan brottsjö, en och annan storm, som kastade min båt öfver ända — ett och annat bittert minne från nödhamnarna.

»Jag säger dig: det var med en egendomlig känsla af väsensskillnad, af öfverlägsenhet, af hemlig fröjd öfver mig själf jag berättade. Hon hörde på utan förvåning, utan nyfikenhet, med den fina

och friska oberördhet, som var hennes naturs hemliga jämviktskälla.

»Men då jag gick min väg, såg jag ibland, att hon följde mig med en lång blick, som gaf mig åtskilligt att tänka på; — det vill säga jag kände det snarare än jag såg det. Och det hände också någon gång, att hon, som annars var så positiv, och som in i det sista förfäktade en åsikt, visade mig en plötslig undfallenhet, som om det glädde henne att underordna sig min mening. Ibland tog hon sig också tillbaka med ett trots, en öfvertygelse om sitt omdömes absoluta ofelbarhet, som gjorde mig mycket nöje och som visade, hur hon i själfva verket kämpade för att inte — uppgå i mig.

»Jag hade mitt eget sätt med denna lust till opposition; jag brukade sätta henne i harnesk mot hennes egen öfvertygelse, jag kunde göra vissa medgifvanden, instämna med henne för att drifva henne öfver åt motsatt håll, till min åsikt. På så listiga vägar var det mig ofta ett kostbart nöje att känna och njuta min makt.

»Så minns jag, att vi en gång talade om hennes landsmaninnor och frihetskampen: 'Ja,' sade jag, 'kvinnan nöjer sig inte längre med att vara till endast för familjen.'

'Kallar ni det 'endast'?' sade hon. 'Jag undrar, hvad det var för ett dumhufvud, som först inbillade henne, att det var ett otillräckligt ändamål och fick henne att tro på det. Vore jag man, skulle jag öfverhopa kvinnorna med godt bara

för detta ena. Jag skulle inte begära något annat af dem.'

'Men ni själf, Olga Nicolaievna? Jag kan inte tänka mig, att ni skulle kunna uppgå i familjen eller —'

»Hon undvek min blick, och det var en af de få gånger jag sett henne rodna, sett något af rödt skymta genom hudens täta, matta hvithet.

»Jag fick ett allt tydligare intryck af att vårt förhållande undergått en förändring, att det kommit något skiftande, oroligt in i hennes väsen, att hennes sätt att tala och betrakta mig växlat karakter. Stundom föreföll det mig som om hon skulle lidit däraf, stundom som om det skulle gjort henne lycklig... Visst... Hvarför inte? Det måste ju vara härligt att upptäcka nya världar inom sig, se kuster, där man aldrig anat land. — —

»Jag hade varit i Petersburg nära ett halft år, vi hade träffats hvarje vecka, tidtals hvarje dag; nu led det allt mer mot tiden för min hemresa. En afton — det var i slutet af maj — gjorde hon och jag och tanten en utflykt till Pavlovsk. Kvällen var härlig. Björkarna hade nyss slagit ut på båda sidor om landsvägen, och en fin och obeskriflig doft af vår trängde in i järnvägskupén. Det flacka landskapet var icke vackert, men det är en egendomlighet hos mig, att fula trakter lätt komma mig att drömma. Beror det kanske på att det blir så stort spelrum för önsknigen, för fantasien? Jag vet inte.

»Den kvällen var jag mycket upplagd att höra musik, och symfonikonserten hade redan börjat, då vi kommo in i salongen. Jag är inte musikalisk, men ingenting kan så fördjupa min njutning af en tanke eller ett intryck som musik. Hvad det var orkestern spelade, vet jag inte, jag vet bara, att jag satt och betraktade Olga Nicolaievna.

»Jag hade alltid sett henne i några släta, mörka klädningar; nu var hon ljusklädd, med långa, svarta handskar och något slags stor, ljus hatt. Jag minns det så väl, den gjorde ansiktet så litet och så märkvärdigt mjukt, det hvita ansiktet med den röda munnen och det där draget öfver läpparna, som jag aldrig sett utom hos ryskorna; — det är stolt och sorgset och fordrande — spotskt ibland. Hos Olga besjälades allt detta af hennes stora, djupa allvar.

»Ett par gånger såg hon på mig; nu kan jag aldrig höra de ängsligt höga tonerna i ett violin-solo utan att tänka på de ögonen. I deras uttryck låg samma smärtsamma spänning, samma trånad mot det oupphinneliga, höjder, som ingen räcker, djup, som ingen når.

»Min tanke var: hur skulle du inte kunna lida; — det ilade djupt inne i min själ. Jag frös, det är sant, jag frös verkligen, men aftonen var mild och varm. Under pausen gingo vi några slag i trädgården — tanten satt inne i restauranten med sitt eviga te. Vi hörde hur orkestern började spela; då voro vi redan ute i parken. Hon skulle visa mig Nicolaimonumentet, som ligger tämligen

afsides, och vi förlorade oss i de breda lindalléerna.

»Ingen af oss talade mycket, men hon hade ett sätt att säga 'Karl Karlovitsch' . . . med en röst, som var alldeles ny för mig. Det var något brutet i klangen, och ändå en sådan mildhet, en stor, darrande värme, något af glädje, aning och väntan. Jag hörde det så väl.

»Vi hade gått väl en halftimme, utan att finna hvad vi sökte och gingo alltjämt framåt, men inte som om vi haft ett mål. Det steg som en fuktig ånga upp ur jorden, en lukt af gräs och mylla. Då och då passerade vi en dunge lärkträd. Har du känt, hur lärkträden dofta om våren? Hon blef allt tystare, allt mera stilla. Vid hennes sida kände jag mig till mods som när man är ute i skogen och åskan går långt borta. Man hör den spända ångesten omkring sig; bladen hänga orörliga ned från sina grenar, de lefva och lyssna — då och då kommer en blix, man ser det, men man är lugn: åskan går långt ifrån en. .

»Vårt samtal hade så småningom afstannat, vi hade kommit upp på en höjd, där man hade utsikt öfver parkens kuperade terräng. Himlen var röd af solnedgången och en smal, blå kanal skymtade fram mellan löfdungarne. Olga stod med sänkt hufvud, halft vänd från mig. Jag såg ett stycke af den hvita kinden med dess persikodun, och mitt hjärta klappade, men inte som hennes — nej, inte som hennes.

»Rundt omkring oss rådde denna tystnad som endast afbrytes af *ett*. Jag kände, att hon väntade, jag hörde henne bedja och begära, men jag bröt inte tystnaden. Jag skulle fördärfvat det ögonblicket för mig, om jag brutit den.

»Så gick hon ned för kullen, först långsamt, sedan allt hastigare, nästan nervöst, och jag vet inte hvilken instinkt, som ledde henne kortaste vägen till konsertsalongen. Där började hon skämta och skratta, och under hela hemfärden var hon så uppsluppen nästan öfverdådig, som jag aldrig förut sett henne. Hon hade roligt åt tanten och upptäckte löjliga drag hos passagerarne, men genom allt detta skymtade mitt öga något oroligt och besviket. Luften i hennes närhet var elektrisk, jag hade den förnimmelsen, att det skulle gnistrat, ifall jag strukit min hand öfver hennes hand, som säkert låg iskall, darrande af smygande feber i sin smala svarta handske, men jag rörde den icke. Jag ville icke göra det.

Jag följde dem upp i våningen. Olga och jag satte oss vid ett öppet fönster och betraktade det sena gatuvimlet i denna stad som aldrig sofver. Hennes bleka ansikte formligen lyste; — som om man skulle sett det i månsken, så hvitt var det och läpparna voro orörligt slutna.

Jag talade om att vi skulle skiljas, jag visste, att jag gjorde henne ondt, men det förorsakade mig endast ett slags frisk, kall tillfredsställelse. 'Och så reser ni åt ert håll och jag åt mitt,' sade jag, då hon plötsligt bröt sin tystnad:

'Karl Karlovitsch —'

»Jag hör ännu rösten; den lät aflägsen med en sällsam, överklig klang, men orden har jag glömt. I alla fall — det var hennes bekännelse, och jag tror icke, att någon kunnat göra den vackrare, stoltare — ödmjukare.

»Hon sade, att hon fäst sig vid mig redan den första aftonen, då hennes far förde mig med sig hem, att det rotat sig allt djupare hos henne, vuxit i löndom, men vuxit, sig allt starkare, tills det genomträngt hela hennes själ. Nu kunde hon icke tänka sig en framtid utan mig.

»Detta hade jag dock icke väntat. Jag kände en dunkel rörelse, blandad med en besynnerlig, nyfiken förvåning. Var detta verkliga — Olga Nicolai-evna? I nästa ögonblick slog mig situationens komik. En kvinna som tar initiativet, som tar försteget — framför mig. Jag fann mig förlöjligad, det vill säga icke mig, utan denne någon, som hon trott vara jag. Jag kände och tänkte som två personer, den ene stod helt och hållet utanför, den andre började resonnera, taga fördelarna i öfvervägande. Som ett fruntimmer! Saken hade sina sidor: svärson till Rostoptschin — man till Olga Nicolaievna . . . Jag fick lust att skratta, jag vet inte, hvad mitt ansikte uttryckte, men hennes ögon blefvo större och mörkare, medan hon betraktade mig.

»Återigen började hon tala och hennes röst kom mig liksom närmare:

'Jag känner inte längre igen mig själf, jag tillhör mig inte längre, med alla mina tankar, alla mina känslor, hela min håg tillhör jag er, Karl Karlovitsch, om ni älskar mig — antingen ni älskar mig eller inte —'

»Andlöst väntade hon mitt svar, men det var ingenting att svara. Jag teg. Då reste hon sig upp, tyst som jag, och såg på mig. I det ögonblicket hade hon det modet att se på mig med sina tårfyllda ögon, och så gick hon långsamt ut ur rummet.

»Strax därefter steg jag också upp, tog afsked af tanten och tackade för en angenäm dag. Jag minns hon stod och hängde ett grönt skynke öfver en bur; vi talade om att det var så ljusa nätter, hennes kanariefåglar kunde inbilla sig, att det var morgon.

»Ja, ja, intet har fallit mig ur minnet . . . Hvad skulle det korta lifvet vara värdt, om man inte någon gång genomlefde evigheter i nuets fullhet, i den öfverväldigande rikedom af sina intryck.

»Vill du tro det? Jag sof inte den natten. Jag gick upp och ned på engelska kajen, längs Nevan, så stark i känslan af mig själf som aldrig förr och aldrig sedan. Hvarför? Kan man öfverhufvud någonsin säga hvarför? Jag njöt min seger, en seger, som jag aldrig begärt och aldrig traktat efter. Hvad gjorde det mig? I öfvermåttet af min triumf, var det mig emot att hon känt något, jag tillstodde henne det inte, jag ville haft henne

kall. Och likväl smakade jag all eröfringens sötma, en *sådan* eröfrings sötma. Jag tänkte på hennes tårfyllda ögon och erfor något af hvad den romerske härskaren måtte ha erfarit, när den dömda bugade sig för honom med sitt: 'I det jag hälsar dig, går jag till döden!'

»Och ändå ville jag inte förorsaka henne smärta. Om den lilla handen hade stuckit sig på ett törne, skulle ingen ha ryckt taggen ur såret så varsamt som jag . . . Jag tänkte på hur hennes stolthet nu skulle vrida sig, jag tänkte på hur hon ändå skulle ropa efter mig, och jag smakade en fröjd, som inte kunde komma af lust att plåga. Men — hvem vet hvad man fröjdar sig åt, när man känner så hemlighetsfulla rörelser i sitt hjärta?

»Så blef det morgon efter min långa, ljusa natt — och hvilken morgon! Himlen flammade i rödt och gult, luften var kall och vederkvickande. Jag visste inte af trötthet, jag kände dådlust, jag tänkte på mina bergvandringar, på Kaukasien, på Elbrus. Jag gick hem till mig med en lätt svindel af välbehag och någonting ljusmättadt, jubelfylt inom mig. Det låter egendomligt och du behöfver ju inte tro mig, men aldrig har eröfringen af en kvinna, som jag eftersträfvat med alla mina krafter och tvungit att gifva sig tum för tum, väckt ett sådant känslösvall, så höga bränningar, en så mystisk lyckoförnimmelse till lif i mig som denna seger, som jag aldrig åstundat och som jag — försmått.

»Jag återsåg henne inte. När jag gjorde min afskedsvisit, beklagade tanten, att hon inte var hemma. Detta är således mitt sista minne af henne, det starkaste minnet i mitt lif. Ibland kunde jag tro, att det var dödt och borta; mig ovetande lefde det och listade sig öfver mig.

»Kort därefter träffade jag Ava. Jag blef strax intagen. Det var den gamla historien: passivt motstånd å ena sidan och å den andra — eröfrarlust. Allt gick så enkelt i gamla gängor, det dröjde inte mycket länge, innan vi blefvo förlofvade. Men hvad som gaf denna tid dess stora hemlighetsfulla tjusning, det var något annat — ett stolt, hvitt ansikte med sorgsna ögon, som jag såg i fjärran och som alltid betraktade oss. I bekännelsens ögonblick var det som om något skulle hämnat sig i mig, hämnat sig på den andra. Jag hade min blick fäst på henne, när jag kysste min fästmö, när jag för första gången bar henne uppför trapporna till vårt hem som man bär en hjälplös fågelunge till dess rede, varsam och stark i känslan af att man beskyddar, af att hon är kvinna och jag — man. Se, så vill jag älska, se, så vill jag eröfra, jag vill taga och låter icke taga mig . . . Ava frågade mig ofta, hvad jag tänkte på, hvad det var jag smålog åt, och först då märkte jag mitt leende och dess orsak djupt i mitt inre.

»Så gick ett år. En natt drömde jag smärtsamt oroligt om Olga Nicolaievna. Två månader därefter fick jag veta, att hon dött af feber i Kaukasien, dit hon följt sin far.

»Från det ögonblicket — — — Hvarför säger jag dig detta? Jag har aldrig förut sagt det åt någon människa; det är min hemlighet. *Jag tror icke, att hon är död.* Se inte så förskräckt på mig. — Jag vet det ju, hennes far har själf skrivit det till mig, men jag tror det inte. Jag tror, att hon lefver, att hon väntar på mig, att hon finns till för mig som det stora, det enda, alla drömmars verklighet och all verklighets dröm: lyckan. Jag sträcker mina armar emot henne, och jag ropar hennes namn; det är något i mig, som gråter och som fordrar sin tillhörighet: henne. Jag söker henne och hon flyr mig; jag famlar efter en skugga och ett gyllene sken, famlar som en förtviflad, ty jag vet, att jag aldrig har lefvat, att det var något i mig, som jag förvägrade sin rätt, då jag sköt henne ifrån mig.

»Jag anar möjligheter i mitt hjärta, som hon skulle väckt till lif, jag ser stigar, som slingra sig uppåt aflägsna höjder — hon och jag skulle vandrat dem. Nu är jag en människa, som går på jorden.

»Tro mig, jag är inte otacksam, men när Ava kommer och lägger sitt hufvud på min axel, hjälplöst och mjukt, drömmer jag om en annan ömhet. Hur den skulle vara, hur den skulle yttra sig, det vet jag inte . . . Om Afrodite där inne plötsligt fick lif och förnimmelser som en kvinna, om det kom pulserande blod i de blå marmorådrorna, hur tror du då hon skulle närma sig dig, hur tror du, att hon skulle kyssa, hon, som aldrig lyft sin hand till en smekning?

»Jag vet, att jag talar som en fantast, en gø-ning. Ser du, det är min olycka, att jag har så mycket oförnuft midt i förnuftet, så mycket — förnuft midt i mitt oförnuft.

»Jag har tider af nykterhet, då jag öfverlägger med mig själf och säger, att hon skulle tröttat mig som de vida utsikterna från mycket höga berg. Jag skulle längtat ned igen, jag skulle sökt något annat, kanske just hvad jag nu har. Jag skulle behöft denna känsla af andlig ensamhet, af att jag har stängdt omkring mig, att ingen blickar in öfver de ringmurar jag byggt om min tanke eller kommer längre än jag vill . . .

»Jag har planlagt mitt lif; det breder ut sig framför mig som en jämn slätt, där jag sprängt stenar och fyllt förrådiska mossar. Jag har beredt fältet för det ensamma arbetets skörd, och hur är det då möjligt, att jag ryggar tillbaka, när jag ser in i den öde enformigheten?

»Hvad är det jag vill, hvad . . . ?

»Jag stiger upp om morgonen, går till mina böcker, kommer in till middagsbordet som hvilken annan som helst. Jag sätter mig härinne och läser min tidning, men det behöfs bara, att ett sådant gråhvitt töcken ligger öfver sjön och att en ensam segelbåt glider ur dimman för att jag skall dragas emot detta hemlighetsfulla, se någonting hägra därinne i framtiden — och känna denna gränslösa saknad och sorg öfver något oåterkalleligt förloradt.

»Ja — jag vet det — jag är en drömmare — —

»Jag har stunder, då mitt arbete och min omgifning icke finns till för mig. — Jag talar inte om de långa, blåa skymningsnätterna. Innan månen går upp här om aftnarna, kommer det en överklig, genomskinlig dager öfver luft och vatten, det stora huset lyser hvitt som marmor och masterna stå svarta i sjön. Jag kan sitta här i timtal och se ut. Då tycker jag, att hon finns i lifvet, att hon väntar mig, att hon drar mig till sig öfver ett afstånd af floder, sjöar och berg, att jag kan nå henne i nästa ögonblick. Med den förnimmelsen att min själ löser sig ur min kropp som ur ett hölje af falnande aska, griper jag efter henne — ut i tomma luften — och vaknar och känner verkligheten och vet, att jag söker något, som jag en gång gått förbi och som ligger bakom mig.»

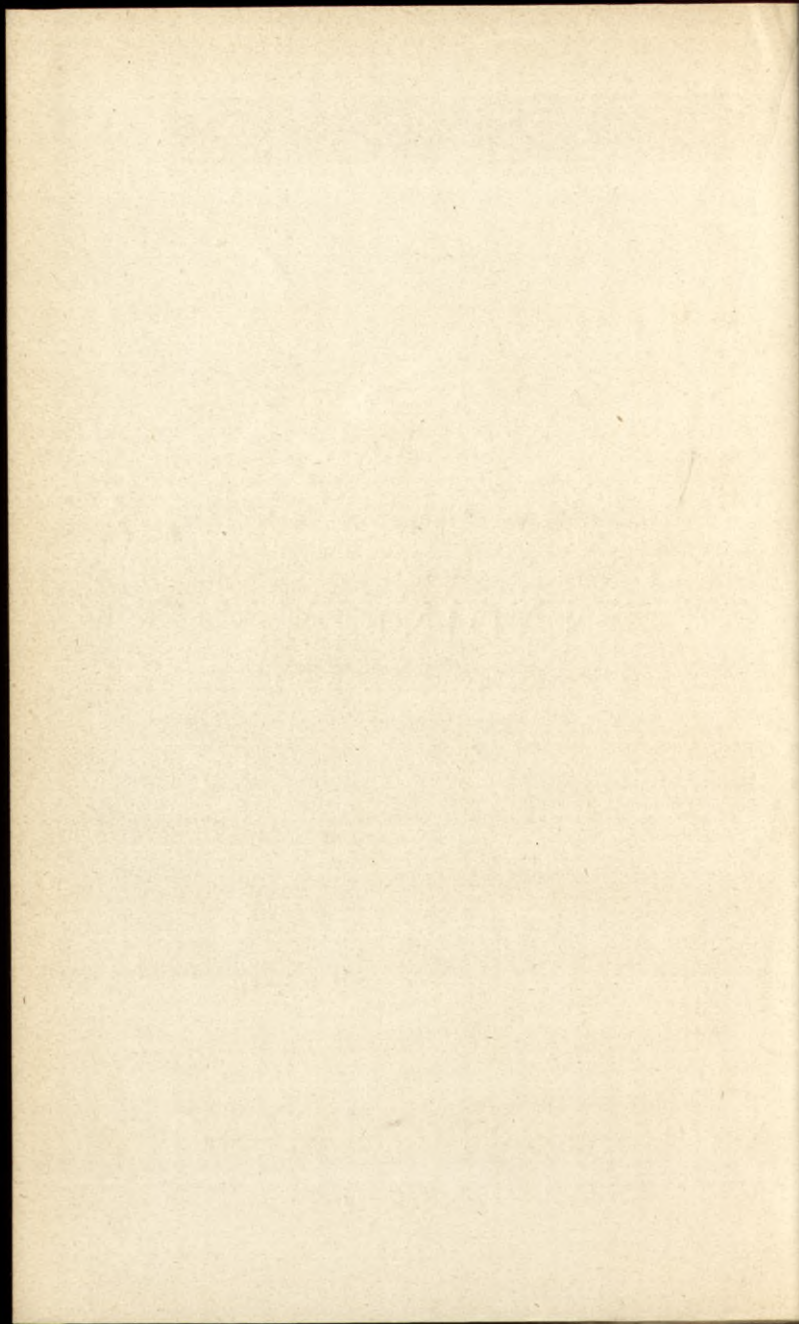
Han tystnade. Vännen sade intet, han satt och såg ut öfver sjön. Det var honom som om den hvitgrå himlen och det gråa vattnet fått ett annat uttryck, som om det kommit något af oblidro, något af tungsint uppror in i stämningen, något som påminde om när man plötsligt en stilla afton får höra de hastiga vingslagen af en fågel, som blifvit skrämmd och flyger upp bredvid en i jäktad, kretsande flykt.

✻

NADINE.

✻

»**M**in käre Stanislas,» furstinnan Orloff såg upp från sin köttpiråg och vände sig till monsieur de Bogislawski, »när ni nu kommer till Varschau, kunde ni gärna göra mig den tjänsten att gå upp och se hur det är med min onkel.»

»Generalen?»

»Generalen, ja. Jag drömde om en päls i natt, en härlig en, af zobel.» Blotta tanken kom den lilla korpulenta damen att luta sig tillbaka i stolen med en rörelse som om hon svept sig i skinn ända upp till hakan. »Det betyder rikedom, det vill säga *arf*, ty hur i all världen skulle jag annars kunna få pengar? Jag vet ingen, som vore närmare att göra släkten en tjänst än den gamle mumien och nu skall ni gå upp och se hur han mår.»

Monsieur de Bogislawski bugade sig.

»Hjälp mig komma i håg, att jag skall påminna honom, Nadja. Annars glömmet han det — alla polacker äro glömska af sig.» Furstinnan talade till en svartklädd flicka, som regelbundet åt

sin middag i hennes villa ute i Peterhof två gånger i veckan. Den unga svarade endast med en böjning på sitt kortklippta lilla hufvud. Det var furstinnan och monsieur de Bogislawski, som förde ordet; hon satt nästan alltid tyst. Dessa människor hörde icke till hennes sfär, hvad kunde hon haft att säga, som skulle intresserat dem och hvad hade de att säga, som kunde intressera henne? Furstinnan var mycket god — hon hade lofvat draga försorg om Nadeschda Davidoffs framtid — och Nadeschda var henne mycket tacksam för denna godhet, det var allt.

»Nå, min käre Stanislas,» madame d'Orloff smålog ännu i minnet af sin märkliga dröm, »så reser ni då verkligen i morgon —.»

Det gjorde han och han var glad däröfver. Det fanns ändå bara en stad i världen, där han kände sig hemma och det var i Varschau. Öfverallt annorstädes var man en främling, kanske mest ändå i Petersburg. »Det är nu en stad, som jag afskyr.»

»Men min vän, så ni talar. Och hvarför?»

»Hvarför?» Den unge polacken hade låtit sin gaffel falla. De stora ögonen svartnade under den höga och mycket breda pannan; munnens känsliga linie fick ett uttryck af obestämd, plågsam irritation: »Hvarför? Af samma skäl, som jag aldrig kunnat tåla laxpiråg — därför att det är något, som jag inte kan fördraga. Allt är mig emot, husen, luften, kvinnorna —»

»Nej!» sade furstinnan, »Kvinnorna?» Och hon såg småleende på den unge mannen: »Äro de inte älskvärda?»

Han gjorde en nästan omärklig rörelse med läppar och ögonbryn:» Kanske litet för mycket,» sade han. »Mais mon dieu, det är inte vi, som borde beklaga oss, det kan ju vara mycket angenämt för de unga männen.»

»Stanislas, se på mig, hvad är det? Ni är er inte lik i dag, det såg jag strax ni kom. En liten förargelse, jo, jo, en liten förargelse och så blir ni genast orättvis. Ah, min käre vän, här finns mycket mer allvar än ni anar. Men det är ju olyckan — ryskan får inte arbeta. Hon är sysslös och så förälskar hon sig — litet för ofta kanhända, men hvad är naturligare, när hon inte har annat att göra? Har hon lust och fallenhet för studier, nå, då måste hon resa ut. I hennes land är det stängdt för henne. Ser ni, den vägen går allvaret och verksamhetslusten.»

»Ack, tala inte om de unga ryskor man möter därute vid universiteten. De ta er i hand som om ni vore af trä; man skulle kunna svära på att de icke äro kvinnor, men fråga deras kamrater, fråga de unga männen.»

»Jag frågar helt enkelt Nadine, hon har inte varit ute än, men jag hoppas, att hon skall komma. Tror du man tänker mycket på kärlek, när man står och dissikerar ett gammalt lik?»

Leendet flög som en stråle öfver flickans ansikte — ett litet ansikte, så hvitt och kallt att se

på som pärlemor: »Nej, det kan jag inte tänka mig,» sade hon.

»Ah, mademoiselle, man behöfver ju inte börja i dissektionssalarna, här finns ju tusen ställen, Sommarträdgården — hvad vet jag...»

Furstinnan återtog ordet: Det var det hon ville säga, den kvinnliga ungdomen hade gjort en dumhet, som den fick svida tillräckligt för, mon dieu. Hvarför hade den haft något att skaffa med mordet på en bland de ädlaste människor, som suttit på en tron? Den visste inte, hvad den gjorde, men denna värld tycktes vara inrättad för dumheten... Åja, polackerna hade ingenting att säga. »Min käre Stanislas, jag skall aldrig glömma 63...»

Han medgaf, att det var en dumhet; polackerna hade ju inte ens haft vapen.

»Nå, ni låg då i linda, Stanislas, så jag skall väl inte gräla på er. För öfrigt äro ni ett folk som inte passa för nutiden. Den siste polacken borde dött som världens siste riddare för några hundra år sedan. Romantiken öfverlefver sig själf i er.»

»Ack, vi äro mycket mer nutidsmänniskor än ni anar; vi begå inga dårskaper, det är länge sedan 63.»

»Så länge det finns galenpannor och poeter ibland er, är man icke säker,» log furstinnan med en blick på monsieur de Bogislawski. Så reste hon sig upp från bordet: »Ja, nu kan ni gå,» sade hon, »nu skall jag lägga mig att sofva. Hälsa

till gamla Varschau — det var ändå en stad, där man kunde tycka det var roligt att vara kvinna. Ni äro charmanta emot oss. Charmanta. Men gå nu, gå. Ah, vänta — af Nadja vill jag ha en kyss.» Flickan räckte sin pärlemorkind. »Så, så, sitt nu inte på däck och förkyl dig. Au revoir, mon enfant.»

»Ah» — den unga ryskan drog ett djupt andedrag, när hon kom ut i fria luften. »Det regnar! Jag tror inte våren kan vara härligare än här hemma.» Och hon betraktade de ljusgröna almarna på båda sidor om vägen.

»Det är en natur, som jag inte förstår mig på,» sade monsieur de Bogislawski med samma nervösa irritation som därinne vid bordet: »Ryssland är ju inte vackert.»

»Är Ryssland inte vackert!» sade hon.

»Nå, det har ju Kaukasien och Krim, men för öfrigt är det detta flacka, enformiga, okultiverade, som också slår en hos nationen — som i alla händelser slår oss.» Och han höjde det patriciska hufvudet med en rörelse af stolthet: »Vi ha ju århundraden före ryssen i civilisation.»

»Ja,» sade den unga flickan, »det är något tungt och okultiveradt öfver oss — ni har så rätt. Men se bara!» Hon stod plötsligt stilla. I en liten roddbåt, som låg förtöjd vid en af den långa ångbåtsbryggans pålar, hade hon varseblifvit två bönder i röda bomullsblusar. Den ene låg utsträckt i hela sin längd, den andre satt och kammade vännens stora, rundklipta hufvud, som hvilade i hans knä.

Båda smålogo, båda tycktes njuta. »Det är ryssen,» sade hon, »trög, förslöad af okunnighet, fredligt belåten i sin smuts och sina trasor, lycklig öfver ett ingenting. Skulle man inte älska dem?»

»Ni älskar dem», upprepade monsieur de Bogislawski flyktigt med den lätta ytlighet, som gaf sin knappt markerade skiftning åt hans konversation — en aristokratisk gränslinie mellan hans värld och hennes.

Det tankfulla, varma leendet försvann från hennes läppar; den unge mannen bjöd henne sin arm för att föra henne öfver landgången. I detta ögonblick sträcktes en smutsig, hårbevuxen hand emot honom. »En allmosa för din lilla dufvas skull,» bad en darrande röst och en halt gammal gubbe, som höll en dragharmonika hårdt tryckt under ena armen, bugade sig så djupt, att det blottade hufvudets gulgråa hårtestar sopade marken. Monsieur de Bogislawski tycktes ingenting höra. »För din lilla dufvas skull, för din lilla dufvas skull,» upprepade den gamle ännu mera jämrande. »Ça m'embête à la fin,» mumlade polacken och kastade en kopparslant öfver axeln: »Hvarför finns det inte polis, som förbjuder dem att tränga sig på en?» Den gamle började halta efter sin rullande kopek: »Drag inte in landgången, lille far! Jag kommer, jag kommer;» skrek han med slanten mellan tänderna och harmonikan hårdt i famn.

Det var nästan tomt på däck: regnet hade skrämt alla passagerare ned i salongen, utom ett

tyskt par, som vandrade upp och ned med den röda resehandboken uppslagen.

Den lilla ryskan stod lutad mot relingen och såg Peterhof försvinna med kupoler, villatak och grönska. Den resande damen vände sig plötsligt till henne och bad om en upplysning och monsieur de Bogislawski lyddes till ljudet af flickans stämman — en af dessa sköna, låga, altklingande röster, som man ibland hör från ryska kvinnoläppar. Musik! tänkte han, men det var med rynkad panna han stod och betraktade henne. Han ville finna henne ful. Och hvar fanns nu charmen i denna lilla gestalt, smal och mjuk som en stängel, i detta ansikte med dess färg af hvita rosenblad? För honom åtminstone var den försvunnen. Hon kände hans blick och vred litet på hufvudet. »Det är något jag står och tänker på,» sade han med hopdragna ögon: »Misstog jag mig, eller var det er jag såg i går utanför zoologiska trädgården i sällskap med en ung student?»

»Med en kamrat, ja, som skall studera medicin som jag.»

»Ah,» sade han långt utdraget. »Jag höll på att gå fram till er, ni stod ett ögonblick ensam utanför en af de små bodarna. Så tänkte jag, att jag möjligen skulle komma olägligt.» — Hon rodnade. Han stod där blek, med förvridna läppar; »Jag vill veta det, jag måste veta det: »Är denne unge man — er vän?»

Hon smålog med ett uttryck af ömkan och lyfte upp sina ögon — två blåa källor af en genom-

skinlighet, som gjorde honom stum. Han böjde sig mycket djupt och kysste ödmjukt, till afbön, den lilla hand, som hängde ned vid hennes sida.

Hon stod tyst och såg ut framför sig: Aldrig annat än detta, alltid detsamma . . . Hennes 'vän', han, Sascha, som bara hade ett bekymmer, sin fattigdom och som stod därinne i klädståndet och sålde sin pälsmössa, medan hon väntade utanför för att få låna tjugu kopek. Vänner! Som om man icke hade något annat att tänka på än det, som ständigt sysselsatte denne polske poet. O, det är något, som fattigdomen och nöden och lifvets hårda allvar dödar i en, allt det, som far så lätt öfver tingen, allt detta ljusa och soliga, som sväfvat, dansar och blundar . . .

»Ah», sade han lågt, »om ni kunde ana hvad jag lidit, men jag visste det, jag visste det, ni är icke som de andra.»

»Hvarför säger ni så? Jag är bara en liten vanlig rysk flicka.»

»Som skall studera medicin —» Nu smålog han.

»Ja, om furstinnan vill hjälpa mig.»

»Men furstinnan är icke rik.»

»Ah, jag behöfver inte mycket. Jag är van vid att försaka; det blir så småningom ens natur.»

»Så säger ni, därför att ni inte känner lifvet. Hur gammal är det ni är — tjugu år?»

»Ja, men för mig är det gammalt. Jag tycker, att jag har lefvat så länge och till ingen nytta. Om jag ändå hade tagit mina examina . . .»

Hvad skulle ni då göra?»

»Komma hem och arbeta. Till dess kan mycket vara förändradt —.»

»Hvad då?»

»Ah — hela vår ställning.»

»Ack, det går långsamt.»

»Ja, men det går framåt. Jag försäkrar er, att det går framåt i Ryssland.»

Han smålog åt hennes ifver: »Framsteg, som kosta mycket, mademoiselle.»

»Ja,» sade hon, »man kan komma till Sibirien.»

Han böjde sig ned öfver henne: »O, när ni talar, så spritter det litet där, vid munnen. *Est-ce doux, est-ce charmant, est-ce que je vous aime . . .* Nej, sitt kvar. Jag skall ingenting säga, bara jag får sitta och se på er — det får jag ju? Alltså, ni reser till Paris, så fort furstinnan beslutar sig. Träffar ni honom där — er kamrat?»

»Nej.»

»Svara mig bara på detta: han är väl förälskad i er?»

»I mig kan man inte förälska sig.»

»I er kan man inte förälska sig . . . *Mon dieu, mon dieu.* Och hvarför?»

»Nej,» sade hon bara, »det kan man inte.» Jag är så obetydlig, ville hon tillägga och så fattig. Hon tänkte på de tjugu kopek hon fått låna af Alexander Petrovitsch och som räckt till mat öfver gårdagen, hon tänkte på sitt lilla rum fem trappor upp med samovaren på en gammal rankig byrå, på de vinternätter hon suttit uppe för att läsa så

och så många sidor och de morgnar hon vaknat med tinningarna värkande af feber och svält, på detta armod, som var så ohjälpligt och så bottenlöst, att det föreföll henne som om det icke kunnat vara annorlunda.

»Ni är så blek,» hviskade han, »ni fryser. Jag ville värma er — era händer, era små fötter, ert lilla tysta hjärta.»

Det svällde i hennes strupe; någonting pressades upp mot hennes ögon.

»Nadine, ni gråter.»

»Jag gråter aldrig.»

»Aldrig, aldrig,» upprepade han och med en grace och en mjukhet, som gjorde honom god som ett barn, böjde han sig ned och tog upp tårarna på sina läppar. Hon smålog. Uppfylld af ögonblicket, försjunker han i åskådan af henne, utan att fråga, hvarför hon gråter eller hvarför hon ler. Det är som om det strålande bruna, däri pupillen smälter, skulle fylla hans ögon, så mörka synas de under de svarta fransarna, så öfverströmmande mildt är deras uttryck. »Hvilken kväll, hvilken kväll!» hviskade han plötsligt, sakta: »Icke sant, man tänker på Musset? . . . Le printemps naït ce soir, les vents vont s'embrasser . . . Känn, regnet är bara en vällukt. Se, hur det slår ned i vattnet. Vattnet är så tungt. Det är en enda blomningsyra, det älskar — som allt i denna kväll, som jorden och luften, som människorna, man och kvinna.»

Hon satt med armen öfver ryggstödet och hufvudet ned mot axeln; läpparna voro bleka: »Och så kommer hösten och vintern och så är det förbi, det varar så kort.»

»Hur kort det varar, är det likväl lifvets mening.»

»Den lilla kärleken emellan man och kvinna?»

»Den stora lilla kärleken.» Han log med ömma ögon, färgade af vemod.

»Lifvets mening? Är det inte något, som ni poeter gjort det till? Jag tror, att framtidens diktare komma att syssla med annat.»

»Då är jag glad, att jag slipper läsa dem,» sade han kort, med en skiftning af otålighet, som i ett ögonblick förvandlade hans väsen: »Ah, hvarför skall den gubben få sjunga därnere? Tais-toi donc!» mumlade han mellan tänderna.

»Ah, hvad gör det?»

»Hvad det gör? En darrande gubbröst, som sjunger om lifvet och våren... Det väcker ert medlidande, men det är ju något rysligt, en plåga.»

»Det betyder ingenting, om det plågar mig. Medlidandet, det är väl något, som inte beror på sinnena och därför,» sade hon sakta, »kan det göra alla godt, till och med de olyckligaste och mest vanlottade.»

»Är det det ni vill lefva för? Nadine svara! Ni vill icke älska, därför att kärleken är flyktig och materiell. Är det så, är det så?... O, men tänk på musiken, denna följd af ljud, som försätter trumhinnan i dallring, är det inte den sinn-

ligaste af alla konster, på samma gång som det osinnligaste af allt? Några luftvågor, som vibrera i vårt öra och mystik och poesi därinne i din själ . . . Förklara det, hvad är det? Du tycker dig dricka lågor, sjungande flammor, som lyfta dig högt öfver dig själf. Hvad kan rena och bränna så som elden, hvad renar och bränner som musiken? Och som kärleken — Nadine, Nadine, mitt hjärta ville sjunga för dig.»

Han lade sin hand öfver hennes små händer och med en röst, som fick en oändlig mildhet i den ljusa stillheten öfver detta vatten, där båten gled fram i sin jämna skåra, bad han hviskande: »Se på mig, se inte bort, min Nadine! Dina ögon bedröfva mig. Jag har dem här, här inne, du sitter i mitt bröst och gör mig sorgsen. Det är du, som är skymningen och natten är blek af dig. Hvarför är du så tyst? Hvad drömmer du, min sommarnatt? Hvarför är du så långt ifrån mig? När jag ser dig, tänker jag på kalla, hvita näckrosor ute på en stilla sjö och på tysta vägar, där man går ensam under blommande hägg. O, du är norden, min näckros. Att mitt land kunde lära dig kärleken, att jag kunde föra dig till Polen eller längre bort, där solen bränner varmare, ännu varmare. Vet du, hvad du är, vet du, hvad du liknar? Du liknar de gamla skaldernas sångmö, som steg ned till mig från titelbladen, när jag betraktade dem som barn. Jag behöfde bara blunda, så kom hon och besökte mig, vit och stilla, med lagern på sin stränga och sorgsna panna. Så har

du kommit till mig, min sångmö . . . Jo, jo, hon har ibland dina ögon, när hon gästar mig. Men du känner ju inte mina dikter. Jag har också skrivit något till dig. Vill du höra det: Kochamtje, kochamtje . . . Säg så, säg det efter. O, min lilla Nadine, tala till mig på polska. Unna mig att från dina läppar få höra mitt språk! Du vill inte — eller kan inte.» Och han öfversatte långsamt:

»Jag älskar dig, jag älskar dig. Hvarför skall jag återigen dåras af de drömmar, som bedragit mig? Jag har förbannat kärleken, hvad vill den mig nu, när jag känner dess bitterhet? Hvarför smyger den sig öfver mig med ett kval, som är ljufvare än de löften den svikit?

Ur mitt hjärtas döda mull spirar, hvitnad af sorg, en blomma med rötter, som purpurfärgas, medan jag blir blek, blodröda rötter, som stjåla min kraft, där de växa i djupet. Ur mitt hjärtas döda mull spirar, hvitnad af sorg, på purpurröd rot en blomma.

Det är till dig, min Nadine, därför att du gör mig olycklig. Gör du inte? Jo, o, jo. Men hvad godt skulle kunna komma till mig från Ryssland?» Och med blicken fäst på Petersburg, hvars kupoler glänste mot den bleka himlen med den tröga glansen af gammalt guld, fortfor han dämpadt som för sig själf: »O, när jag går på de gatorna, när jag ser tornspiran öfver Peter Paul, där tusentals — hvad säger jag — millioner af mina landsmän försmäktat, då bränna stenarna under mina fötter, då kommer revolten öfver mig, men hvad

tjänar det till, min gud! Det säger jag dig: Jag har svurit att aldrig älska en ryska och ändå, ändå . . .»

»Har ni gjort det — förr,» tillade hon efter ett ögonblick.

»Jag trodde mig göra det, jag bedrog mig. Efter en tid var det förbi.»

Nadeschda Davidoff smålog stilla: »Den stora lilla kärleken,» sade hon.

»O min Nadine, säg inte så. Jag älskade dem inte som jag älskar dig. Min madonna, de voro icke värda att beröra din klädningsfäll.»

Den ryska flickan stod med slutna ögon: Den lilla kärleken, den stora lilla kärleken, så stor i dag och så liten i morgon — hvad betyder den mot drömmen, som förgyller din fattigdom, hvad betyder den mot arbetet för målet, mot brodern-vännen, som delar sitt hopp och sin sista kopek med dig . . .

»Du är blek, så blek, min Nadine.» Han förde henne öfver landgången och lyfte henne upp i en isvorschik. »Detta är inte den stad jag hatat» — han satt och blundade: »Min älskade, jag är i Varschau med dig . . . Icke sant, det är en grym dröm, att vi någonsin skola skiljas? Jag återser dig, om icke förr så i Paris.»

»Där träffas vi aldrig,» sade hon. »Ni får så mycket som upptar er — nöjet —»

»O, säg inte så, säg inte så. Och du?»

»Jag? Hon såg ut framför sig, ut i rymden. Skuggorna tycktes växa och mörkna omkring

hennes ögon; den lilla kinden tycktes så infallen och likväl så ung.

»Hvad ser du? Nadine, hvad ser du?» Hans fingrar slöto sig om hennes hand: »Nej, tag inte bort den, låt mig behålla den. Det är så godt att ha den här så nära mitt hjärta; det har så mycket att säga dig, det talar — till din lilla hand.»

Isvorschiken hade stannat; hon steg ur.

»Ni går, ni vill lämna mig? Nadine, hvad är det? Ert öga har intet lif och ert ansikte är orörligt. Min värme gör er kall och min oro gör er lugn — skall jag skiljas från er som en främmande? Ni kommer aldrig att veta hvad jag känner. Om jag kunde röra er, om jag kunde beveka er... Vänta. Det är något jag har att säga: jag ville tala — om er. Mitt hjärta är så fullt, jag tycker det kunde kväfva mig. Du måste höra. Låt mig sitta däruppe hos dig ett kort ögonblick, låt oss gå här på gatan, låt oss taga en isvorschik och fara omkring tills i morgon. I morgon måste jag ju resa och hvem vet, när vi se hvarandra. Om du befäller det, skall jag icke tala, inte plåga dig, bara jag får vara i din närhet, vid dina fötter. Nej, hvarför nej? Ni skulle inte neka, om det gälde honom, er kamrat. Vänta. Hör mig. I mina ögon är du inte kvinna. Vi äro två män, två kamrater. Som han och du... Du vill ändå inte? Då älskar du mig — Nadine, du älskar mig!» Han sträckte ut sina händer; — hon var borta, försvunnen i den mörka uppgången till sitt hus.

Stanislas de Bogislawski stod några minuter orörlig på den trånga gatan. Så slog han sin knutna hand för pannan: »älska mig? Ah, mais c'est bê-bête, c'est idiot. En kvinna som älskar är annorlunda.»

* * *

En halftimme därefter är det någon, som ropar hans namn. Han vänder sig om och ser en af sina landsmän — den han kanske här minst emot att stöta på just nu. Det är hans gode vän, Sigismond de Hartitzsch, mycket äldre än han själf, men lika upplagd att roa sig och lika trött på nöjet som då han för ett tiotal år sedan tog den unge Bogislawski under sina vingars skugga i Paris. Hvart hade Stanislas tänkt sig i kväll? För sin del ämnade Hartitzsch sig till öarna — Arkadia, Livadia, lika godt hvilket. Kanske var det ändå så godt att säga Arkadia? Hvarför inte? För honom, Stanislas, var det nu likgiltigt.

I det ögonblick båten lade i land, trängde det barbariskt monotona omkvädet i en zigenarsång öfver den mörka, tätt sammanpackade skaran af människor, som trängdes omkring teatern. Framför körens brokiga halfcirkel skjuter sig en ensam danserska långsamt öfver scenen. Hon rör icke fötterna, tyckes det, icke armar och öfverkropp, endast höfter och midja. Långt och ramsvart delar sig det raka håret på bägge sidor om det mörka, slaviska ansiktet, som är oföränderligt i sitt uttryck af högdraget, oåtkomligt lugn. Medan

sången skär igenom med plötsliga, hvassa ilningar som skulle knifvar slipas och stöta samman i en enda blixtrande vild förvirring, talar zigenerskan med sina rörelsers stolta rytm. Hennes dans är ett kungligt öfvermod, fullt af högboren värdighet och full af förakt; — hon dansar icke, hon härskar, hon bjuder och befäller, beviljar och vägrar med samma orubbliga ringaktning, men hennes ögon glida icke likgiltigare öfver den människomassa hon fascinerar än Bogislawski betraktar henne från den plats hans vän och han lyckats få på restaurantens veranda. Förströdd och af vana ser han på publiken — allt hvad staden ännu äger kvar af elegans och förfining. Här och där upptäcker han en bekant och ett par bord ifrån honom sitter en landsman med sin unga fru. Han känner dem och hälsar. Den unga kvinnans bruna ögon lysa till, då hon ser Bogislawski, poeten. Hon småler... Hvarför kommer han icke fram och talar med dem? Han vänder sig om, plågad af uppmärksamheten från denna kvinna, som han annars finner förtjusande.

Med bortvändt hufvud stöter han käppen i golftet, när hans vän applåderar zigenerskan.

»Ah, la panthère! N'est ce pas, elle est charmante —»

»Charmante,» svarar Stanislas mellan tänderna. I detta ögonblick hatar han dem, dessa kvinnor. Bakom dem alla ser han de färglösa dragen af en liten blek, rysk flicka, ser det lilla hufvudet, kinden, den smala nacken: Wie sonderbar muss

diesen schönen Hals ein einzig rothes Schnürchen schmücken, nicht breiter als ein Messerrücken. — Hvad fantiserar han om? Hvarför förföljer hon honom, sådan hon satt där vid hans sida, lugn, med drömmande ögon och den lilla munnen half-öppen: »Ja — man kan komma till Sibirien...» Ah, den lilla rösten! Och denna späda gestalt, som han lyfte i isvorschiken... Oh, min älskade, min lilla älskade, hvad du var liten där i mina armar. Jag kunde burit dig som ett barn. På knä vid dina fötter ville jag lyss till slagen af ditt hjärta och din hand skulle gjort så godt här på mitt hufvud...

Ah — han är en dåre. Hon älskar icke, hon skall aldrig älska. Kanske skall aldrig någon man kalla henne sin. Det är idéen hon skall tillhöra, det är dess röst hon skall lyda. Till hvilket martyrskap skall den kalla henne, hvad är det för ett öde hon går till mötes, stilla, med villig håg? Kanske får han en dag höra talas om henne, kanske också att hon försvinner ibland de tusende namnlösa, som ännu offra sig för det, som tyckes så hopplöst.

Hvarför känner han detta stygn i sin själ? Hvarför tänker han plötsligt på Polen? Hvad har han gjort för sitt land? Sjungit sånger. Dyrkat det i eldade strofer — och berusat sig själf af flykten i sin tanke, af glöden i sina ord.

Sorlet blir honom outhärdligt. De två bruna ögonen därborta vid bordet fylla honom med en nervös vrede; han stiger upp.

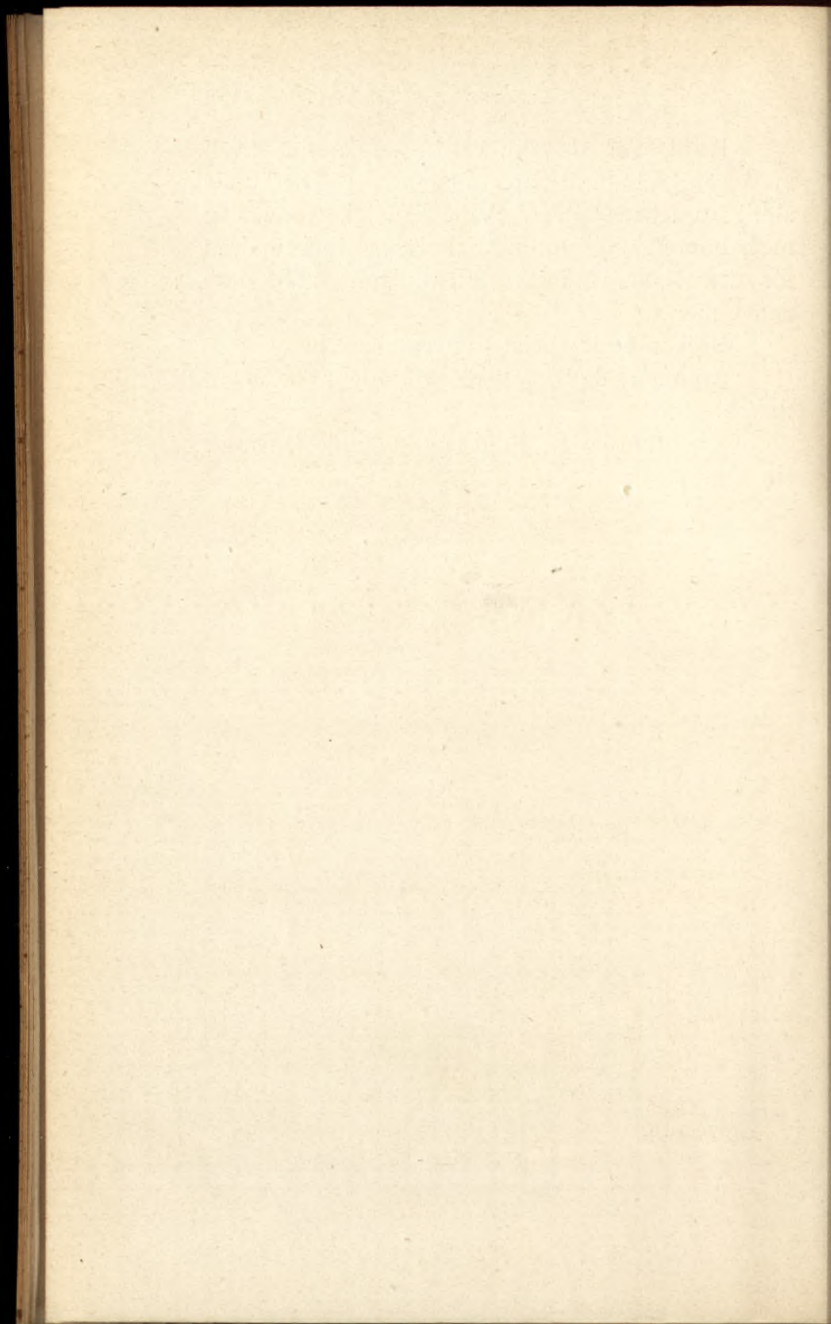
»Hvad, går du din väg? . . . Den sista kväll vi få vara tillsammans på så länge . . .» Det kunde aldrig vara hans allvar. Ville han icke förena sig med honom, Sigismond, och lägga sin beundran för den sköna Manias fötter. Hon skulle inte dansa mer.

Musiken hade spelat upp en marsch.

»Kommer du?» frågade monsieur de Hartitzsch.

Och Stanislas de Bogislawski följde långsamt sin vän.

✻

KATJA.

✻

1871

Det var under mottagningstimmen i madame Kriloffs salong. Vi voro icke många, en rysk general, en gammal dam från Östersjöprovinserna, landsmaninna till madame, och några skandinaver, och det lilla sällskapet stod just i begrepp att bryta upp, då dörrarna ännu en gång slogos åt sidan och en sprittande, svartklädd varelse dansade in i rummet. Det lilla yrvädret, som förde med sig ett helt fång af frisk luft i sin djupa sorgdräkt, kastade krusflorsslöjan tillbaka och skratade. Man visste icke, om hon var vacker, om dragen voro regelbundna eller icke, man såg ingenting annat än leendet, det stora, fulla, strålande leendet.

»Katja!» ropade madame.

»Petite tante! Jag kommer på två minuter, bara på två minuter! Jag visste inte, hvar jag skulle göra af dem. Jag har bedt till alla möjliga gudar, att tiden skulle gå, men den kan vara så förfärligt lång ibland.»

Hon vände sig till madames landsmaninna:

»Har ni märkt det, mademoiselle?»

Den gamla damen fann intet svar i hastigheten, men hennes stora, stela ansikte blef ännu stelare och större.

»Men Katja,» sade madame, »hvad går åt dig?»

»Hvad som går åt mig — hvad som går åt mig? Inte kan man väl svara på alla frågor — petite tante?» Med en oberäknelig, barnslig rörelse lutade hon sig plötsligt fram och stödde båda armarna mot madames knä: »Nu skall jag snart komma upp och tala riktigt med dig. Jag har tusen saker att säga dig, men jag är så upptagen. Det är sant, jag får icke tid till något och ändå gör jag ingenting . . . ingenting.» Hon betraktade det lilla uret på sitt armband: »Mon dieu, mon dieu, nu får jag lof att gå!»

»Ett rendez-vous?» gissade skälmaktigt den gamle militären.

»Hvem vet, hvem vet?» skrattade hon och fällde krusflorsslöjan öfver sitt soliga ansikte. Lätt, elastisk, manövrerande det långa släpet i sin sorgdräkt som om hon rört sig i en mazurka, vände hon sig om i dörren och gaf oss alla sitt stora, strålande leende till afsked.

Vi sågo oss om i madames gula salong. Det var icke längre samma människor, samma luft, samma möbler. Det spelade något ljust och glädtigt genom sinnena, och den stora solfläcken, som dansade öfver väggen, tycktes lysa upp hela rummet.

»Det är åtminstone en änka, som inte sörjer sig fördärfvad,» smålog generalen och kysste madames hand och gick.

Den gamla damen reste sig i sin tur:

»Det skall vara här i Petersburg,» sade hon; »hemma hos oss håller man åtminstone en liten smula på skenet.»

Madame såg efter sin landsmaninna med en ironisk blick: »Håller på skenet, ja, det skall Gud veta, men det är ofta också allt. Mon dieu, jag försvarar inte Katja, men när jag ser henne, när hon bara talar, så kan jag inte hjälpa, att hon tar mig. Bry sig om skenet — nej det skulle inte vara hon! I hela sitt lif har hon aldrig frågat efter något annat än sitt eget hjärta. Det är för henne det enda som bestämmer. Det vill, och hon lyder, något annat finns inte till. Det talar vildt och fordrande och tiger plötsligt — man tycker utan orsak. Och då är hon så hård, att ingenting på jorden skulle röra henne. Ja — ni ser på mig, ni undrar, att jag talar som jag gör, men hon var gift med min mans nevö, och den stackars gossen . . . den stackars gossen . . . Där ser ni hans porträtt. — Sympatiskt, inte sant? . . . Så fort det bara blir möjligt, skall hon gifta sig med doktorn, som vårdade honom under hans sjukdom. En björn, en tvärvigg — något af det odrägligaste ni kan tänka er. Men hvad händer inte allt i denna värld!» smålog hon och räckte oss handen till afsked.

»Ni minns ju Katja,» sade madame helt oväntadt ett halft år därefter. »Nu har hon då fått sin förskräcklige doktor, stackars barn. Jag träffade henne i dag — å, jag kan inte tänka på annat och det är ju inte underligt. Men jag vill berätta alltsammans för er.

»Jag har sett henne sedan hon inte var större än så — och ni kan inte tänka er något så förtrollande — ett mjukt litet knyte, som man bara ville lyfta och krama, en panterunge, som kullrade ihop sig till en boll eller sträckte på sig och visade klorna. Så liten hon var, rörde hon arten; — en smeksamhet, ett behag, en förmåga att tjusa, som var alldeles oemotståndlig, och på samma gång en despotism, en grymhet, en plötslig, oväntad likgiltighet.

Naturligtvis skämde modern bort henne, hon var änka, och Katja enda barnet. När jag kom upp att hämta Natalja till teatern eller någon konsert, var det ibland inte möjligt att få henne med. Flickan släppte henne inte. Hon hade ett sätt att öfvervinna och betaga... 'Bara du inte går förr än jag sofver, får du göra hvad du vill,' sade hon. 'Du kan ta en bok, du behöfver ingenting säga, inte se på mig, inte låtsa om att jag finns, om jag får hålla din hand. Det är ju inte mycket jag ber om, — din lilla hand?' Det hjälpte inte att göra motstånd. Natalja satte sig på sängkanten, jag stod bredvid och där låg den lilla ormen och triumferade öfver oss. Så fort modern försökte gå, flyttade Katja hennes hand under kinden

med ett smeksamt, sömnigt tyranni, som var något af det retsamaste och det mest förtrollande i världen. Och hvad hon var svartsjuk! Bara Natalja talade med en människa, kunde flickan få tårar i ögonen. Hon sade ingenting, hon lade bara sin hand på moderns arm och såg på henne — jag har aldrig sett en sådan vädjan, en sådan inträngande, passionerad innerlighet, men hon kunde plåga henne som en liten djäfvul. Hon rent af njöt af att göra henne emot. 'Om jag är aldrig så elak som du säger, så skall du älska mig ändå', sade hon, halfkväfd af sina tårar. Hvad skulle man svara på sådana böner och sådana kyssar? Ja, jag älskar, jag älskar dig, sade Natalja hundra gånger om dagen, tyranniserad och öfvervunnen af detta barn.

När hon var fjorton år, kom det stora omslaget i hennes lif: modern gifte om sig. Jag vet ännu i denna stund inte, hur Natalja vågade. De bodde i Kronstadt den tiden, och jag träffade dem inte så ofta, men Katja har talat om för mig, hur hon tog det. Hon brukade kasta sig upp på sin häst och sätta den i galopp och bita i manen. Det var det enda, som lindrade. Jag måste tänka på tartarhordarna, som spränga fram öfver steppen, nedhukade på hästryggen. Jag tror hon har en droppe sådant blod i sina ådror. Har ni sett på hennes ögon? Det bruna går nästan i rött och det är något glimmande, blinkande, försåtligt i glansen. Sin styffar, som var tysk, lärde hon sig aldrig tåla och hon var outtröttlig i sin fiendskap.

Hon ställde till scener, och när den stackars Natalja grät, kunde hon stå och se på henne med ett leende af tillfredsställd grymhet. När man förbrådde henne denna kallsinnighet, skrattade hon kort. 'Mamma älskar mig icke,' sade hon, 'jag är ingenting för henne, hon har sin stora ångpanna', 'Den stora ångpannan', det var styffadern. Han var mariningeniör och hade gjort ett par ganska betydande uppfinningar för flottan; det hade den stackars Natalja i ett olyckligt ögonblick dragit fram för att imponera på Katerina. Med en esprit, som var långt framom hennes år, gjorde hon sig lustig öfver honom. 'Mamma anser Magnus Ivanovitsch för ett geni,' sade hon, 'men jag ser ingenting annat än en tung maskin, som frustar ut vanlig ånga.'

Det var en lättnad för dem, så länge hon var på institutet, och när hon kom hem, hade de redan sett ut en man åt henne. Det var en ung Näschin, kaukasier på mödernet, smärt som en vidja och med något visst tappert öfver sig. Ack, *det* skulle varit en man för Katja; han skulle slagit henne af kärlek och raseri, som de slå sina kvinnor därnere. Partiet var dessutom i hög grad fördelaktigt och man hade redan börjat tala om förlofning, då hennes öde ville, att hon kom hem till oss en kväll och såg Alexis. Ännu fattar jag inte, hvad det var, som betog henne så plötsligt och så ohjälpligt. Han hade ingenting bländande, tvärt om; ett tämligen obetydligt yttre, ett par goda, melankoliska ögon, en låg, mjuk röst, också den

melankolisk, ett vackert leende, i det hela någonting afskuggadt, förnämt, som man borde vara tämligen stor finsmakare för att uppskatta. Han hade varit nästan öfverallt, Sascha — jag vet inte, om jag sagt, att han var sjöofficer — och jag tror, att han var en god del blaserad. För öfrigt hade han i sällsynt grad den ryska charmen, en charme åtminstone för somliga, i alla händelser en charme för mig: denna drömmande blick på tillvaron och tingen, som ger något så inåtvändt åt hela väsendet. I sällskap var han vanligen ganska tyst, men den kvällen berättade han någonting, jag minns nu inte hvad, från sina resor, och från det ögonblick hon satte sig ned för att höra på, var det förbi med henne. Det föll öfver henne som en olycka, en feber. Sascha hade inte ens märkt, att hon fanns. Han, som betraktade hela lifvet och icke minst kvinnan med så sorgsna och trötta ögon, skulle icke tagit ett steg för att närma sig henne; det visste hon och det var endast bränsle på elden. Men en passion, som hennes, gör uppfinningsrik, och till slut fick hon honom så långt, att han började göra visiter där i huset. Då gjorde det mig många gånger så ondt om den stackars Näschin. Kom han, lät hon honom sitta där, gick han, såg hon det inte. Han var icke den man, som lät sig afsättas så utan vidare; han försökte förolämpa Sascha på en restaurant, och Gud vet, hur det skulle gått, om inte ett par vänner trädt emellan.

Strax efter detta uppträde var det som Katja och Sascha blefvo förlofvade.

Att det skulle gå därhän, kunde jag sagt från början. Den glödande lavaström, som var hennes kärlek, hade ryckt honom med sig. Det var hvad jag visste: hon kunde besegra, hon kunde öfvervinna motstånd — jag hörde honom säga det samma en dag jag kom in i salongen hos Steinbachs. Han satt i en stol, hon på golvet vid hans fötter. Ingen af dem märkte mig: 'Min lilla Katja, det är ju du, som gör mig din kur', smålog han och såg på henne med sin melankoliska och litet trötta blick. Hon afgudade och tyranniserade honom som hon afgudat och tyranniserat modern. Hvar enda eftermiddag skulle han komma och göra sin uppvaktning. Allt det där kunde ju vara mycket bra, men kanske blef det ändå något tröttsamt i längden. En ung man behöfver vara tillsammans med andra unga män och den stackarn fick aldrig träffa sina kamrater. Men en vacker dag fick Katja en biljett. Nu skulle hon inte bli ledsen på sin Sascha, men han var tvungen att fara ut till sin gode vän i Zarskoje Sselo, det var fråga om en fest, som han inte kunde undandraga sig. Nå — vet ni hvad hon gjorde? Det var för sent att komma med tåget, men hon tog en isvorschik och for dit. När hon kom fram till villan, var det mörkt i alla fönster; hon ringde på, och vännen kom själf och öppnade i nattrock och tofflor, Han trodde inte sina ögon, när han fick se Katerina Paulovna. Hon frågade efter Alexis Alexandro-

vitsch. Han var icke där. Var han icke där; där skulle ju vara fest? Fest... ja, javisst — — Han förstod, att han varit nära att sätta Sascha på det hala. — Det hade verkligen varit fråga om en fest, men han hade blifvit hindrad att vara med; han trodde sällskapet befann sig på Palkine. På Palkine? Jaså, tack! Upp i isvorschiken, in till staden, uppför Nevski, fram till restauranten! Hon skref ett par ord på ett kort, som schweizaren skulle förskaffa till löjtnant Kriloff; biljetten kom tillbaka, löjtnanten var icke där. Hvad skulle hon tänka? Hvar skulle hon söka honom? Kanske fanns han helt enkelt hemma hos sig? Så bar det af till Wassili-Ostroff. Kolmörkt i våningen. Hon ringde som en galning; ingen kom och öppnade. Alldeles utom sig, kom hon midt i natten hem till mig. Jag fick henne ned i isvorschiken, hon darrade som om hon fått frossa och hennes händer voro iskalla. När jag kom hem med henne, blef det en glädje, hela huset hade varit upp- och nedvändt, och i salongen — hvem satt där, om inte Sascha! Han hade verkligen varit ute och roat sig — det där med Zarskoje Sselo var bara första bästa förevändning; — »den stora ångpannan» hade stött på honom i Livadia, och nu hade han kommit upp för att kanske hinna säga ett litet god natt åt sin Katja, sin lilla dufva, som han bedröfvat. Så fick hon berätta om sina ströftåg, och han smålog: 'Saknade du mig så mycket?' frågade han. 'Ah,' svarade hon bara men med en ton...

Ja, sådan var hon. Hade det varit därhemma hos mig, i mina lugna Östersjöprovinser, skulle fästmannen varit förtviflad, han skulle ansett sig komprometterad, skandaliserad. Inte så ryssen. Han tycker om det; det smickrar honom! Hvad hon älskar mig, tänker han, se det är ändå en kvinna.

På sitt sätt gjorde hon nog Sascha lycklig; — han hörde till de män, som tycka om att böja sig under en natur, som är starkare än deras egen. Jag träffade tillsammans med dem i Venedig på deras bröllopsresa, och då fann jag honom charmant. Det hade kommit något spänstigt och lefnadsfriskt öfver honom, som gaf nya dagar åt det inåtvända i hans natur. Han öfverraskade på ett egendomligt, oemotståndligt sätt, och hon var gränslöst betagen. Det var verkligen löjligt, jag tror hon kunnat bli svartsjuk på månen, om han betraktat den litet för länge. Han fick inte se något annat än henne, hon skulle velat uppfylla hela universum med sitt jag, vara landskapet, som han beundrade, månskensnatten, som kom honom att svärma med det fina, slutna svärmeri, som hon inte riktigt förstod.

Men vet ni hvad som åstadkom förändringen i hennes känslor? De hade varit hemma inemot ett år; hon och jag sutto en kväll och väntade på Sascha för att gå på ryska operan, då den där doktorn kommer och leder hem honom. Det var en förfärlig, upprörande historia. Han hade blifvit skadad i bröstet af en takbjälke, då han ville rädda

en gammal kvinna från att bli innebränd i ett hus någonstädes borta på Viborgska sidan. Han var nästan ut stånd att tala, han bara smålog — så länge jag lefver, skall jag se det leendet. Då var det verkligen synd om Katja, hon var så förtviflad. Ena ögonblicket låg hon på knä för honom och kallade honom hjälte, andra ögonblicket sade hon att han var utan hjärta, som inte tänkt på henne. Om han nu dött ifrån henne! — Men han lefde och han skulle lefva.

Hon vårdade honom med en passionerad glädje, ett slags jublande otålighet att få honom frisk, men så talade hon en dag med den där doktorn, och då fick hon veta sanningen; det fanns intet hopp. Det var då förändringen försiggick i henne: hon upphörde att älska honom. Det kom plötsligt, med ett slag. 'Från den stunden var han inte längre densamme för mig,' sade hon många gånger, då vi talade om detta. Och hon dolde det inte, hon visade det alldeles omedvetet med den blinda hänsynslöshet, som är en del af hennes natur. Det vill en viss finhet till all förställning, och den äger hon nog icke. Kanske skulle hon icke heller kunnat föra honom bakom ljuset; därtill kände han alltför ömtåligt. Han hade ett sätt att se på henne, som jag inte glömmet. Det var som om han stundligen, minut efter minut, fördjupat sig i en och samma smärtsamma upptäckt. Man säger, att det finns läkare, som ha kraft att in i det sista observera, hur lifvet flyr ifrån dem; så observerade han inte sig

själf, utan henne. Jag tyckte, att han mätte graderna i hennes kyla, som om han skulle tänkt: I dag lefver jag mindre än i går, och i morgon skall jag lefva med mindre lif än i går och i dag. Vi talade ibland, han och jag, om tillvarons nyckfullhet och hårdhet. När man är gammal, blir man försonlig; jag tycker ändå, att lifvet är någonting godt, han var bittrare, sorgsnare, mera besviken. Kom Katja in, betraktade han henne i hemlighet med forskande ögon. Jag tror det var i hennes inre han sökte det helas smärtsamma och olösliga gåta. Hennes godhet och hennes grymhet växte i hans feberfantasi till någonting gigantiskt, omöjligt att gripa och tvinga. Hon blef ett med ödet, han plågades och lockades af henne, som han plågades och lockades af lifvet. Och det var detta pinsamma grubbel, som undergräfvade hans sista krafter: hvarför hon gaf med fulla händer af sin kärleks vilda öfverflöd, när han ingenting begärde, och hvarför hon blef hårdare än sten och kall som is, döf för hans tysta böner, blind för hans lidande, när han bäst behöft hennes tillgifvenhet. Jag försäkrar det var en tragik så mycket mera sönderslitande som den aldrig kom till utbrott. Man kunde gå ut och in där i huset, utan att märka annat än att Sascha ty-nade af och att Katja gick omkring med en nervös upprördhet, som man ju kunde taga för sorg. Hvad det var, anade jag redan då, och jag såg det: Sascha var svartsjuk. Hans ansikte förvandlades, bara han hörde ljudet af doktorsnors elefant-

steg. Och när han stod där vid sängen, så stor och blond, utmanande i sin robusta hälsa, tycktes Sascha bli allt mindre och svagare. En läkare borde aldrig få ha ett sådant utseende, det är ju något rent af förkrossande för den sjuke. Mig misshagade han genom själfva öfvermåttet af sin styrka, det var det slags själf tillräckliga manlighet, som alltid varit mig i hög grad emot: en sådan, som aldrig kan göra sig liten och mild och mjuk för vår skull — med ett ord smickra oss, behaga. Katja fann honom »intressant»; han hade gått och gällt för att hysa revolutionära sympatier, och ett par gånger såg jag henne smussla med sådana där böcker, som kunna vara bra litet hvarstades, men inte i Ryssland.

De talade mycket med hvarandra, men jag påstår visst inte, att de sade något, som inte Sascha mycket väl kunnat höra. Hvad som plågade honom var ingenting annat än en skarpsynt aning, han led af, att han inte kunde tänka lugnt på att den andre skulle bli hans efterträdare, och han fördubblade sin älskvardhet mot honom, på samma gång som han blef mer och mer tillbakadragen emot Katja. Tog hon hans hand, drog han den skyggt ifrån henne; han sörjde för att hon icke kom så mycket i hans närhet, han trodde det kostade för mycket på henne. Hon reflekterade knappt däröfver, hon förstod honom ju inte, hade aldrig förstått honom. Men hvarför hade han behagat henne och hvarför hade han blifvit henne likgiltig? Hvad är det för

en okänd, hemlighetsfull makt, som sitter i hennes bröst, det despotiska och vilda hjärtat, som aldrig låter tvinga eller beveka sig? Och hennes kärlek, hvad lyder den för lagar, när den den ena gången slocknar, därför att den hon älskar syns henne kall, och andra gången tändes af kyla, liksom de brännbara ämnen, som endast explodera vid beröring med vatten?

Hon är likgiltig ända till ironi och hård ända till grymhet, och plötsligt, när man minst skulle väntat det, är hon mäktig af de högsta offer.

Det är det jag har hört i dag: doktorn — mannen — är misstänkt för att ha varit delaktig i några mindre vackra stämplingar; han är häktad, och utgången af det hela lär vara tämligen gifven.

Jag är icke blind för Katja, men det kan inte hjälpas, i dag tog hon mig med den lugna storheten i sin förtviflan! 'Jag följer honom, om det blir förvisning!' sade hon. Och det är icke tomma ord. Hon gör det. Tänk er, hon, Katja, afsäger sig glädjen och lyxen och förfiningen i vårt moderna petersburgska lif. Hon afsäger sig oberoendet — hvem skulle trott det? Är hon icke en gåta? Eller rättare, är det inte gåtfullt, det, som drifver henne till detta?»

✻

TEORIER.

✻

J. H. H. H. H.

»**F**ör fan, det är brutet!» Som en kautschuk-boll for den store, elastiske doktor Thibaut upp från den knäböjande ställning han intagit framför soffan i sitt mottagningsrum.

»Brutet!» Hans patient, fru Brita Ståle, reste sig häftigt upp på armbågen: »Var det inte det jag trodde! Och så har han suttit där en halftimme och gifvit mig massage!»

»Att det var brutet, det kunde jag sagt strax.» Det var »Afrika-Enebom», löjtnant i reserven, som talade: »Det kände jag, när jag fick den äran att konvojera min nådiga från diket. Foten satt ju bakfram, vet jag. Kör aldrig med en istadig häst, det är farliga saker —»

»Inte visste jag, att han hade skenvanan. Jag tror, han är dresserad till att bryta nacken af mig; — det har ju varit prästens — Byströms, vet jag. Min ryktare blef narrad att köpa honom på Kumlinge marknad... Hvad säger Thibaut? Skall foten gipsas? Bara han inte gör några galenskaper. Jag är så rädd för doktorer som för att bränna

mig. Folk dör som flugor här i Dalby, men ingen blir läkare, innan han fyllt en kyrkogård, heter det, så man får väl inte begära så mycket af honom. Nu skall han väl hämnas på mig för alla de gånger jag grälat med honom om fattighusgummorna? Dem är han då så förfärlig emot...»

»Fru Ståle,» doktorn knäpte ihop sina stora, feta händer, »låt oss inte stå och stampa på samma fläck som för ett år sedan. Jag har gjort bot och bättring, jag har klädt mig i säck och aska och fattighusgummorna få göra med mig hvad de vill.»

»Joo, jag hör de säga det.» Hon smålog: »Det luktar som i ett hönshus därinne hos dem, men det bryr Thibaut sig inte om. Nej, om jag inte stack min näsa i alla vinklar och vrår, så vet jag inte hur det skulle stå till här i Dalby. Jag är som en levande olycka för dem, både prästen och doktorn. Byström — han surrar som en geting, bara de talar om mig. Den ende, som håller med mig, det är Enebom, han vill, att rätt skall vara rätt.»

Den gamle afrikaresanden sträckte på sig: »Jag tål inte präster,» sade han, »och jag blir arg bara jag ser hans son. Det var mig ett sant nöje, att han blef kasserad vid mönstringen. Jag har aldrig sett maken till fysik — det är så att antiken kunde vända sig i sin graf. Och så går en sådan där glop och känner sig stor och ser ner på gamla karlar, som uträttat något och gjort det svenska namnet känt och fruktadt — —»

»Ända in i hjärtat af Afrika.»

»Åja, det skall åtminstone inte fattas mycket du.»

»Det är rätt, löjtnanten står på sig! Det är en sak jag senterar hos Enebom: han är så oförsönlig i sina antipatier, han som jag, men jag vet inte, hur det är med Thibaut; han sjunger så märkvärdigt unisont med prästen ibland, fast han låter lika svår som vi... Nu tycker doktorn allt, att jag är stygg, men i själ och hjärta är jag likväl svag för honom. Han trakasserar kommunalstyrelsen ibland, när det faller på honom, och så har han en lätt hand, när man gjort sig illa. Men hur i all världen skall jag komma hem?»

»Med er tillåtelse har jag låtit spänna för.»

»Det var hyggligt, Thibaut. Jag är så rädd att Haja blir orolig.»

»Skall fröken Hammer bli på Motorp hela sommaren?»

»Det tror jag inte, hon talar om att resa till sin kusin. Stackars liten, hon har ju inget hem; det är inte alltid nog att ha pengar. Söt flicka, säg löjtnanten?»

»Jo, det skulle jag mena. Det finns bara fler än jag som tycker det. Den där glopen Byström, kunde hon inte ge den respass, hvad? Jag blir så förbannad, när jag får se dem i sällskap. Då kan han prata. Ta mig fan gick han inte här om dagen och läste upp vers för henne.»

»Jag tror du går och spionerar, Enebom? Hvad tusan — låt ungdomen roa sig. Han far

inte af med flickan. 'Chat ganté ne prend pas de souris' som mina kära fransmän säga. Den nordiska lyriken, det är en sak för sig, det; man förstår sig inte riktigt på det där, inte, när man har galliskt blod i ådrorna och dramatiskt temperament.»

»Ni borde inte tala så mycket om ert dramatiska temperament, Thibaut, det är ingen människa som misstänker er för att vara lyrisk... Går löjtnanten? Jag tänkte löjtnanten skulle hjälpa mig att komma upp i vagnen.»

»Är er ödmjuka tjänare alldeles ovärdig att vara ett stöd?... Enebom skall hem och dricka te.»

»Hvad säger du?»

»Du skall hem och dricka te. Du är väntad, Enebom. Timmen är slagen. Jag ser dig väl igen i morgon? Hvad?»

Eneboms svar var något otydligt. Han försvann med en djup bugning för fru Ståle.

Doktorn stod och vände en liten svart fruntimmershatt i sina stora, hvita händer: »Först den här,» sade han.

»Tack, den kan jag nog sätta på själf. Jag har inte gjort mig illa i armen.»

»Ja, men fru Ståle skall få se hur bra jag gör det.»

»Gallier ut i fingerspetsarna, hvad, Thibaut? Men Brita Ståle, hon hör nu en gång för alla till den sortens folk, som helst hjälper sig själf.»

Han stod och såg på henne: »Märkvärdig kvinna att bli charmantare för hvart år, som gick,

i stället för att sacka utför backe. Hur gammal kunde hon vara? En 46—47 år? Den galne Enebom hade inte så orätt; det var något af valkyria i henne. Stor stil, kraft. »Ja, nu gäller det, fru Ståle.» Hon stödde sig på hans arm och han lyfte henne upp i vagnen och satte sig vid hennes sida. Så bar det af igenom byn och ut på landsvägen som förde till Motorp.

»Säg, Thibaut, hvad är det med Enebom?» frågade fru Ståle, när hon fått det så bekvämt som möjligt för sin fot. »Jag tycker inte han ser glad ut; man kan bli så trött på honom ibland, men när han inte kommer med sina rövvarhistorier, så är det någonting man saknar.»

»Ja, se lögnen, det är den karlens rätta element. Han är så förbannadt fantastisk, men sen han gifte sig med hushållerskan, så kommer han sig inte en gång för med att ljuga. Det är Byström han har att tacka för det.»

»Ja, bara han får läsa öfver folk, så är han belåten. Det tycker nu jag är det minst viktiga och det skall jag säga honom, när vi råkas, men han är så rädd för mig, så han springer långa vägar, bara han får se mig. Här om dagen retade jag honom, skall jag säga. Jag var nere hos Lina i Prästgårdstorpet, och hvem kommer in om inte prästen. Han skulle påminna om de tjugu kronor, som gumstackaren skulle betala för att hon får bo i rucklet. Nu är gumman inmarig som själfva den, och så fort hon fick se Byström, så började hon berömma mig. Det fanns, förstås, inte min

make, och vår herre, han skulle nog löna mig för hvad jag gjorde för de fattiga. 'Vår herre ser till sinnelaget och inte till gåfvorna, kära Lina,' sa prästen, 'den som inte ger i herrens namn församlar inte i de himmelska ladorna.' 'Men den som tar i herrens namn, herr kyrkoherde, hvar församlar den?' sa jag.»

Det lyste af doktorn, cigarren hängde halft upptuggad i mungipan: »Nå,» kom det, »hvad sa prästen?»

»Prästen stoppade näsan full med snus och teg. Det är sant, jag anser hvar dag förlorad som jag inte retar Byström. Om någon borde hjälpa och göra godt, så är det väl han! Rik som han är, trollet. En annan stackare har många gånger inte aning om hur man skall få det att gå ihop. Jag tror, att en man skulle rifva sig bakom örat många gånger om, ifall han var i mina kläder. Om de döda inte annat än godt, heter det, och jag är inte den, som hackar på Ståle, när han är lyckligt och väl ur denna världen, men nog är det ibland litet tungt att bära ansvaret för andras dumheter. Jag håller med Almquist: mannen och kvinnan skulle arbeta hvar och en för sig.»

»Ja, han skulle nog kunna reda sig,» sade doktorn med en förväntningsfull glimt inne i ögonen.

»Och hon med.»

»Inte som hans konkurrent. Mannen är den representative, fru Ståle. Det kommer vi inte

ifrån. Det enda kvinnan har att göra är att vara älskvärd . . .»

»Tackar så mycket.»

»Och ställa sig in med oss. Hon är så klok, så, hon vet så väl, att vi kunde göra helvetet hett för henne.»

»Ja, den förmågan kan man inte förneka er. Men hvad mig beträffar, så måste jag då säga, att jag aldrig haft den där förfärliga respekten för mannen. Kanske när jag var ung och dum. Det kommer man inte heller ifrån, Thibaut: det högsta ideal som funnits i världen, det har kvinnan skapat för mannen. Det högsta mål, som är satt, det satte hon för honom; för henne kunde han inte bli nog stor och gå nog långt. Hon visste, hur hon ville ha honom och det är åtminstone något man kan vara stolt öfver, när man tänker på sitt kön. Men hans ideal af henne, det är då något så småfuttigt och småbeskedligt, att man kan häpna. De säga, att ni fordra för mycket — ni ha aldrig fordrat nog. Ni ha aldrig förstått er på att begära, när det gällt oss, och därför ha ni oss också sådana ni velat — småfuttiga och småbeskedliga . . .»

»Jo, jag tackar!»

»Med en liten rädd och förkrympt känslö-
värld och en horisont så stor ungefär som vår
nåsa är lång. Nej, Thibaut — det var dumt af er.
Det är inte ert fel, om vi ännu ha en smula ur-
sprunghet, en smula omväxling och en smula

vildhet — det är den stora oefterrättliga naturens förtjänst.»

»Ah, fru Brita, ni är en valkyria, en sådan där härlig, fornnordisk satan, som gjorde de gamle vikingarne galna.»

»Hur kan en förständig karl prata så mycket dumheter, Thibaut!»

»Jag är ingen förständig karl, jag är fullt ut så tokig som de gamle vikingarne, som kunde låta slå sig ihjäl för att komma till Valhall. Och det är min öfvertygelse, att ni är född ett par tusen år försent. Ni borde burit brynja.»

»Prat! Jag skall säga er en sak, Thibaut. Jag har haft för mycket myror i hufvudet, för många papper att klara och för mycket drumligt folk att tagas med. Därför far jag fram som jag gör, men inte vill jag, att andra ska likna mig, inte. Inte vill jag, att Haja skall vara som jag. Jag tycker nog om att en kvinna är litet mjuk, men det är en omöjlig sak för mig, som har både skol- och fattigvårdsstyrelse och präst och doktor att tagas med.»

»Ah, ni skulle kunna linda oss allesammans om ert lillfinger.»

»Prästen med? Det tycker jag för resten är bra: ni talar om vår list, men hvad är den mot er? Det är inte dumt, det där ni ha hittat på att det i alla fall är kvinnan som har makten.»

»Visst har hon makten. Hvar skulle den ligga, om inte hos henne? Hon är ju kärleken.»

»Nej, hör nu, Thibaut, ett par sådana gamla ufvar som ni och jag, vi kunde då ha vuxit ifrån att tala om den saken. Det är någonting för ungdomen, men sedan tycker jag det är viktigare, att det blir frisk luft i den gamla hönsburen Dalby fattighus och att lus-Kalle får kam i lockarna ett par gånger om året. Ni ser inte efter dem, Thibaut, det är en skam, så de bli vanskötta. Nej — när man är gammal, så får man se till att göra litet nytta i sitt fattiga lif, hålla efter den representative och reparera hans dumbheter så godt man kan. Men nu skall ni vara snäll och komma upp och äta en smörgås hos mig. Det var inte i går jag hade det nöjet att se er under mitt tak, Thibaut.»

* * *

»Brita, får jag sätta den här i ditt glas?» Fru Ståle nickade; ingen annan än Harriet Hammer kunde plocka en sådan bukett: några röda lingonris, ett par ris blommande ljung, två tre hafreax, en kardborre och en kvist af en hallonbuske — allt som bara fallit henne under ögonen, där hon gått öfver skogsbacken. Det var inte utan att det var tycke mellan buketten och henne — Brita Ståle fick den tanken och smålog däråt: Hvad var nu egentligen en sådan handfull grönt? Det vanligaste i världen, det originella var bara det, att det kommit tillsammans och att det blifvit något däraf.

Nå, hade Brita haft något besök på eftermiddagen?

Doktorn hade varit där, förstås. Hvad den Thibaut kunde prata! Det blef nästan för mycket i ett så där litet rum.

»Min nåd och ers nåd,» tänkte flickan; hon sade ingenting.

»Han tar plats för sju, han kan inte tala och resonnera och vara oförskämnd mot fattighusgummor i samma proportion som annat folk; han är för kolossalt tilltagen och det är det, som blir så tröttsamt. Man står på sin höjd ut med honom en gång hvart femte år, men man kan bli förtviflad, när han kommer en, ibland två gånger om dagen.»

»Hör du, Brita, har han inte friat till dig en gång i världen?»

»Till mig? Nej, det har han ändå inte haft mod till. Vi gräla, så fort vi få se skymten af hvarandra. Du tror alltid det skall vara romantik och historier med i spelet . . . Ett par gamla ufvar, herre gud! Det säger jag uppriktigt; hade jag aldrig vetat, hvad det är att vara föremål för en passion, så skulle det innerligt förtretat mig, så gammal jag är — men nu — — Ja, vet du, jag talar precis lika gärna med dig eller med hvilken annan som helst som med Thibaut. Karl eller fruntimmer, det tycker jag är hugget som stucket, när man inte är kär. Då ser man väl saken med litet andra ögon, men det räcker i regeln inte så

alltför länge . . . Enebom berättade, att han sett dig gå med Byström i dag.»

»Ja, vi mötte honom.»

»Hm. Något sådant som att komma upp och göra mig visit, det är under herr kandidatens värdighet. Det kunde gå an för en ung man förr i världen, när han ville visa de äldre en liten artighet. Jag tycker inte det vore för mycket, när du är här hos mig.»

»Lilla Brita, du skall inte räkna så noga med honom. Det är bara ett slags blyghet . . . Och så är han verkligen så nervös af de ständiga striderna med fadern; han träffar aldrig en människa utom mig.»

»Jag begriper inte hvad du ser hos honom. Han är inte snarvacker, du! Det är då en sak för sig; vi ha inga estetiska pretentioner på dem, som de äro kloka nog att ha på oss. De få förfulas i frihet. Det blir väl aldrig bättre i det fallet så länge världen står, men jag erkänner, att jag inte har någon svaghet för det fula. Det är brist på artistisk blick, brist på smak för det pikanta och bizarra. Byströms pojke är pikant och bizarr, men jag tycker inte om'en och framför allt blir jag inte glad, när han skrifver vers. Det är ju den nya parnassen, så allegoriskt och besynnerligt man gärna kan begära. Han är modern, sensitiv och komplicerad — ett fint strängaspel, som jag inte förstår mig på, men när jag bara tänker på att han är son till den snåle Byström och att jag har sett honom springa om-

kring som en liten osnuten pojkvasker, som tog stryk af de andra ungarna och bara gick och klagade för 'Mamma' — så vete katten, hur det går med respekten. Nej, manlighet, manlighet, att det ändå skall vara så sällsynt! Ståle — de må nu säga om honom hvad de vill; jag är själf den första att erkänna, att han aldrig gjorde annat än dumheter — till och med när han tog mig, ja, bevars — men det var en man och inte en mimosa . . . Nå, hvad vill AnnaStina?» Fru Ståle hade vändt sig till en liten blek jungfru, som haltade in i rummet med besynnerliga, ljudlösa steg.

»Per är därnere med den slaktade kalfven.»

»Nå, så ge honom en kopp kaffe, då.»

»Jag tänkte be frun, om jag fick bjuda'n på en sup — för se, karl är ändå karl . . .»

Ingenting kunde vara mera äkta än den hjärtgripna beundran, som gaf sig luft i Anna Stinas ton. Hela ansiktet glänste från det blanka benade håret till den spetsiga hakan, och munnen hade något hjälplöst blygt midt i sitt eviga leende af öfvervunnet motstånd.

»Ja, gå och ge honom två, om hon vill . . . Där är nycklarna . . . Kan någon människa säga, hvarför olycklig kärlek är något så smaklöst hos fruntimmer! Hon har uppoffrat sig helt och hållet för den där Per, och han bryr sig inte om henne. Gjorde jag rätt, skulle jag säga upp en af dem.»

»Så? . . . Det hade jag inte väntat af dig.»

»Hvarför det?»

»Om hon har den smaklösheten att tycka om sin Per, så — ja, du har ju alltid sagt, att det är något, som inte angår annat folk.»

»Har jag?... Det är Byströms pojke, som går och pratar dumheter för dig... Ja, ja, det förstås, jag har sagt det, man säger — saker och ting, men i verkligheten —»

»Hyllar man kanske genomsnittsmoralen?»

»Precist, ja. Det är just hvad man gör. I verkligheten hyllar man genomsnittsmoralen. Herre gud — hvad folk kommit öfverens om att kalla svart och hvitt, det får i allmänhet vara svart och hvitt för mig med. Min gud är inte prästens gud och mitt ideal af barmhärtighet inte precist den nådiga kommunens. Jag går inte och hör på Byström, jag vill, att fattighusgummor ska ha sin rätt och jag låter Anna Stina gälla för människa, om hon också inte är gift med Per, men annars kan jag inte se, hvad det är för skillnad på mig och annat folk. Och vet du — jag tycker, att de unga är' rätt småbeskedliga, de med. Din Byström, till exempel! Han är inte farlig, hvad? Inte skulle han våga sin lillfingersnagel för en idé, inte. Det är inte den ullen. Att ta stryk — det har han då varit så rädd för som för att bränna sig. Han bara skrek och sprang. Skrika, det kan han. Det har han alltid kunnat, Byströms pojke. Nej, vänta — hvarför tar du böckerna? — Jag vill läsa dem. Jag började med hans poesi i går, nu tar jag till novellerna. Misskänn mig inte, Haja, jag ger mig inte i första taget. Hvad,

skall du gå igen? Med ett bref till din kusin? ... Hm... Nu var hon glad att slippa ut...» Brita Ståle låg en stund och läste, så kastade hon boken åt sidan med en otålig suck; ett litet papper gled emellan bladen och ned på golvet, hon böjde sig ned och tog upp det: »Harriet, du innerligt kära.» Ett bref — något rättätet i kanterna och — fy katten! — parfymradt. Fru Ståle var en människa med stränga hedersprinciper, men hon rådde icke för det: ögat hade flugit till de sista raderna.

— — — »Jag kan knappt se längre, det börjar bli sent. Skuggorna samla sig öfver fälten, men bort ifrån skogen hörs ibland ett kutter, sönderslitet, kväfdt, suckande, jublande, färgadt af rofdjurs grymhet, ångestfyllt och fullt af ljufhet, ömt och fullt af vrede, fullt af dödsförskrämd klagan och hänryckning utan gräns.

Det är den vilda dufvan, som sjunger om kärleken.»

Åh, hå, uppvaktade han med sådana biljetter; då var det inte så underligt, om en tjugu års flickunge förlorade den smula sundt förnuft hon möjligen hade. Med armen under hufvudet låg Brita Ståle och funderade, tills hennes unga vän kom hem igen. Flickan hade icke gifvit sig tid att kasta af hatt och kapp; kvällsluftens kyla hängde ännu i hennes kläder; de bruna ögonen voro milda och blanka och munnen log.

Haja skulle ha tack för lånet af boken — nej, Brita hade inte läst ut den; hon hade bara hun-

nit med den första historien: 'Mamma, katten ser på mig!'

»Ja, den heter inte: 'Mamma, katten ser på mig', men det är innehållet... De där två, som inte vill gifta sig för att inte profanum vulgus skall få nys om att de tycka om hvarandra. Det är något, som bara angår dem. Mycket rätt, mycket sant, bara inte så alldeles nytt för folk, som läst sin Almqvist. Men när inte ett sådant snille, en sådan morgonrodnad kunde upplysa eller åtminstone bedraga världen — så är utsikten tämligen klen för Byströms pojke, vet du hvad.

Jag skall säga dig en sak, det är med denna världen som med lukten i Dalby fattighus — den är ond. Det kommer ibland ett litet luftdrag, som förfriskar, men de, som sitta därinne, tycka inte om det. Inte heller bli de glada, om man pole-rar rutorna, så att de kunna se ut; den fria utsikten har i allmänhet så ytterst litet att säga dem. Då titta de sig hellre omkring i sitt bås och flytta på en stol eller maka på ett bord och inbilla sig, att det sker en stor förändring. Det sys-selsätter dem så tämligen, och jag skall anförtro dig en hemlighet: de äro inte så missbelåtna som de själfva tro och i grunden äro de rätt fredliga — man skall bara akta sig för en sak: att komma till dem som en frisk vind och en fri utsikt. Det trifs förgiftade ord i luften därinne — man gör klokast i att se till att man inte får dem efter sig. Jag har bara försökt reformera med en klick såpa och en balja vatten, men det kan jag säga dig af erfarenhet:

den sortens folk är inte omtyckt. Men berätta nu inte för Byströms pojke, att jag försöker mig på allegori, det är hans sak. — Du kan bara hälsa honom från mig och säga, att det var något länge sedan murar ramlade af att man blåste i basun. Ser du, min flicka, denna världen är och förblir denna världen och jag säger som Anna Stina: karl är karl. Tro mig, det finns inte en man på jorden nog storsinnad att förlåta en kvinna, som uppoffrar sig för honom, — nog fri; nog fri, mitt barn, att i hvarje ögonblick af lif ha sitt omdöme för sig, nog själfständig att icke låta förleda sig af hvad hon hör och ser omkring sig . . . Det är den rena kafferepsfilosofin och den oförfalskade käringlogiken, ja, söta lilla Haja. Men jag har väl inte alltid varit en sådan här gammal, småvis perukstock. Jag har kunnat drömma, jag har kunnat svärma — du kan tro mig på mitt ord. Jag har läst min Almqvist som du nu läser — din Byström, men det är alldeles märkvärdigt, hvad man blir kall för sina teorier, när man ser dem omsatta i verklighet. Den verkligheten — hvad det är för en mästare i karrikatyren! Hvad den kan förvrída, hvad den kan göra oigenkännlig, hvad den kan få en att skratta och gråta — mitt lilla barn!

Från att vara den mest brännande, den vingstarkaste, vidast flygande fantasi fria dikt och bekännelse, från att vara en stjärna därinne i framtiden, min skalds dröm och kommande tiders vilja blef den obundna kärleken för mig helt enkelt — Per ryktare och Anna Stina. Anna Stina, som

hon går här, kär, efterhängsen, halt, löjlig, och ynkansvärd och Per ryktare, sådan du hvarje dag kan få se honom nere i mitt stall — inte så öfverdrifvet *verführerisch*, men i hög grad manlig och medveten, färdig att spotta ut sin tobaksbuss och sitt förakt hvar gång man för talet på den 'öfvergifna'. 'Nå, Per,' säger jag med min kända envishet, 'hvarför gifter han sig inte med Anna Stina?' 'Då skulle man väl vara galen,' säger Per. 'Men dra' henne i olycka det kunde han,' säger jag. Du hör jag är inne i termerna. Då skulle du se Per. Han stryker sig om munnen med en labb, som inte känt vatten på åtta dagar — och vet du, hvad han svarar: 'Ja, när hon kunde vara så dum.' Hvad jag tycker det är bra, du! 'När hon kunde vara så dum!'

Hvilken pascha och hvilken ironi! Nej, låt dem börja i himmelen på knä vid er klädningsfäll, så slutar de likväl på jorden i rörande endräkt med den opinion, som min ryktare funnit ett så slående uttryck för.»

»Brita, det är så illa af dig att komma med detta. Hvarför gör du det, när du vet att det plågar mig? O, hvad jag ibland hatar människorna. Man får aldrig känna något ljust och vackert, aldrig se något stort — strax fläcka de det, strax vill de dra ned det. Hvarför vill du skrämma mig med dina karrikatyrer? Får jag inte ha mitt hopp och min tro för mig?»

»Det är du icke nog stark till. Vore du det, skulle du inte bry dig om vrångbilden. Men det

är det vi göra, vi små människor, som inte äro skapade för den stora brytningen, det stora modet och den stora öfvertygelsen. Vi behöfva andras goda tanke om oss för att tänka riktigt godt om oss själfva, och vi bli så skräckslagna, när vi stå ansikte mot ansikte med karrikatyren, därför att det finns drag, som vi äro rädda känna igen. Skulle du höra till dem, som bryta med traditionen? Aldrig i världen! Fast du tiger, känner du att jag har rätt.»

»Jag hör inte på dig. Jag är så trött vid er. Bara ni kunde få oss fogliga och vingskjutna och tama, så vore det bra. Du gör gemensam sak med prästen.»

»Härvidlag — Ja. För din skull.»

»Ah, för min skull. Jag önskar att du inte brydde dig så mycket om mig!»

Brita Ståle låg med ögonen fästa på dörren, hvarigenom flickan försvunnit: »Lilla Haja, stark och svag, hård och ömtålig, modig och förskrämd allt i ett ögonblick... Hvad hon är ung — ett stycke af mig själf vid tjugu år. Ängsbacke och skogssnår, tufva och tistel och törne med ett eller annat vinddrifvet skott af främmande odling, som skjuter upp och förtvinar inne i vildheten. Allt detta skall arbetas af plog och spade eller förtrampas af platta fötter. Min skogsmark, min blomma, om jag också ville, kunde jag inte kringgärda och bevara dig, sådan du nu är — — —

— — Nej, här fick man skrida in. Är hon nu så illa betagen, så må hon då ta sin Byström,

men nog skall pappan fram och läsa öfver dem, så sant jag är Brita Ståle. Thibaut får säga hvad han vill. Det kommer man inte ifrån: prästen representerar ändå något, som är förmer än den gamla materien.»

* * *

Löjtnant Enebom och doktor Thibaut hade varit ute på jakt. Dalbyskogen stod och strålade i klar, höstlig dager, och det låg värme i luften. Enebom kastade sin hare i gräset och fick fatt på jaktflaskan: »Skål, doktor!»

»Skål på dig, Münchhausen!»

»Hvafalls?»

»Münchhausen, sa jag. Hvad är det för historier du går och narrar i prästen?»

»Har jag narrat historier i prästen?»

»Ja, på ditt bröllop.»

»På mitt bröllop. Det var min själ rena sanningen. Jag talte om mitt civilisationsarbete nere i Afrika. Jag har ta mig fan uppfört tre kyrkor och sju skolhus därnere.»

»I hvilken stil?»

»Ren fornnordisk.» — Det fanns kanske två, tre droppar kvar i löjtnantens plunta; han gaf sig god tid att njuta dem. »Jag hade fullt af folk under mig — svarta djäflar, som skulle bygga efter mina ritningar, förstår du. Jag lefde med dem, så jag kunde bli galen — de hade då inget förstånd att mista, men en bondexercis här hemma, det är rama högmässan mot hvad jag gick på där.»

»Har du aldrig ånkrat dig att du kom tillbaka, Enebom?»

»Ånkrat mig? Jag ångrar mig för hvar dag som går.»

»Du har allt hoppat i galen tunna...»

»Det var den fans Byström, .. Nej, Brita Ståle, det hade varit något för mig. Det är en kvinna med *Geist*, henne skulle jag enleverat i mina unga dagar...»

»Och farit af med till Afrika?»

»Och farit af med till Afrika, ja. Det hade varit en eldbrand och en raketstång. Då skulle du fått se på fan.»

»Jo! Innan du kommit under fund med henne, skulle hon vridit om näsan på dig många gånger om.»

»På mig?»

»På dig, ja.»

»Hör du, min gubbe, du känner taktiken?»

»Nu var du tusan så knepig. Du är en människokännare, du Enebom. Det har du gifvit prof på, hvad?»

Löjtnanten snurrade om på klacken: »Ah, dra åt fanders,» sade han.

»Hälsa din fru!» skrek doktorn efter honom och fortsatte sin väg under stor invärtes förnöjelse. »Det skulle då Brita få sig ett godt skratt åt, att den galningen Enebom tänkt enlevera henne. Hon skulle få historien alldeles färsk — han kunde fördenskull gärna gå upp och ge henne sina harar.

Vädret var strålande, humöret bättre än på mången god dag, och i full mundering, klädd i

jaktstöfflar, toppig grå hatt och grå rock med gröna uppslag, som visade den feta hvita halsen, klef Thibaut in på Motorps gård att lägga sin historia och sitt varma jaktbyte för den nådiga ägarinnans fötter.

»Å, är det Thibaut! Jag trodde det var en stråtröfvare, och det finns inte en själ i huset; de äro i kyrkan allihop.»

»Och höra på Byström?»

»Ja, åja, Thibaut. Det kan göra dem godt att någon gång tänka på annat än den här gamla materien och allt det här slitet och släpet. Hade det inte varit för den här foten, skulle jag gått dit själf. Det är ju det, att det är Byström, förstås, men jag tycker om den gamla kyrkan, jag tycker om sången och psalmerna. Många af dem äro så vackra, i synnerhet de som sjungas vid begrafningar. Det är åtminstone något annat än liklukt och gamla murkna ben, som skramla i en kista. Ja, ni — ni skulle vilja, att man kom i jorden utan vidare. Först det ledsamma lifvet och så punkt och slut. *Den* har ondt i lungan och *den* har ondt i lefvern; litet lungbehandling för den, som har ondt i lefvern, och litet lefverbehandling för den, som har ondt i lungan och så: Ner med dem! Neka inte, Thibaut. Det är mänskligt att fela — hur mänskligt det är, vet ni bäst själf — och jag säger ingenting om *det*, men hvarför skall ni vara en sådan förhärdad materialist och en sådan motståndare till allt, som man inte precis kan ta på? Det är det jag tycker är

det tråkiga hos er. Dopet och vigseln och begrafningen förutsätter åtminstone något andligt hos det, som så lätt blir bara kött.»

Doktor Thibaut hade glömt, att han ville berätta en historia, han hade glömt, att han ville skänka bort sina härar; han tog dem med sig, en i hvar hand, och gick.

En halftimme därefter kom löjtnant Enebon. Han hade tagit sig friheten att lämna en hare, Thibaut och han hade varit ute på jakt, men fru Ståle kunde vara trygg för sina kor, de hade inte haft något närsynt kronovrak med sig den här gången, inte.

»Hör nu, löjtnanten, det är en ful sida hos er, att ni inte kan med ungdomen.»

»Jag? Inte har jag något emot ungdomen! Den är förbannadt bra. Tränad och uppgymnastiserad. Jag vill se ett land med sådana karlar! Men inte räknar jag kronovraken dit, inte. En karl vet inte, hvad det är att vara feg, men den där skälfver i knäveckan, när man bränner af ett skott vid sidan om'en.»

»Som löjtnanten inbillar sig, ja. Se, löjtnanten är intagen af fördom emot honom — och det säger jag ingenting, jag säger ingenting om'et, men pojken kan ju vara begåfvad och framåtsträfvande, fast han har Byström till pappa. Jag har då litet svårt att tro det, men det hör inte hit, och hvad det beträffar, att han inte exercerat beväring, vet löjtnanten, så tycker jag, det är en ren vinst,

för om något kan göra en människa till idiot, så är det då det.»

»Min nådigaste . . .»

»Säg bara ingenting, för jag har mina fördomar och löjtnanten har sina, och båda två äro vi kanske ett par gamla dumstollar. Jag har kommit under fund med en sak, det gäller framför allt att inte vara ensidig och gå och mura in sig i åsikter, så att man inte hittar ut igen. Lifvet är ett och våra små funderingar ett annat, och så fort det gäller en människa, som man håller af, så ger man dem katten. Och det gör man innerligt rätt i.»

Jaha . . . joho . . . det kunde nog ha sin riktighet. Det gick en smula rundt för löjtnanten, han visste inte riktigt, hur det stod till med honom: »Antingen är det hon eller jag som fått en skruf lös,» tänkte han.

Hon hade inte en gång tackat för haren.

* * *

Fru Ståle hade försökt läsa och hon hade försökt att sköta sin bokföring, men det gick icke. Var det nu också ett sätt af flickan att springa i skog och mark med denne Byström till in på kvällen? Hon tillät sig verkligen att finna det mindre passande och hon skulle säga sin mening: Nå äntligen . . .

»Jaså, är det du . . . Jag trodde inte, att jag skulle få se dig i kväll. Klockan är tio.»

»Du får ursäkta, Brita. Jag kunde inte komma förr.»

»Nej, visst. Hör du, Haja, är du förlofvad med honom?»

»Jag? Hur kan du tro . . .»

»Åjo, annars kan man verkligen inte förklara ditt uppförande.»

»Det hade jag inte väntat af dig.»

»Att jag skulle våga fråga.»

»Att du skulle göra det på det sättet. Du har ingen rätt att blanda dig i något, som endast angår oss.»

»Hans dumma teorier!»

»Dina trodde jag.»

»Hvarken hans eller mina. Hvad tror du jag frågar efter teorier, när det gäller mig själf eller människor, som jag håller af. Jag frågar bara efter dig. Jag vill inte att du liksom Anna Sti—»

»Brita, låt mig äntligen få slippa att höra det. Jag har någonting att säga dig — jag far i morgon bitti med sextåget. Du är ju så mycket bättre nu och . . . jag skulle rest för länge sedan.»

»Reser du till din kusin? Har hon skrivvit?»

»Nej, hon har inte skrivvit, men jag reser, ag kan inte stanna, bed mig inte. Jag tar adjö i kväll: det är så tidigt att störa i morgon — — —»

»Å, det finns ingenting så hårdt och så kallt och så egoistiskt som ungdomen. Ingenting så hjärtlöst eller så otacksamt. Det var en lycka att aldrig ha ägt en dotter, men denna ödslighet att åldras ensam utan att ha någon att sluta sig till! . . .

Thibaut fick säga hvad han ville om religiösa fruntimmer, men när fan blir gammal, går han i kloster, heter det; — man behöfver inte lefva så länge för att se hvad denna världen går för. Hade man ingenting att hålla sig fast vid i sitt eget hjärta, hade man inte hoppet om någonting öfver detta! . . . Det skall upp att trösta, det skall upp att torka tårar, upp att bedraga, om det är bedrägeri . . .»

Anna Stina gick och stökade i rummet med sina lätta, ljudlösa rörelser; genom brädtaket hördes ett buller af lådor som öppnades och skötos in.

Fröken Harriet, stackare, fick nog inte mycket ro i natt. Hon skulle ju så tidigt upp, och ledsen var hon väl också . . . Nog var det för tråkigt med de striderna i prästgården; kandidaten kunde ju inte vara hemma, han hade tagit sig rum på hotellet i kväll och han blef nog inte länge här i Dalby.

»Hvad säger du? Hör du, Anna Stina, väck mig klockan fem, men säg ingenting till fröken. Hon skall ha vagnen, ja, visst, ja. Vänta . . . du skall gå till doktorn med ett bref.»

* * *

Der var tämligen folktomt nere vid stationen i den tidiga morgontimmen. Inne i det lilla tågets enda tarfliga förstaklass vagn satt en flicka och talade lågt och öfvertygande med en ung man. Han lyssnade med blicken oafvändt fäst på hennes

ansikte och utan att afbryta henne med ett ord. Ett par gånger tog han hennes hand och släppte den med en lätt tryckning. Konduktören hade redan vridit om låset, då det plötsligt rycktes upp på nytt och doktor Thibauts kolossala rygg fyllde dörröppningen: »Akta för fan! Om konduktören tar ett tag... så där ja — så. Här blir det bra för foten. God morgon, kandidaten, god morgon, fröken! Hur känns det, fru Ståle?»

»Utmärkt. Jag sitter förträffligt, men gå nu er väg bara...» Hon hade fällt ned fönstret och visade doktorn ett charmant ansikte med två öfverdådiga ögon och en mycket skälmaktig mun: »Tack skall ni ha för hjälpen. Om jag vore tjugu år yngre, skulle jag ge er en slängkyss. Hvad säger ni? Kan ni få det ändå? Är jag inte gammal och förständig, som gör sådana galenskaper? Kallar ni det här en galenskap? Det är det klo-kaste jag gjort i hela mitt lif. Fäst er inte vid att jag skrattar, det kan jag göra i de vanskligaste situationer och mena lika allvarligt för det. Den blåsura förmaningen är inte min sak. Jag tycker om att ta mitt folk med lämpor... Han är rö-rande! Vifta med sin brandröda silkesnädduk! Ja — men det är ett liberalt uttryck i det ansiktet! — — — Adjö, adjö. Thibaut — — Herre gud!» Hon lutade sig tillbaka mot ryggstödet: »Jaha,» sade hon, »nu sitta vi på tåget. Är det tillåtet att fråga, hvart det bär?»

»Brita, du...»

»Förlåt, jag hade inte talat ut. Jag ville veta, hvart du reser, för så långt du far, far jag. Det är ett ingrepp i den personliga friheten, visst är det det, och alldeles omotiveradt till, kan det tyckas, men jag ber bara, att du gör mig den rättvisan och tror, att jag har mina skäl. Kandidat Byström, jag vet, att ni svarar mig som en gentleman; visste ni, att Haja skulle följa er i dag?»

Den unge mannen stod borta vid motsatta fönstret; nu vände han sig om, blek, med lugna ögon och ett slutet drag omkring läpparna. »Om jag visste det? Nej, inte med säkerhet, men jag trodde det vara möjligt. Harriet har naturligtvis handlat af egen fri vilja.»

»Ja, det var det dummaste hon kunde göra. Ni skulle inte ha tillåtit henne någonting så tokigt — hon är tokig, den ungen, i rent otrolig grad, Haja, nej, hör nu, lilla Haja, jag vill ju bara tala med dig. Ni båda, hvad ha ni tänkt er för framtiden? Hvad tror ni det skall bli af detta? Inte kastar man bort sitt lif bara för att gå och bli martyr för sina egna dumheter? Så mycket har jag sett — och hört — af er båda, att ingen af er är skapad till banbrytare. På långt när inte. Ni ha inte det som fordras. Ni kan inte tänka — långt mindre handla — i kraft af er själfva. Ni vackla, ni tveka. Det finns inte det rätta modet ens i era dumheter, då skulle ni inte sitta där framför mig som ni göra nu. Nej, jag ber er, säg ingenting. Herre gud, människor, hör ni inte, att jag har mitt hjärta på läpparna, kan ni inte se,

att jag menar väl med er! Den lilla Haja, hon, som är så rädd och så osäker om sig själf, hon skulle vara skapad till en så stor olycka som den att stå utom eller öfver hvad folk anser för norm och rätt? Aldrig i lifvet. Det fordras människor af annat slag, större, säkrare, starkare, starka i en grad, som ingen af er drömt om. Den människa, som helgar brytningen med en tradition, hon skall ha någonting utom det vanliga, någonting af nästan religiös höghet och en öfvertygelse, som försätter berg. Har hon inte det, gör hon motsatsen af hvad hon ville: hon karrikerar sitt eget ideal. Och karrikatyren, det finns det nog af i alla grader; vi behöfva bara se oss omkring. Människor mogna mycket långsamt till handling — det hindrar ju inte att en eller annan, som känner sig ha kraft och förmåga, kan försöka revolutionera sin samtids medvetande, förbereda omslaget, som väl en gång i tidernas tider kommer med ett allvar och en storhet, som ingen af oss ännu kan ana.

Jag pratar så mycket, det tycker nog kandidaten, men jag har tänkt en hel del, sedan vi skildes i går kväll, Haja där och jag; och jag hade er båda två så innerligt på det klara. Ni äro båda så hederliga och präktiga — henne känner jag ju, och er tycker jag riktigt om, när jag nu fått se litet närmare på er. Jag var inte så förtjust i er förut, men det är en sak för sig, man skall aldrig döma folk efter deras böcker och det finns för resten saker i era, som kunde varit tokigare, fast det komma vi öfverens om, — vi bli litet gladare

nästa gång, litet friskare, hvad kandidaten? Haja, jag tycker riktigt om honom! Han har sådana goda, genomhederliga ögon... Det är märkvärdigt hvad man kan vara hygglig med en ohygglig pappa! Det hade jag aldrig trott... Ska vi bli vänner, hvad kandidaten? Ni säger inte nej, när jag bjuder er till Motorp. Jag är inte så svår att komma öfverens med, när man bara förstår sig på mig, det säger alla och det är sant. Jag skall bli så mänsklig och beskedlig som det någonsin står i min förmåga, det vill säga jag skall hålla min mun. Jag skall hvarken tala kvinnofråga eller komma med Anna Stina — ja Haja vet, hon. Jag skall sköta mitt och ni skall få sköta er, hur ni vill och behagar. Ni skall få mitt fina gästrum — det mot söder, så kan det kanske komma litet sol i dikterna, hvad? Jag skall bjuda på god mat och på godt vin, det gör sitt till, var säker på det. Och så får ni se Haja utan att precis behöfva springa till Dalbyskogen, och då gör det väl ingenting, om den här gamla ugglan skymtar fram ibland. Vet ni, så där vid bordet, när hon fått sig ett godt glas vin, är hon inte så oäfven och inte Thibaut heller. Fast han är då bäst i fria luften. Han är inte afpassad för rum — där blir han många gånger för tröttsam. Som Enebom. Presist som Enebom. Det är en karl med fantasi. Hade ni hälften skulle folk ligga på knä för er, men man vet inte hvad som kan komma.

Det skall bli så bra och vi skall få så trefligt. Men han — pappa — prästen, han trillar väl

af pinnen, när vi komma och ta ut lysning, hvad?»

Kandidat Byström var inte mer än en människa — han brast i skratt. Och Haja skrattade och Brita Ståle skrattade — invärtes, i sitt stilla sinne: »Se, se, man skall aldrig förtvifla, inte ens när det gäller moderna poeter — pojken är inte utan sinne för det komiska.»

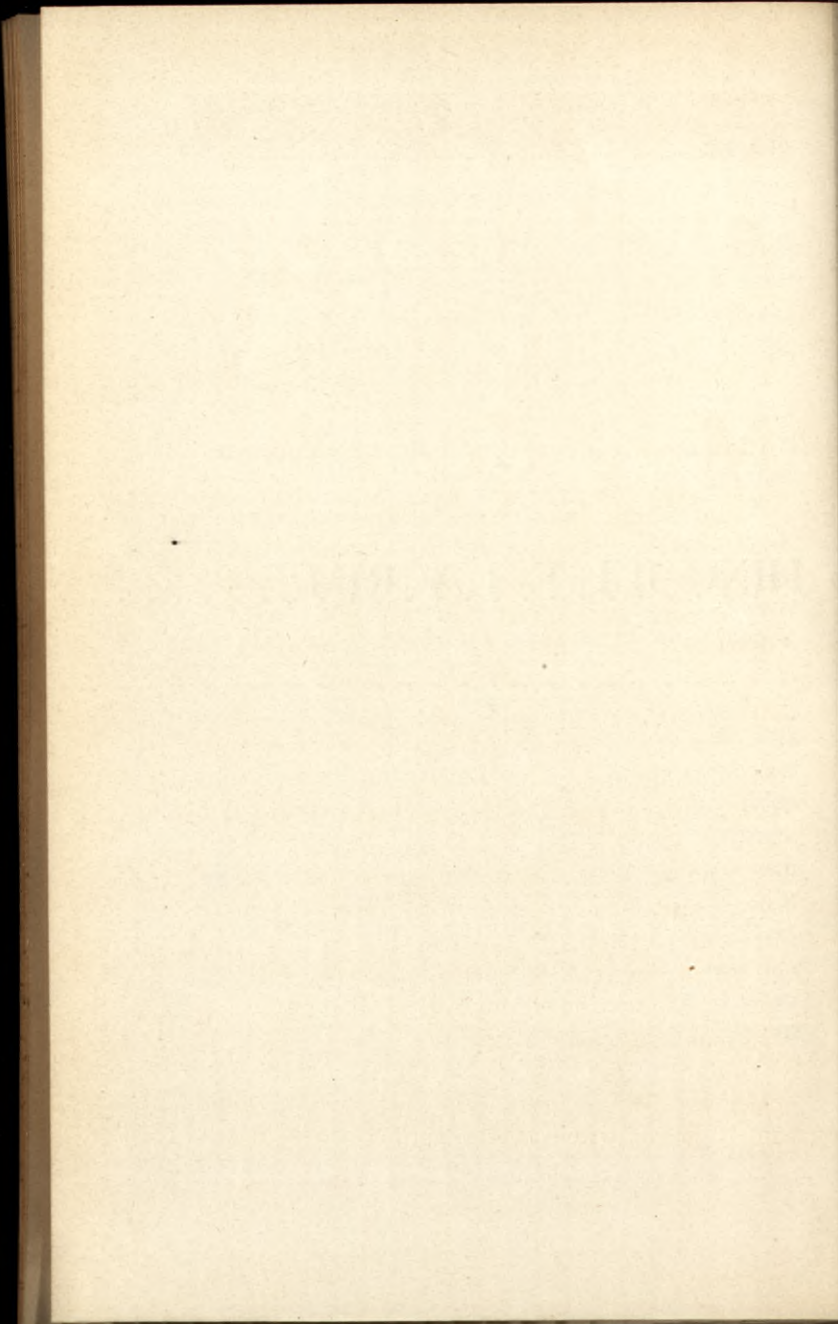
I det samma gaf hon till ett utrop: »Foten!» Hon tyckte det knakade i gipsen. Hvad var det för en koloss, den där gamle med lurfötterna? De kunde ställa upp henne som en pendant. Nej, men saken var verkligen inte att skämta med: Tänk om jag går itu? Tullsta, tio minuter, Ah, ville inte kandidaten vara så snäll och hjälpa henne ut? Ja, biljetten räckte verkligen inte längre. Kandidaten kunde vara så god och se.»

Fru Ståle hade varit så säker på sin sak?

Så säker hade hon varit. Här skulle de sitta och vänta på hennes vagn, det kunde väl inte dröja så länge, innan den var här. Under tiden — »ah, gör mig den tjänsten, snälla kandidaten, och telefona till Thibaut att han kommer och äter middag med oss. Säg, att jag bjuder på mitt bästa rödvin, det skall fröjda den gamle ufven. Om vi också skulle säga till Ene . . . Ånej, det kan vara nog med oss fyra för i dag . . . Han kan gå och samla krafter, till han skall hjälpa mig att konversera prästen.»

HINC ILLÆ LACRIMÆ...

»**M**an måste vara galen för att kunna åstadkomma något sådant . . .»

Min vän målaren, hans hustru och jag stodo framför en ofullbordad akvarell — ett fantastiskt kvinnohufvud — af Lave Hjort, symbolisten. Det var det sista, som utgått från hans hand och han var död.

»Ser ni, hvem det liknar?» frågade den unga frun.

»Det liknar ingen,» sade mannen, och jag höll med honom. Det liknade ingen, det väckte endast obestämda, underliga minnen af människor. Det var själarnes själ, det eviga spørsmålet bakom allt, som är visshet hos den ene och den andre, själfva väsendets innersta dröm, skymtad som ett klargrönt hafsdjup.

»Man måste vara galen,» upprepade målaren, »för att kunna åstadkomma detta, och ens galenskap måste ha något af geni.»

Återigen gaf jag honom rätt, men hade icke geniet hos denne man, som nu var död, alltid haft något af galenskapens purpur och guld och

mystiska blågröna dagar, något af dess suckande vildhet och brännande oro och sjuka, otyglade växlingar?

»Att ni inte kan se likheten! Det är ju Ida Wahlstedt som Ofelia.»

Ingen af oss motsade den unga kvinnan. Hennes ord hade väckt ett minne till lif hos mig. Jag, som kände den döde bättre än någon af de andra, visste hvad han hade målat.

* * *

Jag ser honom ännu sådan han satt i sin halfupplysta atelier den aftonen vi hade varit och sett *Hamlet*. Jag minns den höga, smalaxlade gestalten, det ljusletta ansiktet och den långa blicken, som tycktes besitta något af den hemlighetsfullt förföljande makt, som kan ligga i målade pupiller. Han hade något af gammalt porträtt i dragen och till och med i färgerna, i läpparnas bjärta rodnad och ögonens violettskiftande blå. Den kvällen var det ett egendomligt impulsivt lif öfver hans minspel och rörelser; han var upplagd att tala.

»Åt fanders med dessa smärtedyrkare!» sade han med en blixtnad öfver sitt tärda bleka ansikte. »Hvad är han annat, Hamlet? Hvad äro de annat, dessa pessimister? De veta det inte själfva, men plågan har en oförklarlig dragning för dem. Det är den honung de suga af tillvarons blomma, och jag tror, att det gör dem fruktansvärdt lyckliga. Jag tror, att lidandet, som de älska, skänker dem en my-

stisk njutning. De smeka sina sorger och vårda dem som skatter. Asketnaturerna äro vanligare än man tror. Vi andra äro sällsyntare och mycket mer att beklaga. Vi soltörstige. Vi glädjens olycklige älskare, som hata lidandet och sorgen.

Att vara glad trots plågan, trots utsiktslösheten, trots sig själf och sin fega dragning till smärtan, det är det enda stora i världen, det är det enda, som en människa har rätt att vara stolt öfver.

Jag föraktar melankolin och förtviflan. När jag är förtviflad eller melankolisk, föraktar jag mig själf som underlägsen gentemot lifvet. Jag är underlägsen, jag vet det, men jag erkänner det inte, det är det stolta att inte erkänna det. Förstår du mig? Förstår du, hvad jag menar? Som gymnast kom jag ibland i slagsmål med en pojke, som satt en tre, fyra klasser under mig och som hade en alldeles särskild förmåga att reta mig med att säga, att han var lika stark som jag. Jag kunde ta honom i axlarna och skaka honom och kasta honom till marken och sätta mitt knä på hans bröst. 'Vill du nu säga hvem som är den starkaste,' frågade jag; det var bara det jag ville veta. 'Jag är lika stark som du,' hväste han; han hade knappt luft i lungorna, men jag tror, att jag fått döda honom förr än han gifvit sig. Jag kan inte säga, hvad jag kände: hat, raseri, lust att hånskratta och krossa honom för hans fräckhet och på samma gång en vild, motvillig beundran. Jag ser ännu de små gnistrande ögonen; med sådana ögon ville jag se på lifvet. Vi äro två ojämn motståndare,

den ene för grym och den andre för sensibel. Jag säger inte, att jorden är onjutbar, nej! — jag säger bara, att jag skulle vilja komma hit igen i en annan lifsform som någonting kamplystet och starkt. Detta är en värld inte för människor, utan för titaner. Om vi kunde ha vår lust i kvalet — i det som vi kalla kval — skulle jorden vara en himmel.

Det är gisslaren, smärtefråssaren, asketen af böjelse och begär, som njuter jorden. Vi soltörstige, vi glädjens olycklige älskare, det är vi, som äro denna världens martyrer med vårt hat till allt, som är plåga och tungsinthet och grubbel och vår frände Hamlet.

Tror du inte vi känna honom? Tror du aldrig han kommer och sätter sig vid vår sida? Hvem är det, som förstör njutningens festliga ögonblick och får oss att stå upp från gästabudet? Hvem är det som håller oss sällskap, när vi gå därifrån? Hvem är det som gör min smärta till en frestelse för mig? Jag ville knyta min hand mot dess ansikte och slå den till jorden. I stället sitta vi öga i öga, min plåga och jag.

Jag har haft en törst efter lifvet som få, och jag är en hopplös melankoliker, som förföljer sitt eget lidande. Men det är starkare än jag.

Det har till och med förgiftat min barndom. Då jag var nio år, sjuknade min far och läkarne rådde honom att byta om vistelseort. Han led af melankoli, och jag skulle fara med för att förströ honom. Ingen anade, att jag visste, hur det var fatt, men jag visste det och jag hade den fixa

idén, att det inte stod rätt till med mig heller. Midt under mina lekar kom det för mig, att jag inte var som andra, och ibland kunde jag inte säga de enklaste saker utan att höra efter om det lät besynnerligt. Sedan kom jag ut bland kamrater, växte i mig själf och glömde mina sjukliga fantasier . . . Då jag trodde mig vara dem kvitt för alltid, öfverföllu de mig på nytt. Jag är smidd i järn liksom galérslafven, och hvart jag går, släpar jag med mig min kedja. Jag har icke ro i mitt arbete; en idé, som förföljer mig dag och natt, glöder och slocknar i min hjärna, innan jag hin- ner utarbета den, men jag profanerar mina heli- gaste stämningar och trampar mina högsta dröm- mar i stoftet hellre än jag beklagar mig. Men tro inte, att jag försonar mig med mitt öde. Det gör jag aldrig. Hvad jag är — undergifven är jag icke. Jag upphör aldrig att slita i mina kedjor, men jag håller medlidandet från lifvet på mig genom munterhet. Jag har skrattat, när jag velat gråta, och det är min stolthet, att ingen vetat, hur tom den lustigheten många gånger varit mer än jag.

Tidals vill jag icke se människor; det är dagar, som jag icke kan beskrifva; hela lifvet in- ger mig leda, jag har ögonblick, då jag kunde kasta det ifrån mig som ett utkramadt skal.

Min melankoli förintar mig icke och blir icke ett med mig. Jag kan inte beskrifva det annor- lunda än att det är som om det skulle vara någon här inne i rummet utom jag. Ibland blir den känslan så stark, att jag ser mig om och tror, att

jag skall upptäcka ett ansikte eller känna en hand på min skuldra, ty här finns något, som är jag och ändå icke jag. Du skulle veta, hur jag drages emot detta. Det är besynnerligt. Jag tycker att något kallar mig på afstånd. Det har något att säga och får aldrig tala, men det är hvarken syner eller stämmor i vanlig mening, det är något helt och hållet inre — inga hallucinationer — det har jag aldrig haft, så groft får det inte uppfattas. Det vill tala och göra sig hördt, men det kan icke, och däri ligger plågan. Sitter jag i ett sällskap, längtar jag att få gå min väg, skall jag träffa människor, gör jag det med en känsla af att jag har brådtom och måste bli dem kvitt och komma för mig själf och försjunka i detta, som hvarken är tanke eller dröm — som är, jag vet inte hvad. Jag sitter bara och lyssnar. Och jag hör någonting, jag vet, att jag hör någonting och att det har en mening — som jag inte förstår. Det är allt. Är det inte nog, tror du, att göra en galen?

Jag ertappar mig själf i en besynnerlig mani. Jag söker efter något liknande i andra människors ansikten. Och i kväll... Såg du på henne, som spelade Ofelia? Det fanns en blick i hennes ögon, som gaf mig något af detta. Hon var så helt och hållet borta. Hon föreföll mig knappast kroppslig. Jag såg... detta andra, det, som inte är själ eller lif i vanlig mening. Och när hon sjöng, tyckte jag mig höra rösten från mitt inre, det oändliga afståndets stämma, själfva tystnadens ton,

Kan man icke höra den? Har det icke händt dig någon kväll, då du gått ute i naturen, att du uppfattat det orörliga lugnet som ljud, hört dig själf igenom stillheten som en oändligt utdragen ton?

De kunna bli förfärliga till sist, förryckthetens melodier . . . När jag sitter ensam härinne, tycker jag ibland, att jag hör ljudet af en såg, som går allt djupare och djupare, och jag hör mig själf, min sjuka tanke, som sågar mitt eget inre i sär — — —»

* * *

Det är vissa ställen i den dödes papper och bref, som kommit mig att bevara hans yttranden i så friskt minne.

— — — »Jag träffar ingen människa, vill inte träffa någon. Alla röster plåga mig, och ett ansikte kan göra mig utom mig. Men min doktor undgår jag lika litet som mitt öde. Jag öfverraskar mig till och med i att vänta på honom. Har jag kanske vant mig så vid honom, att jag skulle sakna honom, om han försummade mig en dag? Har jag, med andra ord, kanske vant mig vid mitt öde?

Skulle den fångne isbjörnen, om han en dag blef försatt i frihet, kanske sakna burens? Kanhända fria stigar och friska strömmar skulle skrämma honom? Kanske skulle han aldrig våga sig ut på isarnes vidder, aldrig kunna släcka sin tröst i hafs-

vattnets kyla? Kanhända han hade blifvit en slaf af vattencisternen i buren och sin tunga gång fram och tillbaka därinne?

— — — Jag frågar mig ibland, om jag viligt böjer mig under oket och kryper under mitt ödes piskslag, men min fråga är ett uppror, ty det finns icke en droppe trälblod i mina ådror. Jag har aldrig kysst en hand, som tuktat, aldrig välsignat en smärta, som sargat mig.

— — — Ett ville jag dock veta: Kommer det kanske ändå ett ögonblick, då lidandet underkufvar alla, till och med oss, som hatat och förnekat det, ett ögonblick af undergifvenhet, då man bär dess börda i feg tillbedjan som man skulle bära en ond fetisch? — —

— — — Öfverger du dina trognaste, oss, som älska och anropa dig, världsbefriande glädje, du vingfotade, djärfva, som känner klippspetsarnes svindlande stigar och klyftornas dunkla remnor, du trotsande, härliga, som intet skrämmer, där du går fram och ler?

Det är mig som skulle du fly oss, som skulle vi förgäfves spränga branter och bråddjup för en skynt af dig, du gyllene.

Mer tryckande än vägens mödor, djärfvare än din vilda färd, du aldrig hvilande, är vår längtan, som når alla dina stigar och icke binder ett af dina steg. Att den fannade dig som en låga! Att den blefve till ett bål, där du kunde brinna upp, förkolna och förintas, ty vi lida igenom dig, du eviga, som aldrig kan dö, och det vore oss

bättre att vi begraft dig inom oss än att du skall vara oss så fjärran som du är.

Se på oss — se på dina skaror! Med fötter, som blöda mot vägens stenar, och dragen förvridna af trötthetens och längtans feber följa vi dig, du bekymmerslösa, som icke räknar dem, som falla, du oberörda, hvars skratt ljuder högt öfver de döendes suckar och de flämtandes heta andedrag.

Lifsglädje, se på dina troгна!

Smärtedyrkaren, som i stum extas sträcker armarna mot plågan och åtrår törnetaggar och glödande järn, ler lyckligare än vi, som följa din dansande gång, du rosenkransade öfvermod. — —

— — — Jag faller ibland i ett slags sömn och drömmer, att jag liksom spartanen i den gamla sängen bär ett rofdjur under min toga. Dess tän-der hugga in i min sida och jag blöder under grepp af vilddjursklor. Eller också har jag den förnimmelsen, att jag brinner upp af törst och icke finner någonting att dricka. För Tantalus, som försmäktade vid klippan, hägrade dock vin och frukter. Om något af det, som varit mig ljufvast i världen, ville locka och hägra för mig!

— — — När jag tänker på lifvet, är det mig som om jag skulle vilja krossa något i mina händer, dessa händer, som darrat och brunnit af lust att uppbygga, af lust att skapa, af lust att resa minnesmärken på de oåtkomliga tinnarna af de högsta bergen.

— — — Vi ha haft ett långt samtal, min läkare och jag. Han gaf mig hopp, och jag förhöll mig skeptisk för att höra honom försvara sin åsikt. Hvilka underliga känslor rörde sig icke i mitt inre . . .

Jag kan återigen arbeta, men hvad det är för den törstige att läppja på en dryck vatten, hvad det är för kämpalekaren att hejda sig i språnget, är mitt matta dagsverke för mig, detta dagsverke, som om det vore glöd af min glöd, om det hade mina drömmars vingar, blefve mig en lek med döden.

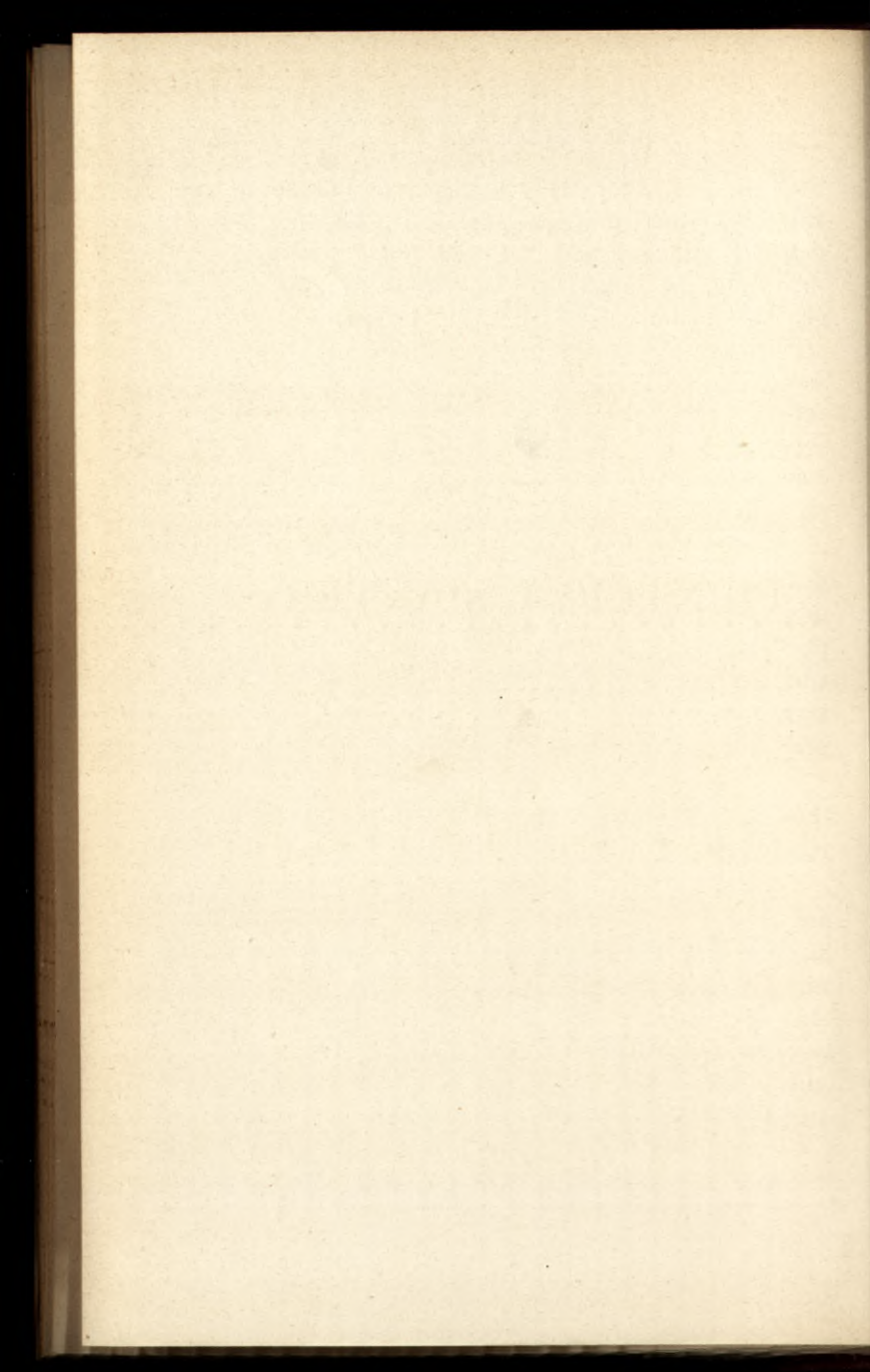
— — — Jag tänker icke längre med försakelsens trots på konsten, min kärlek. Jag förödmjucar mig, jag gör mig ringa, att jag dock måtte få dö med flickan af dess drottningmantel i mina händer, jag, som trodde mig skapa att kyssa dess panna, att med nya kronor kröna dess härlighet.

— — — Åt fanders med palett och pensel! Du skulle se de underliga saker jag målar, när jag ingenting gör — — —

— — — Vet du hvad jag sysslar med? Jag vill säga dig det: jag komponerar en symfoni af pauser. Pausen är en viktig sak i musiken, inte sant? Minst lika viktig som tonen, men jag hör ingen ton, jag hör endast tystnaden, en tystnad af olika höjd och olika djup. Gratulera mig, min vän: jag komponerar en symfoni af pauser — — —

— — — Tror du icke jag vet, hur det är fatt? Jag reser mig icke mera. Jag kommer aldrig att kunna arbeta: *det* har tagit förmågan ifrån mig, *det* var starkare än jag, och jag är slagen i en ojämn strid. Hinc illæ lacrimæ . . .»

FIENTLIGA MAKTER.

THE NEW YORK PUBLIC LIBRARY

Ute på Kongens Nytorv föll snön i stora lösa flingor, som genast smälte på den breda trottoiren framför hotellet. Med en känsla af välbehag öfver att vara under tak satt fru Bäck och drack sitt kaffe vid ett af fönsterborden nere i restauranten. Då och då lyfte hon upp ett par gråa ögon med en blick, som gaf glans åt hela det smala, ungdomliga ansiktet med dess fina och kloka mun. Håret var mycker ljust och mycket rikt, hon bar det lågt nere i nacken i en stor platt knut, som gaf henne en flyktig likhet med resande engelskor.

»J'aime ce type blond,» sade en liten svartögd utländing till sin följeslagare; de båda herrarne hade just kommit in genom dörren och den ene stod och såg sig om efter ett passande bord; nu följde han riktningen af de små svarta ögonen. Han var lång med ett kraftigt uppburet hufvud och yfvigt rödbrunt hår, som krusade sig öfver den breda, hvita pannan; mellan de utskjutande rödaktiga ögonbrynen satt én rynka, skarp som

märket efter ett knifhugg. »Hvad,» utbrast han, »fru Bäck här i Köpenhamn.»

»Ingeniör Fabricius.» Hon hade rest sig upp, blek af en rörelse, som gjorde henne stum; hans ansikte uttryckte endast öfverraskning och oförställd glädje, han kom rakt fram till hennes plats: Hade hon varit här länge, tänkte hon stanna någon tid? Nå, så, hon befann sig på genomresa till Paris. Han kom just därifrån, det vill säga nu närmast från Bryssel. Kanske han fick presentera sin vän, en belgare, herr Schryver, som skulle bli förtjust — — — Det behöfdes endast, att han märkte den lilla mörka skiftningen i hennes blick för att han skulle låta frågan falla. Det var ju så mycket de hade att tala om, hade hon en halftimme att skänka honom? Ja? Då ursäktade hon honom säkert för ett ögonblick. Han gick bara att underrätta sin vän, att han icke fick vänta på honom. Ljudet af hans röst trängde i afbrutna satser fram till henne från ett af de bortre borden . . . En landsmaninna, änka efter en af hans goda vänner, som dog för ett år sedan . . . Schryver fick verkligen ursäkta . . . Kanske sågos de senare . . . Så kom han tillbaka till henne. Inte sant, hon var färdig med sitt kaffe, kanhända skulle de icke längre uppehålla sig här?

Om ingenjören ville stiga upp en stund i hennes lilla salong — hon bodde här på hotellet. Det var något länge sedan de sågo hvarandra sist. Helt och hållet hade de väl inte förlorat hvarandra

ur sikte. Han hade hört hvilken förlust, som träffat henne?

Med stort deltagande, det kunde han försäkra. Han kunde tänka sig att det var en saknad.

Litet blek i sin mörkblå klädning, ännu i hatt och med handskarna i handen gjorde hon ett främmande intryck mot hotellmöbleringens traditionella lyx. De hade slagit sig ned midt emot hvarandra i de schagglädda hvilstolar hon låtit skjuta fram till brasan. Den lilla hotelluppasserskan, som gick och sysslade i rummet, hade tändt kronan och de två ljusen på skrifbordet. Saknad — visst kände hon saknad. När man varit till litet glädje för en människa och denna människa går bort, tycker man, att allt blir så meningslöst. — Detta sista år har bara varit en stor grå enformighet. Ni förstår, den ena dagen går som den andra och det finns ingenting, som sätter märke, ingenting att uppehålla sig vid. En sådan tid är så långsam att upplefva, men när man tänker tillbaka på den, vet man inte hvar den blifvit af.

»Nej. Nå, det beror nu på. För mig personligen har det så ringa betydelse hvad som tillfälligtvis händer och sker. Det är mig likgiltigt eller åtminstone af sekundärt intresse. Jag betraktar ibland hela det yttre förloppet af mitt lif som om det angick hvilken annan som helst utom mig själf. Det som är af vikt för mig . . .»

»Ja, hvad är det?»

»Att uträtta något.»

»Göra mineralogiska undersökningar på Nya Guinea, som ni svärmade för?»

»Ja, hvarför inte? Det vore ju alltid något att ha varit den förste nyfikne.»

»När det gäller gamla stenarter?»

»När det gäller hvad som för mig är det skönaste på jorden, min vetenskap. Men hvad har ni gjort upp för planer för i kväll?»

»Inga alls. Jag tänkte hvila mig. Men säg bara, om jag uppehåller er och om ni tycker det är tråkigt...»

»Hvad då?»

»Att sitta här och prata.»

»Hur kan ni tro det? Man har alltid rikare utbyte af sällskapet med en kvinna, och jag tror det kommer sig däraf att hon i allmänhet går mera helt upp i sin omgifning än mannen. Han kan inte koncentrera sig, han har för mycket i sitt hufvud och så är det detta lif på kaféer...»

»Som ni inte kan med.»

»Ah, jag ger väl en och annan gång min tribut till dessa nöjen, men när jag händelsevis råkar in i en societet, där de blifvit hvad de kalla 'glada', så tror jag de kunde få slå ett glas vin öfver mig, utan att jag skulle komma mig för att röra mig — af afsmak.»

»Ja, jag vet inte, hur de hålla ut.»

»Det skall jag säga er: de söka det intressanta. Inte därför att de någonsin funnit det eller egentligen ha hopp om att finna det, men hvar afton gå de ändå ut i den tanken, att de möjli-

gen stöta på det. Och så sitta de där — bland andra sökare af det intressanta — och säga precis detsamma, som de sade i går kväll och kvällen förut — och som de komma att säga kvällen därpå.»

»Men det är ju förskräckligt. Och ändå har det en sådan dragningskraft, ty hvad är egentligen hemmet?»

»Hemmet . . . jag vet bara, att jag skulle dragas mot mitt hem som magneten mot nordpolen; den minsta småsak skulle få betydelse för mig. Hemmet, det är ju jag själf med mina nycker, medvetna eller omedvetna, som jag kanske glömit bort för länge sedan, men som ännu lefva kvar i anordningen af det eller det — någonting så intimt med ett ord, att man tycker möblerna skulle forma sig efter en och stoffet absorbera något af ens väsen. Hemmet det är världens sista palladium, och faller det, så är floden öfver oss: offentligheten, som spelar in öfver allt och inte skonar något. Hvad vore till exempel kvinnan utan denna milieu, som ger henne sitt särkynne? Inom femtio år skulle ni få se henne så banaliserad som trots någon af oss.»

»Jag tror till och med vi skulle öfverbanalisera er, det ha vi inte svårt för . . . Hvem vet för öfrigt hvad, som kunde bli af oss? Det ni anse för vår natur är kanhända mången gång ingenting annat än en lång och mödosam uppkonstruering.»

»Möjligt. Men det djupaste hos er — kvinnans charme igenom alla tider, det är just hennes olust

att uppenbara sig. Jag hör inte till dem, som tro, att kvinnorna ha mindre mod eller mindre entusiasm än vi — enligt min mening ha de snarare mera — men deras väsen är skygghet. Hvad är det Jeanne d'Arc ber om, innan hon bestiger bålet — och hon hade väl mod, hon hade väl handlingens entusiasm om någon: *Donnez-moi une robe bien longue.* Den mest hänförda dikt af den störste poet i världen kunde inte ge ett subtilare uttryck åt allt hvad som är kvinna. Det är deras naturs hemligaste bikt och bön: *Une robe bien longue* öfver allt, hvad de tänka och känna, *une robe bien longue* mellan nyfikenheten och dem.»

»*Une robe bien longue*» — hindret i vår väg, allt det, som hejdar oss, när vi försöka hålla jämna steg med er. Det kan inte hjälpas, det är mera rörelse, större omlopp hos mannen. Vi måste med nödvändighet bli efter.»

»Det kan jag inte inse; det finns någonting som säger: hvad man vinner i hastighet, förlorar man i kraft. När vi jagat oss trötta efter våra chimärer, när vår skepticism drifvit oss till förtviflan, återvända vi till kvinnan som till lifvet, är det i hennes armar vi återvinna vår manlighet. Vi skulle nå högre, tror ni, sträcka oss vidare, — sträfva att famna himlen som träden i de gamla skogarna? Ja — kanhända — men ni äro den jord, hvori vi slagit rötter. Som bladen falla till marken, som förvandlar dem och lofvar nya vårar, vända våra vissna och döende tankar tillbaka till er för att förnyas

vid sundhetens och styrkans källa, af lifvet, det evigt uppehållande. För oss är kvinnan ett löfte, en myt, en religion och hvarje religion har sina affällingar, sina trogna och sin stora skara likgiltiga... Hvad tänker ni på, fru Christianne?»

»Jag tänker på er. Jag undrar, hvar man egentligen har er, det vet man inte.»

»Så? Är det också er åsikt? Jag måtte göra ett mycket besynnerligt intryck. Just i kväll var det någon, som förtretade mig: den där belgaren därnere — vi känna hvarandra helt ytligt, det är bara vårt yrke, som fört oss tillsammans, men i dag kommo vi in på en del ämnen af intimare art. Mycket mot min vilja, för öfrigt. Det är helt få människor, som man med ömsesidigt utbyte afhandlar sådana saker med. Jag vet inte, hur det föll sig, men rätt hvad det är, säger mannen, att han aldrig skulle kunna fatta verklig vänskap för mig. Tänk bara — att göra samtalet så personligt, att inte ha så mycken divination, att man respekterar den andres gränser och håller sig på den allmänna mark, dit man blir hänvisad. Det berörde mig mycket obehagligt, inte för sakens egen skull, som är mig likgiltig, men hur kunde han yttra något sådant, utan att jag gjort det ringaste närmande. Taga för gifvet, att det berodde på *honom*, att han kanhända bara behöfde sträcka ut handen! . . . Hvad är det hos mig, som ger anledning att tro, att min vänskap skulle vara något man tar och låter ligga nach Belieben, att någon

människa, hvem det vara mände, skulle ha fri och öppen tillgång till mitt jag. Han skulle inte kunna gå in uti mitt rum, utan att jag öppnat min dörr för honom, han skulle kanske inte slagit sig ned på min soffa, utan att jag bedt honom sitta, inte tagit en cigarr, utan att jag bjudit honom, men i mitt inre, där gör han sig hemmastadd. Han råder öfver det, som är allra intimast mitt: själfva min förnimmelse af behag eller obehag. Allt står honom till buds, han betackar sig oåtspord — och känner inte ett ögonblick, hur han repelleras. — —

Man har ibland förebrått mig, att jag är egoist, när det gällt utbytet mellan själar och man har beklagat sig öfver att jag icke kan ge. Det är icke det, att jag icke kan. Det ligger djupare än så: Det är, att jag icke vill. Det finns i oss en fruktansvärd makt, som spelar med i våra känslors alla tragedier: jagets besynnerliga, blinda svartsjuka om sig själf. Alla ha vi, mer eller mindre tydligt bara, känt detta dunkla kval som en hemlighetsfull och bitter bottensats i allt, hvad vi smakat af älskog. För några af oss blir det ett rost, som fördärftar lifvet. Hvar gång besittningsrätten öfver mig själf har glidit mig ur händerna, har jag känt mig uppgifven och förtviflad. Jag hatar kärleken. Det är icke det, att den icke gör mig lycklig. Den är mig emot. Jag lider af att befinna mig under en annans välde, af att min sorg och min glädje kommer från någon annan än mig. Jag har inte ro, förr än det är öfver. Jag hälsar slutet som en befrielse. Jag andas ut. Det är en tillfredsställelse

så djup, att jag aldrig erfar något liknande ens under min kärleks mest hänförda ögonblick.

Men hvarför behöfver jag kärleken, när det enda, som tillfredsställer mig, är att icke älska, att vara helt och fullt mig själf. Det är en förfärlig dualism. Hvarför sträfvar jag efter ett allt större djup i ägandet af en annan, när det bara mångfaldigar mitt lidande — det lidandet att älska? Jag har drömt om en orientalisk kärlek, om slafvinnor, som skulle vifta svalka åt min panna och icke veta mer om mitt inre än jag vet om det innersta Afrika, och plötsligt är det något annat, som blir starkare i mig, blir själfva det väsentliga i min känsla och själfva plågans plåga: det grymma och sönderslitande behovet att ge min själ.

Så var det jag älskade er, Christianne, en gång för länge sedan. Jag drogs motståndslöst till er, och jag törstade efter ert hjärta. Jag ville göra till min andliga egendom, till mitt innersta eget hvad som aldrig kunde bli mitt. — — Dina lönligaste själsrörelser ville jag förnimma som hade de varit mina och din natur skulle försmälta i min.

Men till och med ett sådant kval har sin öfvergång . . . Det är förunderligt, inte sant? — med smärtans flyktighet. Man blir småningom en fullständig främling för känslor, som man en gång var förtrolig med. Jag kan icke hänryckas mer, icke drömma mer; allt det är förstördt och förbrukadt hos mig. Ibland förfäras jag öfver min ödslighet. Det är ebb och jag väntar på floden, på strömmen, som stiger öfver sina bräddar, sliter

stenen från stranden och söndermalen den i sina hvirflar, tills den ligger som några grusade smulor på dess botten. Floden skulle vara hvad ni vill, det otroliga, och den stenen skulle vara jag.»

»Ah, hvad allt det är ungdomligt . . . Ja, ni är ju ung.»

»Tre år äldre än då vi skildes.»

»Det är jag också.»

»Ni . . . Som är er så lik. Bara vackrare, fast på ett annat sätt. Kanske också att jag ser er med andra ögon. Det gör jag naturligtvis. Då var det något så obeskrifligt öfver er, något af sol och svala vindar. I er närhet blef jag stum, jag kunde icke tala, men min tystnad fick vingar, icke armar. Ni befalde öfver mig. Ert väsen ville kufva mitt väsen, er vilja leda min vilja, och jag underkastade mig med ett kval och en salighet, som intet låtit mig förnimma mer än du. Du gjorde mig till en svärmare, som icke såg annat än stjärnorna öfver sitt hufvud. Hvilken magi, hvilken magi. Hvilken makt du ägde, Christianne! Om det stått mig buds att vinna en annan lycka, skulle jag svarat: Nej. Jag behöfde det icke. Det var mig mer än likgiltigt, det fanns icke till i denna dröm . . . Det gjorde er stolt, jag vet det.

Det är — för öfrigt — något egendomligt för er kvinnor denna nästan vidskepliga vördnad för den hyperfysiska kärleken. Hos de flesta är det väl helt enkelt något konventionellt, men den existerar hos många, som icke äro konventionella, hvad är det hos dem? En misstro till sig själfva,

en rädsla...? Är det så, kunde man ju föreställa sig något högre än deras idealism. Några, de finaste och lidelsefullaste, tänka kanske, att evigheteten börjar uppe i det blåblå, att trolösheten upphör bortom denna gräns, där allt är dröm. De kunna bedra sig. Tillsammans med dem tycker man sig stundom andas en luft så hög, att det nästan tryter syre, men de glömma, att skyarna kunna lägga sig som krossande tyngder på ens bröst. De glömma, att vi äro skapade af svagare lera.»

»Svagare lera... Henrik, jag undrar, om ni någonsin anat, hvad ni var för mig? Det finns bara ett ord, som kan uttrycka hvad ni ingaf mig: glädje, glädje. Jag kände en sådan oändlig tacksamhet, att ni var — den ni var. Jag tänker inte på er egendomlighet, er energi, era glänsande gåfvor — allt detta har mindre betydelse — det var det adeliga hos er, som lyckliggjorde mig. Jag trodde på er. Vet ni, hvad det betyder, vet ni, hvad det är för oss att tro på mannen, förstår ni, att det är det vi behöfva, att det är hela summån af lifvets lycka, och att allt är intet emot detta?

Jag kan bli gammal och mätt af världen, men ingenting kan ödelägga det hos mig: min glädje öfver att jag varit en af de utvalda, som fått tro. Om jag skulle dö i morgon, skulle jag göra det lugnt. Jag skulle intet sakna. Jag har lefvat, jag har trott på min älskade. Hvad kan denna jorden bjuda mig, som är skönare än det?

Öfvervärdera er — nej, nej. Jag känner mycket litet till ert lif. Jag har aldrig frågat därefter. Jag vet bara, att det finns saker, som er natur icke kan amalgamera sig med, att allt, som är smått och lågt är er främmande. I sällskap med er, känner man tydligt: där går gränsen, det kan han göra, det gör han aldrig i evighet — och om han gör det, adlar han sin gärning.»

»Christianne, hvad ni är härlig, när ni talar så, hvad ni ännu kan hänföra mig. Jag behöfver bara se er för att känna den gamla makten, som jag trodde vara försvunnen ur mitt lif. — —

Men jag har någonting att säga er, något mycket underligt, som ni inte kan förstå . .

Skulle ni tro det, i långa tider var mitt minne af er fullt af bitterhet på samma gång det var så härligt, en ljuf malört, på en gång sötma och plåga. Hvad jag kände för er, det var stundtals ett slags agg, en längtan att undgå er, sådan ni förföljde mig i mina tankar, en lust att plundra mig själf på något af det bästa jag hade inom mig. Ni kan inte fatta det, men hos mig finns det en sådan törst efter tillintetgörrelse, ett hat mot mina egna ideal, ett begär att störta det, som är högt i min egen själ, rifva ned mina altaren och krossa mina gudar. Jag har min lust i förstörelsen, fast jag vet, att det kommer ögonblick, då jag med ett slags förtviflan söker spillror af mig själf under ruinerna.

Ack, hela lifvet är smått och vi själfva kanske allra minst, hvarför kunde jag inte uthärda

er så som jag mindes er, hvarför ville jag drifva er ut ur mitt hjärta?

Det är er troligtvis obekant, att mitt lif haft sin roman, sedan jag skildes från er. Det var en ung tyska af halft skandinavisk extraktion; hennes mor var från Sverige och förmodligen var det därför grundtonen i våra lynnen stämde öfverens. Hon följde mig under mer än ett år... Ni gör mig väl den äran att tro, att det inte var något äfventyr af det vanliga slaget. Hon var dotter till en ämbetsman, vacker, intelligent, fattig, men hon sålde sig icke, jag ber er tro det: hon älskade och det var därför hon följde mig. När det ögonblick kom, då vi måste skiljas — att det skulle komma, det visste hon — fann hon sig lugnt i sitt öde. Hon sade intet, ville inte gråta; det var en stoisk natur, en sällsynt förening af starka känslor och stor själfbehärskning. Hon gick med ett småleende på sina läppar.»

»Stackars barn.»

»Hvarför säger ni så? Hon hörde inte till dem, som tycka om att beklagas. Hon var alltför stolt för att bli olycklig, åtminstone att låta sig förkrossas. I denna halfhetens värld träffar man ändå stundom på människor så helgjutna, att de kunna stå för sina handlingar till och med för hvad andra kalla dårskap. Hon hörde till dem. Om ni hade sett henne... Späd och ung med ett anlete som en blommas. Det var ett ord, som hon ibland bad mig upprepa: 'Selbstsucht' — Hon tyckte om att höra det från mina läppar, allt var henne

kärt, till och med det, som borde stött bort henne: min ofvisliga egoism. Hennes hjärta var så stort och så ädelmodigt. Hon sade alltid, att hon visste, hvad hon gjorde, när hon följde mig. Jag fick inte känna trycket af någon skuld gentemot henne. Det kunde hon inte tåla hvarken för min skull eller för sin egen. För mig är det en ömtålig hederssak, en tacksamhetsgärd att inte tänka på henne med medlidande. 'Mir kann es nur gut gehen, ich habe dich geliebt', skref hon till mig strax efter vår skilsmässa.

Vet ni, hvarför jag älskade henne? Hon erinrade mig om en annan. Hon hade ett sätt att se upp, en hy, ett hår, ett småleende, som förtjuste mig, därför att det påminde om er. Ibland fick hon ingenting säga, icke störa mig med ljudet af sin röst. Jag hängaf mig åt en illusion, jag drömde, att det var er jag älskade, och när jag skilts från henne, var det som om jag på samma gång skilt mig från er. Jag kunde lägga mina minnen till sides, de hade icke något att säga öfver mig. När jag — efter detta — ägnat er en tanke, har det varit som att bedöma något oåterkalleligt afslutadt, med en tillsats af triumf att ej längre vara bunden. Det var något, som försvunnit ifrån er; det förflutna hade förlorat sin makt öfver mig. För mig var det en källa till tillfredsställelse, besynnerlig — obegriplig kanhända — för de flesta, men vi äro icke så få, vi, som förstå det, man kan räkna med människor af min art som med en kast fördömda. Hos oss är det

alltid den där otåligheten . . . Har jag gjort er ledsen, Christianne?»

»Hvarför har ni sagt mig detta?»

»Jag ville, att ni skulle ha reda på det. Hvarför kan jag inte säga er. Jag vet det inte själf.»

»Ni vet det icke och jag vet det icke heller, men hvarför måste vi blanda smärta i hvarandras glädje? Hvarför ville ni förstöra det förflutna för mig, hvarför fick jag icke ha det att glädja mig åt? Om jag kunde, skulle jag taga mig så helt tillbaka, att ni skulle glömma ända till mitt namn. Som olja och vatten ville jag, att vi skulle skiljas, ni och jag. Vi äro skapade att göra hvarandra olyckliga, att plåga och förfölja hvarandra in i vår innersta själ. Ni vet ingen bitterhet nog bitter för mig och jag känner, att vi äro fiender. Om vi ha älskat hvarandra, så var vår kärlek fiendskap, själfva vår likhet, själfva det gemensamma hos oss var fiendskap.»

»Men Christianne . . .»

»När vi voro hvarandras innerligaste gensvar, till och med då var det slitningar, till och med då måste vi vara på vår vakt mot hvarandra, så lätt gled jag från er eller ni från mig och vi kunde stanna och betrakta hvarandra som man betraktar det ofattbara, vi, som ögonblicket förut voro en vilja och själ.

Du gaf mig ibland en frid så djup, att jag icke tyckte jag lefde, det var en hvila i mitt hjärta som ingenting annat kunnat skänka mig i världen, men till och med då var oron nära . . . Du behöf-

ver bara säga ett ord, ibland bara tänka en tanke för att förskräcka mig, ja, förskräcka . . . Svalget blir så bottenlöst — — Ser du inte afståndet och skrankan och gränsen, det oöfverstigliga, oöfvervinneliga, att du är man och jag är kvinna.»

»Ha inte man och kvinna kommit öfverens förut på jorden?»

»Det var inte du och jag — inte du framför allt.»

»Christianne, jag är en mycket olycklig människa. —»

»Du . . . du är . . . för mig är du det yppersta i lifvet. Intet hinner upp mot dig. Allt hvad jag har beundrat, allt hvad jag har hyllat som stort och utsökt, det kom från dig eller hörde dig till. Om jag säger, att du var min värld, så är det den enkla sanningen, det var inne i dina tycken jag lefde, allt, som inte var du, stötte mig tillbaka som obegripligt och utomstående. Men det, som hade gemenskap med dig, om än aldrig så ringa, det fick för mig en glans, som jag inte kan beskrifva, det öfverstrålade mig som en uppenbarelse och gjorde det ljust och lockande för mig att lefva. Jag förstår henne, den där flickan: 'Mir kann es nur gut gehen, ich habe dich geliebt.' Vägen kan bli oss tung, men det finns afsatser och klyftor, dit vi aldrig skola råka. Vi kunna lida af lifvet, af oss själfva och människorna, men det hvardagliga kan inte nedslå oss. Vi lyfta upp vårt hufvud och se någonting, som lyser långt borta: vår lycka med allt hvad den ägde af säll-

synthet och glans och hårdhet. Vi ha mött något, som var värdt att möta, vi ha genomlevvat något, som var värdt att lida för. Vi ha älskat dig. Om det så skulle brutit och dödat mig, är jag glad, att jag fått se och återse dig.»

»Christianne, min älskade!»

»Ja, Henrik. Att du och jag skola göra hvarandra så ondt. Jag är ingenting för dig, kan ingenting vara — vill det icke heller, nej, nej. Jag tål intet band på mig själf och vill inte lägga band på något lefvande. Jag har aldrig haft en tjänare, aldrig ett husdjur, som jag inte unnat sin frihet. Jag hatar ingenting så som att öfva tryck. Men du och jag — vi äro födda att underkufva hvarandra. I djupet af vår varelse äro vi upproriska mot hvarandra, jag mot dig och du mot mig. Hvarför? Det vet jag inte, men jag tror inte vi äro skapade att gå sida vid sida. Ett kort möte och en lång skilsmässa, det är vårt öde, det är bestämmelsen för man och kvinna.

Min närvaro förbittrar dig och din närvaro är mer än jag kan uthärda. Hvad är det som förvandlar oss och gör oss grymma? Hvarför blir vårt hjärta sjukt af lust att såra? Träffa vi djupt, ville vi träffa djupare, det är som ville vi hämnas den ene på den andre. För hvad? Skulden är icke min, icke din. Vi äro födda fiender, födda till hvarandras oförenliga motsats, skapade att bekämpa och öfvervinna hvarandra i segrar, som äro sköra och bräckliga bryggor öfver ett djup af oförsonlighet. Vi ville undertrycka det,

som icke låter sig kufvas, vi strida mot det oöfvervinneliga — jag mot din natur och du mot min.»

»Christianne . . . minns du myten om Amor? Förstår du symboliken i att det skall vara en bindel för hans ögon? Jag har inte förstått, hvilken vishet och barmhärtighet det ligger i denna tanke förr än nu.

Jag skall säga dig hvad, som fattas oss: Vi ha inte den heliga blindhet, som de gamle tillagt kärleken. Våra hjärtan äro icke enkla nog att älska.»

Han steg upp för att taga afsked.

»Ni går?» frågade hon.

»Ja, Christianne. Vi ha sagt hvarandra mycket i kväll. Om jag gjort er ledsen, ber jag er förlåta mig. Till och med nu ha vi väl ändå något tillöfvers att tacka hvarandra för, ni och jag?»

»Jag tror det,» svarade hon sakta.

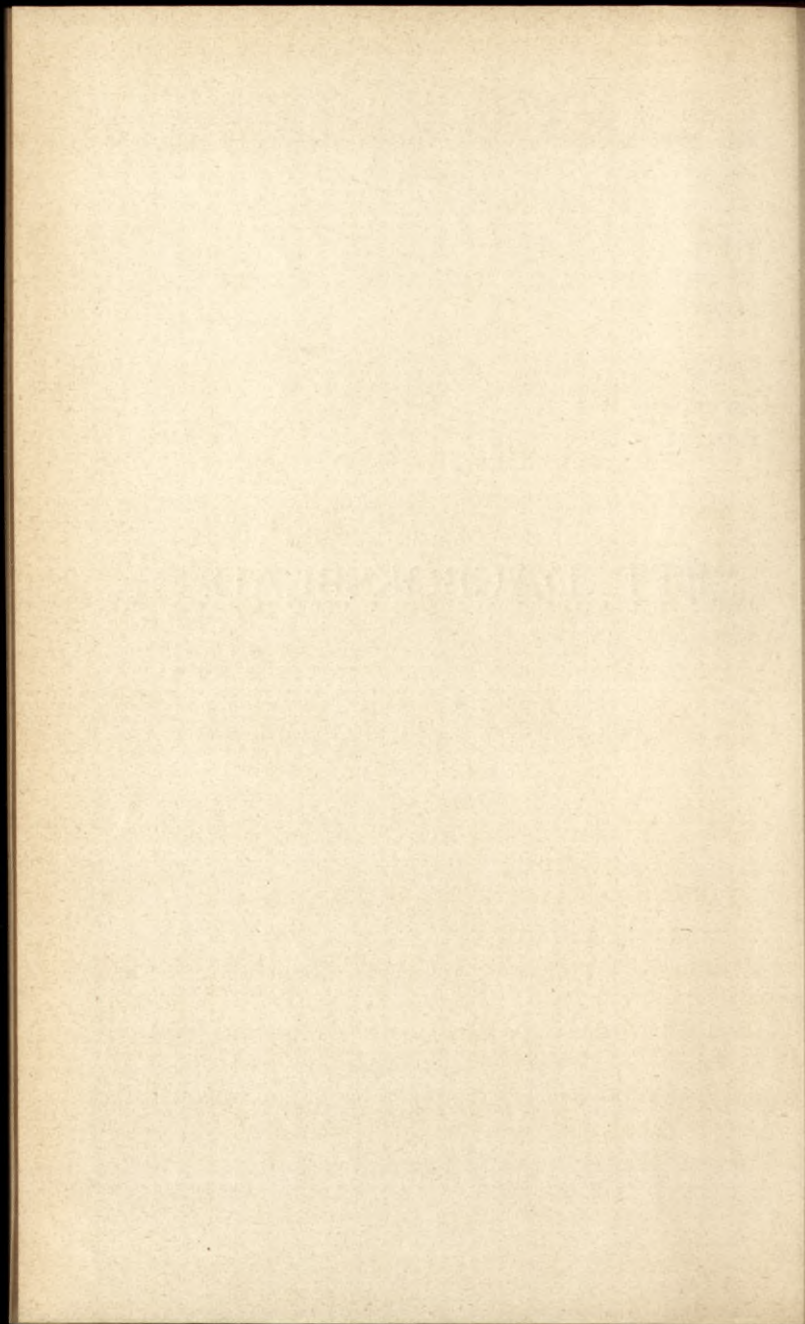
Han gick och lämnade henne allena.

✻

ETT DAGBOKSBLAD.

✻

Till min vän Jim!

Två varelser har jag hållit af i lifvet, min häst den tid jag ägde honom, och dig, min hund. Men vågar jag kalla det tillgifvenhet, vågar jag, efter hvad som sedan hände, säga, att jag var fäst vid dig? Åtminstone har ingen gjort mig större fägnad, fått mig att skratta så hjärtligt och narrat mig till så dumma och löjliga omsorger, som dem jag ägnade dig, Jim. Du var inte större än att jag kunde stoppa dig i min ficka den kväll jag tog dig hos en kamrat. Jag tror så sant, att jag skämdes en smula för dig, när jag kom hem och såg dig springa omkring på dina fyra ben, som knappt ville bära dig. Hvad skulle jag med dig? Hvad i herrans namn skulle jag taga mig till med en månadsgammal valp? Jag fick fatt i dig och skulle stoppa dig tillbaka i rocken, men skinnet ditt var så mjukt, Jim, benen lågo så lösa i din lilla kropp, du såg upp med ett par så roliga, runda ögon, att jag behöll mitt djur.

Hvad gjorde det mig, att man bedragit sig på dig, att du aldrig fick den äkta doggfysionomien? I mina ögon syntes du präktig nog, sådan du var, med din solfläckiga tigerhud, med din smärta kropp, och dina rörelsers sprittande behag. Jim, Jim, att ha så hvassa tänder och ändå aldrig bitas, att vara så kraftig och likväl så lätt i lek! Jag tycker mig känna ditt bett omkring min handled, jag ser din förtjusta blick och svansen, som viftar af fröjd.

Jag tänker på din putslustighet, ditt valplynne, dina hundrade upptåg. Jag minns min stukade hatt, mina sönderbitna galoscher, min käpp och mina handskar, som jag alltid fick söka på din plats under min säng. Litet stryk och mycken frihet, det var din uppfostran, Jim. Jag lärde dig inte krypa, min hund. Jag förstörde inte min glädje genom att göra dig underdånig. Utan fruktan sågo dina gula ögon in i mina med den skiftning af trohet och slughet, som var mig kär hos dig, mitt vackra djur. Hvem var den härskande af oss båda, hvem trodde sig klokast, hvem inbillade sig, att han öfverlistade den andre, om inte du? Hur många gånger hade jag inte min lust att stå och se genom nyckelhålet, när jag stängt min dörr och du var herre på täppan. Den som tittrade fram under sängen, den som gick tvärs öfver rummet med mina egna betänksamma, makliga steg, den som kröp upp i soffan och gjorde det härligt bekvämt för sig, det var min dogg. Aldrig har jag sett klarare igenom dig, aldrig tydligare hört hvad som försiggick i ditt hufvud ditt hjärta. Du under-

höll dig själf och du tänkte på mig med den blandning af tillgifvenhet och godmodig uppskattning af mitt värde, som var din känsla för mig, min hund. »Han tror, att jag ligger under sängen, han inbillar sig, att man inte någon gång har behof att göra som han — begagna soffor och stolar i det rum, där man bor. Han är dum och lätt att bedraga, men han kan ju få vara i sin tro, när det gör honom ett nöje.»

Så fort du hörde mina återvändande steg, hastigare än jag vred om nyckeln, var du på din ödmjuka plats under min säng.

Du var storsint, min hund, du unnade mig min illusion som en eftergift för min mänskliga svaghet. (Min mänskliga stolthet, som jag kallade det själf.) Du var den ojämförligt öfverlägsne; du kunde låta fem vara jämt.

Med hvilken blick begrundade du mig icke, när jag återigen satt på min soffa. Dina ögon förrådde medvetenhet och humor och list och naivitet ända till dumhet... ända till dumhet, det hjälper inte, Jim, men det var denna dumhet, som tog mitt hjärta, mitt gamla förhärdade människohjärta, som själf hade så mycket emot att blotta sig. Vi betraktade hvarandra så trofast, i hemlighet bespejande hvarandras svaghet, du min, jag din. Ja, ja, jag var inte säker på dig, det var något smidigt hos dig, någonting listigt, som du ville undandraga mina blickar och behålla för dig själf. Det fanns ett bakhåll hos dig, du var katt, Jim, i en liten undangömd vrå af din själ. Det spratt

och gnistrade där inne af så mycken oskuld, glädje och förslagenhet, af så mycken munter godhet, att du gärna fick hålla mig för narr, min hund. Du var inte den ärliga enfald du ville gå för, det fanns något oberäkneligt hos dig, som förfinade din intelligens och mångdubblade dina planer, dina idéer, men hvem skulle tyckt mindre om dig för det, Jim? Åtminstone inte jag.

Om någon af oss var den andres gäldenär, så var det jag. Du hade så mycket att lära mig, du kunde undervisa mig i så många friska dygder, min hund, min muntre kamrat. Hvem var den käckaste af oss, den alltid glade, du eller jag? Hvem tog dagen som den kom, hvem var full af skälmska spratt, af lust till sol och frihet, af längtan att sträcka ut tunga lemmar i lek och lätta språng? Jag ser dig ännu, min Jim, mitt vackra djur, min fröjd, min ögonfägnad — jag ser dig springa öfver ängen, rusig som jag af luftens friskhet, af jordens ånga och gräsets doft, jag ser, hur du störtar dig i vattnet och vänder om igen och skakar din smärta kropp, så att dropparna yra, och dina ögon ser jag fråga, om du inte är duktig och god. Jo, jo, min Jim, min glädje! Hvad kunde du inte göra för mig; — om jag ville kasta ut en gren, hur långt skulle du inte simma, hvad ville du inte våga för att fägna mig?

När det fallit snö på våra fält och våra vägar, fanns det ingen fröjd i världen så stor, så fri, så lätt, så tumlande som din. Du dyker in i drifvan, som begrafver dig, och sparkar upp omkring dig

för att visa ditt öfverdåd — dina språng, din pudrade päls. Hvad är min förnöjelse, min lust åt all denna klarhet, de två, tre rim, som sakta klinga inom mig, mot det lefvande jubel, som fyller dig, min hund?

Du kunde friska upp mig för dagar och veckor, men så var du också min vän och förtrogne, så visste heller ingen, hur väl det behöfdes mer än du. Det var en hemlighet mellan dig, mig och min plånbok, hur ofta vi kunde bestå oss en middag efter vårt sinne, hur ofta jag kunde säga: »Kypare, två biffar.» — »Två?» — »Ja, åt mig och min hund.»

Min vän Jim, det gällde att se fräck ut — för mig, väl förståendes, icke för dig — när man slank in i en köttbod och frågade, om det fanns något åt en tämligen bortskämd dogg. Ja, ja, Jim, du förrådde ingenting annat än din belåtenhet öfver hvad du hade att vänta, det smakade dig inte mindre bra för att vi voro två om rofvet, du, min vän, och jag. Det gjorde mig inte mindre i dina ögon, och hvilken storhet skulle hållit stånd inför en kammartjänares under omständigheter som dessa?

Jim, Jim, ingenting tog på dig! Du var glad, när du kunde äta dig mätt, gladare ibland, när du kom åt att stjäla dig ett ben och satte i väg med ett dussin eder efter dig. Då var det jag, som inte kändes vid dig, jag, som skämdes, som kröp ihop invärtes på samma gång som rofdjuret i mig beundrade rofdjuret i dig. Du hoppade upp på mig,

lång och mager, med det smärta, starka skelettet, aftecknad under din tigerhud, och med lysande vilda ögon. Du ville ha beröm, Jim. Du har aldrig förödmjukat mig så och aldrig styrkt mig så som i det ögonblicket, det var då vi gingo hem och skrefvo vårt bästa poem, du och jag.

Ja, Jim, du for illa. Du förvandlades i de tiderna. Dessa stulna ben hade lärt dig bita, och jag måste sätta munkorg på mitt fina djur.

Min kamrat och vän, hur troget du delat mitt öde, har afståndet mellan dig och mig många gånger fyllt mitt sinne med sin tragiska humor. Har du slitit ondt för mig, så slet jag ondt för dig den gången det mumlades efter mig, att jag höll mig med hund, fast jag inte betalade hyran. Det gick vågor öfver ryggen på mig. Du viftade på svansen, där du sprang ned för trapporna!

Det var samma kväll jag sålde dig.

»Erik, det är en snygg dogg du har. Du skulle inte ha lust att göra dig af med den? Jag har just gått och kikat efter en sådan där att ta med mig ned på landet, ser du. Jag skulle ha lust att ge så där bortåt ett hundra kronor.»

Blodspengar. När jag gick hem, hade jag dem på fickan. Det har alltid varit mig bittert, förnedrande, förödmjukande att tänka på min saknad.

Icke långt därefter hade mina förhållanden förändrats. Jag skulle kunnat bjuda det dubbla, tredubbla, tiodubbla för att återfå dig, min kamrat. Jag gjorde det icke. Hvad höll mig tillbaka? Min

feghet att väcka misstanke om att jag sålt min vän för nöds skull? Eller skuggan af ett annat motiv? Jag vet det icke, men den som aldrig gjort sådana frågor och fått sådana svar, har ringa erfarenhet af hvad det vill säga att stå rådvill och främmande inför sig själf.

Det hade gått öfver ett år, då du en dag kom och ref på min dörr, Jim.

Återseendets glädje är ett svidande sår i mitt hjärta, ty jag höll dig hos mig en stund och lät dig gå.

Jag kunde skiljas vid dina muntra språng, vid ditt skall, vid dina glada ögon, jag kunde skiljas vid en tillgifvenhet, så minnesgod som din, min hund.

Jag höll dörren öppen för dig, men innan dess — det är sant — sökte jag upp din gamla grimma och satte den på ditt hufvud. Hvarför? Af omsorg för dig; — du fick icke gå utan. Godt och väl, men hvem vet, om någon väntade på dig? Hvem vet, om det fanns en hand, som gaf dig mat?

Om jag var aldrig så upptagen vid det tillfället, om mitt sinne var aldrig så uppfyllt af annat, blir det aldrig en ursäkt för mig.

Kanhända skickade jag dig ut till ett ovisst öde. Jag hade nyligen hört, att du öfvergått i nya händer. Kanske hittade du inte din herre eller han inte dig. Jag har anställt efterforskningar, men aldrig sett dig eller hört något af dig sedan den dagen, då jag stängde min dörr efter dig.

Min hund Jim, om jag nu som förr kunde läsa i ditt hjärta, skulle jag vilja veta din mening om människorna. Så mycket kan jag säga själf, att det är något momentant, egoistiskt i vår känsla för djuren. Vi tycka, att pälsen är mjuk och hundögat godt, och ni äro oss en stunds förströelse och glädje, men ve den, som betalar trohet med en trolöshet som min, ve den, som inte kan minnas en vän och kamrat, inte tänka på öfvergifvet muntra språng och vänligt skrapande tassar, utan att något ömmar och våndas inne i hans själ.

Jim, du hade rätt, du var den öfverlägsne. Om vi skulle mötas ännu en gång i detta lif, skulle du låta fem vara jämt — och inte endast det, du skulle fågna dig öfver mig, sådan jag nu är. Kanske skulle du tänka åtskilligt, men så stort, mitt ädla djur, att det icke förbittrade ditt hjärta.

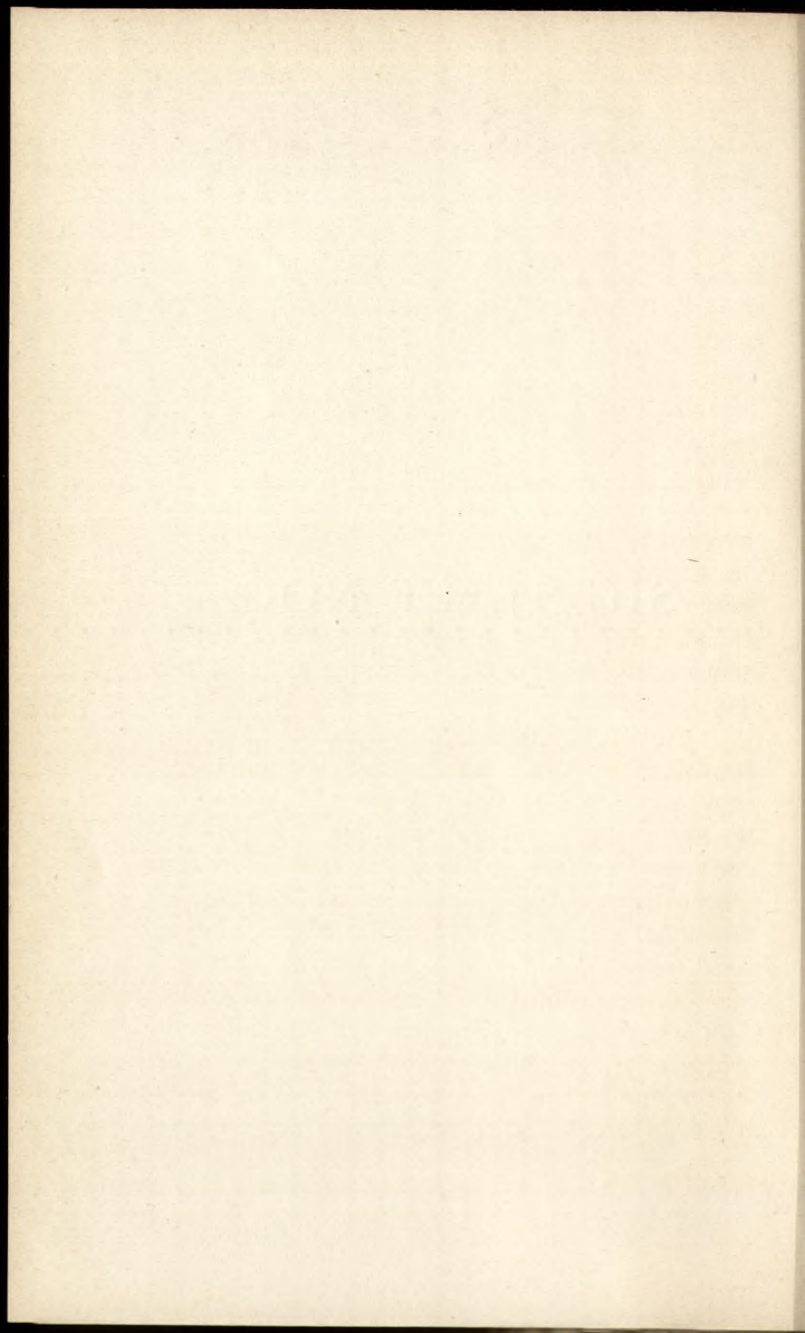
Jag skulle inte kunna se dig utan blygsel, ty, tro mig, det är inte alltid så roligt att vara människa — allra minst i sina egna ögon. Det är inte så roligt att veta, att det finns så mycket, som man skulle vilja ha bort, så mycket i människosjäl, Jim, min vän och kamrat, som icke vore värdt ett byte med din själ, min hund.

✻

SIG SJÄLF NOG.

✻

Det gjordes uppbrott inne i salongen . . .

Den man, som varit middagens hedersgäst och hört tal öfver hvilken glädje det var för bordssällskap och värdfolk att återigen se honom hemma i Sverige och midt ibland sig, stod ute i tamburen och såg sig om efter sin päls med samma knappt märkbara uttryck af frånvaro, hvarmed han besvarat skålarna.

Öfver hans örnansikte med den höga, dominerande, något kala pannan, den hvassa framspringande näsan och de smala läpparna låg någonting nervöst, otåligt, som gaf det intrycket, att han aldrig uppgick i någon omgifning eller gaf sig hän i ögonblicket. Det tycktes emanera något kyligt fjärmande från denna höga, smala, lätt framåtlutade gestalt, som kunde räta ut sig som en stålfjäder, och från denna blick, som nästan blef uttryckslös i sin inåtvändhet, men som han stod där, tankspridd upptagen af sig själf, drog han sig hastigt undan för att lämna plats åt några damer med ett leende af så fin förbindlighet, att munnen fick ett drag

af spirituell och känslig blidhet och damernas ansikten ett plötsligt lif.

En af dem hade vändt sig till honom: »Ni ser trött ut, Essen.»

»Trött?» Han tog emot hennes solfjäder. Smärt och ståtlig, med den rundskurna kappan lätt tillbakakastad, gick hon fram till spegeln och satte en skinmössa på sitt rika, gråsprängda hår. »Ja,» sade hon, »eller också har ni haft tråkigt. Det är inte så lätt att föra gamla vänner bakom ljuset. Å — vill ni inte gå in och säga till mina ungdomar . . . Jaså, där har jag dem. Ja, jag väntar där ute. Är ni färdig, Essen?»

Han följde henne ned för trappan: »Tillåter ni, att jag tar reda på er vagn?»

»Tack, men vi åka inte. Nej ser ni . . .»

På den tysta gatans oregelbundna, snötäckta husrader föll det blåa ljuset från en hög, frostklar vinterhimmel med fullmåne och stora flämtande stjärnor.

»Jag vet inte, hur det är,» sade hon, »men bara en skorsten kastar skugga på ett tak, tycker man det är vackert.»

»Ja, en sådan kväll har det inte varit, sedan jag kom hem. Jag tror jag får lust att gå ett slag utåt.»

»Men först följer ni oss. Det är så mycket jag vill ha reda på om era sista gräfningar . . .»

»Nej? Intresserar ni er ännu för gamla husurnor?»

»Ja visst. Men hvar har jag mina ungdomar? Jaså där.»

»Ja-a, de komma efter. Hm. Det är så de ensammes leder glesna. En gifter sig och en annan gifter sig *icke*, men går med eller mot sin vilja upp i familjen ändå.»

»Ja, vet ni, Essen, det finns ingen varelse, som är så beklagad eller så komplett onyttig i folks ögon som en gammal ensam kvinna — inte en gång en herrelös katt. Den tar då åtminstone råttor, men en gammal ensam kvinna, hvad gör hon? Nej, sedan min bror dog och jag tog barnen hem till mig, har det blifvit helt annat . . . Ni skulle bara hört på fruarna i kväll — hur de talade med mig om mässling och skarlakansfeber, fast mina ungdomar länge sedan äro öfver *det*. Jag försäkrar — vi kände oss så homogena, att allt skulle varit fullkomligt, om jag bara inte . . . haft så ohjälpligt tråkigt, Essen.»

»Hade ni tråkigt?» frågade han med sin artigt allvarsamma förvåning.

»Å ja, men kanske det var mitt fel; man skulle kunna stämma människor som instrument.»

»Men det är kanske inte alla, som ha musik i sig.»

Hon smålog. Hvad hon kände igen allting hos honom: talets vändningar, stämmans blida, men så medvetet behärskade tonfall, leendets fina skepticism. »En sådan kväll,» sade hon. »Detta är inte den gamla jorden . . . Nu vill jag, att ni skall tala, Essen, riktigt tala, om era resor och om er själf.»

»Ja, hvad skall jag säga . . . Världen är öfverallt densamma och jag är mig tämligen lik, hvad?»

»Nej, den komplimangen narrar ni mig inte till. Ni, som var så agressiv och säker som — jag vet inte — ett slags Cesar . . .»

»Ja, tror ni, att jag ett enda ögonblick tviflade på att jag var en privilegierad? För mig gällde det bara att veta, hvart jag ville — öfverallt skulle det finnas reserverad plats, men så kommer det kanske ändå därhän, att man blandar sig med de andra och äter vid table d'hôten.»

Hon såg snabbt på honom: »Essen, är ni inte lycklig?»

»Hvad det är likt er. Svart eller hvitt, ja eller nej, inga mellantoner, ingen tvekan; — det absoluta, var det inte så?»

»Ah, jag talar inte om det oupphinneliga.»

»Det oupphinneliga! Det finns ingenting oupphinneligt. Världen är enklare än man tror.» Han strök litet snö från ett fönsterbleck och kramade en snöboll: »Om jag skulle spänna alla mina armmuskler för att kasta den där, så vore ju det alldeles meningslöst, men så meningslöst är lifvet. Vi sätta öfver mullvadshögar som om det skulle vara berg och sikta på närmaste träd som om det gällde att träffa stjärnorna. Allt kan nås, och när man nått det . . .»

»Hvad då?»

»Ja, hvad då? Det har jag många gånger frågat mig själf . . . Får jag berätta er ett litet minne från min barndom? Det var på landet —

långt innan vi hade blifvit grannar — och jag kommer att tänka på det, när jag ser snön och de kala träden där borta. Jag var en pojke på 12—13 år och drömde inte om annat än att skjuta fåglar, fast jag inte haft ett gevär i min hand. Min far var, som ni vet, inte jägare och ingen vän af sådana idrotter, men hur det var, väntade jag, att han skulle ge mig ett salongsgevär till julklapp, och om jag säger, att jag sköt kråkor i tusental, är det för litet sagdt, jag fällde dem i millioner, jag var med om jaktäfventyr, som skulle gjort heder åt en Münchhausen, och hvad gjorde det då, att jag aldrig spänt hanen på en bössa? Nå, så kom då julafton, men det jag väntade, det kom inte. Sedan har jag haft missräkningar och krossade illusioner, men detta — hvad skall jag kalla det? Jag såg på min far och min far såg på mig, men ingen af oss sade något, och när jag kom in på mitt rum om kvällen . . . stod geväret vid dörrposten. Min far tyckte om sådana öfverraskningar.»

»Och ni blef inte glad?»

»Glad . . . Jag kände det samma som jag alltid känt, när jag stått ansikte mot ansikte med lyckan: att någonting var förbi för mig. Den gången var det bara lusten att skjuta kråkor, men en annan gång kunde det vara något annat och nu . . .»

»Väntar ni er ingenting?»

»Hvad hjälper det att vänta? Lyckan kommer ändå som en kvinna till ett rendez-vous, och hon är litet för sen, när det är vi, som bry oss mest om henne — och litet för tidig kanske, när det

är hon, som bry sig mest om oss. För öfrigt är det nu en gång icke lyckan det gäller, utan framgången, och det är icke alltid samma sak.»

»Kanske. Hvad ni äro tråkiga, ni män. Ingen entusiasm, ingen fantasi, bara den där torrheten.»

»Ja,» sade han, »för er är fantasien ännu purpur och lössläppta fålar och poesi, men för oss är den vår torrhets feber, rastlösheten, oron, arbetsraseriet. Jag har alltid piskan på min rygg, och den låter mig icke känna mycken tillfredsställelse.»

»Ni har blifvit gammal, Essen, och det hade jag inte trott om er — gammal till själen. Jag, som är så mycket äldre än ni — jo, det är jag visst, se på mina gråa hår då — jag . . .»

»Nå?»

»Jag känner mig ännu så ung, att jag kan gå upp i de ungas glädje. Jag lefver inte bara för dem, utan också med dem.»

»Ja, ni kvinnor . . .» sade han obestämdt och sakta.

»Ser ni, det är ändå lyckligt att kunna vara någonting för andra.»

»Jag tror det är lyckligare att kunna vara någonting för sig själf. Hur mycket det är, som förenar människor, är det ändå mer, som skiljer. Ja, tänk efter bara. Det behöfver inte vara mer än att jag tar det lätt, som var tungt för min vän, eller att det kommer ett ögonblick, då jag icke förstår honom, sätter mitt skämt emot hans allvar och vållar hans stolthet ett af de sår, som vi alla

blödt ur och som äro så svårläkta. Det innerligaste förhållande är bara ett närpå, och allt det andra, hvad är det, hvad ger det? Antingen får jag mig själf upprepad, eller också mister jag litet af mitt sätt att se, att tänka — till och med att känna och kommer under inflytande af något underlägset, något, som icke håller samma mått som jag. Kärleken har grymma suggestioner. Nej — hur mycket människorna varit för en, gäller det till slut att kunna vara ensam med sig själf, och då har man kanske också sina bästa timmar . . . Att göra sig fri, afskära sambandet med andra, det vore att tillintetgöra lidandet, men lidandets tillintetgörelse är den negativa formen för lycka — om det finns någon positiv, det vet inte jag.»

»Ah nej, det är inte möjligt. Det kan ingen människa bli lycklig på.»

»Ja — är ni så säker på det? Vet ni, hvad det vill säga att söka och finna något i sig själf? Egentligen är det en underlig sak med lyckan, Elise. Den är mycket sällan, där man tror den vara, och där den är, njuter man den icke. Man inbillar sig vara bjuden att smaka den i en rad af rätter, och så bäres den kanske ut i ett fat, som bara stått och dekorerat bordet . . . Är det inte här ni bor?»

»Jo, men . . .» De unga hade hunnit upp dem, och hennes fråga blef outtalad. Det stannade något egendomligt stelt i blicken, och hennes uttryck

hade icke sitt vanliga lif, då hon och »barnen» slagit sig ned i hennes rum för att prata. Hon hörde tankfullt på deras röster, och när hennes brorsdotter sträckte sig fram emot henne och sade, att det ändå var allra bäst hemma, log hon förströdt. Allra bäst hemma — hur länge skulle de tycka det, och när de en gång hade lämnat henne ensam . . . ?

»Nej, god natt, barn. Nu får ni gå er väg. Jag är trött.» Hon hade gått fram till fönstret och såg frånvarande ut öfver Humlegården, där den låg hvit af rimfrost i månskenet. Som om hon hört ett sakta sorl af vågor, fjärranifrån, dämpadt, bundet af afståndet, lyddes hon efter det, som rörde sig på djupet af hennes sinne, efter detta obekanta, som var så långt borta och som var hon själf. Det tycktes henne, att hon gripit efter något hon aldrig skulle nå, men som hon en gång stått nära, att hon vikit af från hvardagsvägarna och in på okända stigar, som förde öfver alla längtans tinnar, ut mot alla drömmens vidder, men att hennes fot var för tung, för van vid det banade, det tilltrampade . . . Det är månskenet, månskenet, tänkte hon och släppte långsamt ned gardinen, men det var henne som om hon skymtat en för-lorad skönhetsvärld i sitt eget jag och som om denna skönhetsvärld . . . var lyckan . . .

Essen hade gått ned åt Lill-Jans till. När han mötte ett ensamt par eller en familjflock, smålog han i sin uppslagna pälskrage och skyndade på stegen. Det var något i den kalla, klara natt-

himmeln, som väckte behof af horisont, något, som eggade och dref upp tankar . . .

»Gammal, jag gammal? Ja, ja kanske . . . Hjärnans pulsar slå ett par slag mindre i minuten, och inför detta lilla faktum lägga vi oss till ro, vi rastlöse. Har jag lagt mig till ro, är jag en öfvervunnen? Lifvet var hårdt — som järn — men jag smälte detta järn och formade det efter min vilja. Ett tånjbart material blef det i mina händer, inte för öfvermägtigt för min styrka, det var min styrka som var öfvermägtigt . . . för mig. Taga ned stjärnorna, det ville jag väl inte, men annars . . . Ja, ja, jag har spämt min båge så högt, att jag aldrig fått se min pil.»

Nu: horisont. Stjärnhimlens blåa klarhet öfver björkarnas isarabesker och markens hvita matta af frusen snö. Han gick vägen framåt med en förnimmelse af att han upptog omgifningen i sig — behärskade och fyllde — och på samma gång försvann i ett alltomfattande stort, blef till någonting inne i det, till mark med marken och till träd med träden, där kristall byggt på kristall med en djärfhet, ett fantasteri, som vågat sig ut i de yttersta ytterligheter och som tycktes hafva upphäft tyngdlagen med en ny lag om alltings tendens att lyfta sig, att stiga.

Han kände ett spel af unga krafter inom sig. Det var som om källsprång hade brustit ur berg, som om klippor hade sprängts, och mjuka ådror af guld blottats inne i den hårda stenen. Månskensnattens tigande stillhet hade inga hemligheter för

honom, var det inte genom honom den lefde, genom honom den förnam sig själf?

På den hvita vägen rörde sig hans skugga som lif af hans lif, som hans åskdåliggjorda tanke. Hans blick magnetiserades af denna blåa fläck, som rörde sig i hans rörelsens takt, som gick, när han gick och stannade, när han stod stilla, som syntes vara ett något för sig och som var en reflex af honom. Man sällskapar med sig själf, man frågar och tycker sig få svar, men svaret är bara min frågas skugga, går så långt som frågan går och stannar, där hon står stilla. Det kom en obestämd saknad in i tystnaden. Den blåa stjärnhimlen grep honom som en smärta, och han såg på den hvita vägen och de hvita granarna med en blick som om han sökt något. »Ja, ja,» sade han högt, och det var som om han slitit af strängarna på fina instrument och släckt ljusen vid den fest, där han var värd och gäst på en gång . . . »Ensam med sig själf, ja.» Man dansar omkring med sitt hufvud under armen och behandlar det som moitié, men det är kanske den mildaste formen för den stora dårskapen, att människan behöfver människorna . . .

Med en plötslig förnimmelse af olust märkte han, att det var kallt och att han frös. Han vände om och gick mot staden med raska steg och utan att se upp. Men djupt inne i sin uppslagna pälskrage bestod han sig själf ett ironiskt småleende.

✻

STACKARS FRITZ!

✻

INTERIM REPORT

Resklädd och med väskan i rem öfver axeln gick Herbert Bonsdorf framåt den breda, soliga landsväg, som förde till Kullebo kyrkogård och hans väns graf. Direkt från järnvägen kom han, utan att ha gifvit sig tid att få veta stort mer af systemen till den döde än att Fritz begrofs för tre dagar sedan. Hon hade icke velat uppehålla honom, det såg han tydligt nog, ty när de hunnit fram till egendomen, hade hon dragit sig tillbaka och frågat, om han hittade till kyrkogården. För öfrigt var hon så lugn, så jämn, samma enkla majorsfru han kände från den tid han gästade Kullebo tillsammans med Fritz — endast med den tysta förändringen i sättet, att allt hvad hon sade och gjorde lät ana hennes deltagande för hans sorg. Det föreföll honom som om hon fordrat, att han skulle känna förlusten smärtsammare, intensivare, djupare än hon, och något i hans inre gaf efter och slappades vid denna påtryckning utifrån, medan han på samma gång fick en viss samlad kraft i hållningen och stegen.

Hans ansikte var brunt och magert; skarp-tecknade ögonbryn öfver ett par smala, ljusblå ögon med snabb koncentrerad blick, rak näsa, ett något tungt underansikte med bred, platt haka och tunn, uttrycksfull mun. Då och då ryckte han på axeln, och flyttade remmen, medan han talade ett par ord med den brunfläckiga raphönshunden — Fritz' favorit — som följde honom i hack och häl: »Jaså, Jack, du skall följa med mig nu, Jack. Gamle gosse där, som blef så bortskämd af husbond...» Han smålog för sig själf; den token Fritz — det var som om han hade hört honom: »Ja, se den här hunden, han är så van vid värds-husmat, att man måste äta ute bara för hans skull.» — — — Besynnerligt, att han skulle gå och tänka på *det* nu, tokerier och galenskaper, gammalt skämt och dumheter — som om Fritz inte vore död, som om han ännu lefde och de kunde träffas när som helst igen. Han hade stannat på vägen och såg sig sökande om: En, två, tre, fyra — ja, det var fyra månader sedan han var här ute och jagade med Fritz. Där stod den röda klockstapeln midt i aspdungen och där borta i rågåkern låg kyrkogården. Eget att lägga en kyrkogård så godt som midt i åkern. De höga, strida axen susade om honom och hunden — det skulle visst finnas en gångstig någonstädes, men hvar? — hade han inte gått där med Fritz en gång? Jo visst, jo. Och Fritz hade suttit gränslöfver kyrkogårdsstaketet och talat om hunddressyr med Jack i band. Allvarsamt och sportmässigt,

naturligtvis. »Hm... den pojken... Den där lustiga munnen, som alltid såg så barnslig ut, och den där knycken på axeln. Stackars Fritz, det var nu också något att imitera — men hvad imiterade han inte från min halsduksknut och till min hvissling... Han sade till och med 'ja' och 'nej' på samma sätt som jag.» Återigen stod han stilla och smålog. Så klef han raskt öfver staketet och gick tvärs öfver kyrkogården med samma spänstiga steg och samma leende.

Midt framför honom låg en rad nyuppkastade kullar af torr, gul sand med buketter af vissnande syrener i rostiga bleckburkar, och icke långt därifrån, under en hängask, den lilla kyrkogårdens enda familjegraf med sitt gjutjärnsstaket och sin marmorskifva, där det snart skulle huggas in namnet *Fritz Hellborn* och årtalen 1869—91.

Han stod länge och stödde sig mot grinden, utan att gå in. »Stackars Fritz,» sade han halfhögt. Hm... hvad försökte han inbilla sig själf? Att det grep honom — och det grep honom ju icke. Icke nu, men då han fick telegrammet där borta på *d'Angleterre* och kände den där stöten genom sitt bröst: Fritz död! Fritz död! — då var sorgen äkta. Ingen tanke på hur djupt det tog — verkligen ingen? Ingen lust att drapera sig i det, skryta med det, posera? Hm, en så osammansatt förnimmelse fanns kanske inte till. All smärta hade kanske innerst inne samma bismak, en äcklig, vidrig smak af reflexion. All sorg hade kanske speglat sig och koketterat, alla

själar voro kanske slagna af samma fåfängas pest. Eller var det bara honom detta plågade, var det bara han, som märkte det, därför att han var så omutligt öppen mot sig själf? Ja — var han verkligen alltid så öppen? Det fanns kanske ingen, som bedrog sig själf så fint som han, ingen, som kände sådana ursäkter, sådana krokvägar, sådana finter för att komma ifrån det eller det eller det, som misshagade eller stötte . . . Nej, det var just detta han sökte upp och drog fram i ljuset och förföljde med den mest skoningslösa förföljelse. Han skrattade ut det och njöt af sitt skratt. Dumheter, dumheter! Skulle man inte tro, att han var den naivaste människa, som existerat? . . . Hm . . . och detta var den »sorg» Fritz' syster velat lämna honom ensam med. Om hon följt med hit, hvem vet hvad han då hade sagt, hvem vet hvad han hade . . . känt. Kanske skulle han till och med gråtit som den där natten han drömt om Fritz och vaknade med våta ögon och den tanken: *Så* mycket höll jag alltså af honom. Hela förmiddagen hade det varit så behagligt varmt i hans inre. Han hade gått på Newski, hälsat på bekanta, stannat och fällt ett par ord om en vän, han förlorat hemma i Sverige. Han kände, att han måste vara olik sig: hvad låg det i hans stämma, hvilket uttryck hade hans blick? Å, hå, hå — och ändå hade det funnits något äkta i allt detta, det *hade* funnits något äkta i detta.

Nej, hvarför stod han här, hvarför gick han icke inom grinden? Där låg hans krans, som han

låtitt sända från Stockholm; breda band och ett par afskedsord — på latin. Han ville inte se det, han dolde trycket under bladen. Där sken väl affektationen igenom, den obegripligaste, smaklösaste affektation . . . Affektation, hvarför det, när det var ett uttryck för hvad han kände då? . . . »Fritz' graf, att detta är hans graf, att . . . Och det är för mig själf jag spelar denna komedi? — Förebåelser för att jag inte sörjer? — Hvem vet, om jag inte sörjer eller skall sörja honom. Kanske kommer det öfver mig en gång, när jag inte tänkt på honom på länge, när jag står och talar med en annan, när jag går midt i folkvimlet öfver en gata, när lifvet tar sitt starkaste tag i mig, när jag är glad eller tror mig vara glad — då kommer det kanske öfver mig som ett grepp midt i bröstet, att han är död.»

Han hade lämnat grafven och gick omkring på kyrkogården. Högt och frodigt grodde gräs och smörblommor på gångarna och stora stånd af pioner sköto upp framför gamla träkors med den halft utplånade inskriften: Här hvilat. Tankspridd läste han namn och årtal, då Jack plötsligt gaf till en mörrning. Bakom honom gick en gammal gumma och talade för sig själf. »Herren välsigne deras lekamen, som här hvila,» mumlade hon salvesfullt och sakta. Ännu sedan han icke längre såg henne, hörde han rösten i sina öron: »välsigne deras lekamen, som här hvila» — alla dessa, som lågo där orörliga, rad vid rad, dessa, öfver hvilka han vandrade, han, den lefvande, som

värmde sig i solskenet öfver deras grafvar. Det sprang något starkt, obetvingligt upp i honom, en förnimmelse af öfverlägsenhet gent emot dem där nere. *Han* hade lifvet för sig, smärta — låt vara, låt vara — men i alla fall lifvet. Kunna handla, värja sig, spänna sina krafter — det var ändå värdt något! Kanske hade ingen plåga ännu betalt det för dyrt...

Han hvisslade på hunden, och det bar genom åkern framåt landsvägen. Från de slagna ängarna på båda sidor om diket trängde den skarpa lukten af nyskuret gräs, som tycktes smaka af sjöstrand och sälta. Det kom en obestämd erinring om vatten, vidder och frihet, om att stå på däck och se en kust försvinna, och öfver hans sinne svallade samma dyningar, som ögonblicken efter en skilsmässa alltid framkallat hos honom. Han betogs af minnet från de gånger han känt afskedets motvilliga rörelse, det smärtsamma välbehaget efter ett handtag, ett ord eller en blick — och midt igenom allt detta den där glädjen, hans lifs hemlighetsfulla glädje, när han fick slita sig lös, afskära, utplåna, göra sig fri... »Nej, nej, jag saknar honom inte. Kanske har jag aldrig saknat något. Det, som har varit, har farit, och jag är en ögonblickets man. Men om han lefde, om det var han, som kom där emot mig i stället för... Syskonstycke — nej, mer än det. Hvad hon liknar honom öfver munnen! Ögon som en gammal doktor, men Fritz' mun, Fritz' mun! Denna människa ser igenom mig, hon vet hvad som försiggår i

mig . . . » I ett ögonblick af andlig förlamning var det honom som om hela hans inre legat blottadt för den svartklädda kvinnan, som kommit honom till mötes på vägen och betraktade honom med sin lugna och klara blick. Han kände det som om hon öfverraskat hans hemligaste tankar och lät sig gripas med den plötsligt ertappades försvarslöshet. Men i nästa ögonblick var det något inom honom, som värjde sig. Han smålog med ett uttryck af tillbakaträngd smärta. »Har jag dröjt länge?» frågade han. Hennes »nej» lät nästan gladt. För henne tycktes det nu falla sig så enkelt att fråga, om han inte var hungrig och tala om att hon låtit duka frukost på verandan. Icke ett spår af anspråk på att han borde gå där med sordin öfver sitt väsen; — han hade då också en fantasi, som . . . Hvad var det för dumbheter han inbillade sig nyss? Hon hade helt vanliga ögon och var en helt vanlig kvinna. Kanske inte så vanlig ändå. Jämn och praktisk, med en förmåga att öfverraska med det där forskande i sin blick och något så lefvande i sin uppmärksamhet, när hon satt tyst och hörde en annan tala, något så ungt och fullt, något af Fritz. Han hade alltid tyckt om kvinnor med detta själfulla i sitt sätt att lyssna — för honom kunde de för öfrigt gärna få vara så gamla och så anspråkslösa som denna lilla majorsfru med tre halfvuxna barn.

Nu satt hon midt emot honom vid frukostbordet och talade om sina gossar, som voro ute och botaniserade, och om mannen, som var på

mötet. Då och då föll det i förbigående ett par ord om Fritz.

»Tänk, att vi inte ha annat porträtt af honom än det förskräckliga, där han står med ytterrocken afvig.»

»Ja, ja, det han tog i Köpenhamn.»

Hon skakade på hufvudet.

»Då måtte det allt ha gått muntert till.»

Han smålog lätt, där han satt och skar köttet från ett kotlettben, som han kastade till hunden.

»Nå, Jack, vill du inte ha det? Den där är allt något till bortskämd, fru Hahr.»

»Bortskämd — nej, men se'n Fritz dog, vill han inte äta. Jag vet inte, hvad han lefvat på de här dagarna. Han rör inte vid maten och det är knappt han vill gå från Fritz' rum. Det är sant — när jag ser, hur Jack sörjer, blygs jag nästan för mig själf. Ser ni, vi äro ju så många här hemma och allt börjar så småningom att gå sin vanliga gång. Ibland tycker jag nästan det är som om ingenting händt och som om ingen tänkte på honom längre och . . . Ni kan inte tro, hvad jag längtat att få tala med er, men nu trodde jag knappt ni skulle komma.»

»Inte? Det föll ju af sig själf, men jag fick ju inte telegrammet, förrän det var för sent.»

Hon nickade tankspridt.

»Hvad han talade mycket om er, och hur käck han höll sig in i det sista! Han bad mig bara — och det glömmer jag aldrig: Ida, du, kom ihåg, att det är Herbert, som skall ha Jack.»

»Hm,» han såg plötsligt upp, »jag kan inte få detta att passa in i tingens ordning, fru Hahr. Nästan hvar natt drömmer jag, att han kommer och säger, att han inte är död. Döden — hvad är det för ett dumt slut på det hela, hvad är det för ett resultat af att man tänker, känner och lefver, att man till sist ligger orörlig och känslolös?»

Hon satt i sina egna tankar: »Och han, som var så ung och så lefnadsfrisk — — — Jag var så ofta orolig för honom, men detta tänkte jag mig aldrig — inte ens medan han var sjuk. Vi tog det bara som skämt, när han talade om hvem som skulle ha hans saker, schackspelet och pistolerna och mynten. — Herr Herbert — jag tror inte han var så fäst vid någon människa som vid er.»

»Vid mig?»

»Ja — hvad han höll af er!» Hon satt ett ögonblick tyst. Så upprepade hon ännu en gång samma ord: »Hvad han höll af er... Ibland kunde jag inte låta bli att skratta, när han talade om er. Det var en sådan gränslös beundran. Ingen var en sådan kamrat som ni, ingen sköt som ni, ingen red som ni, ingen fäktade som ni och ingen var så rolig. Jag vet inte, hvad ni skulle gjort, som inte varit fullkomligt i hans ögon.»

»Hm! Jag tror. snarare, att det inte fanns någon han var så kritisk mot som mig... Ni kvinnor tänka, att vänskap är skonsamhet och öfverseende... Hvilket misstag! Vänskap är skärpta fordringar och stränga domar, och jag

tror man har en vän för att på omvägar offra till idealet. Ja — är det inte sant? Sig själf förlåter man en inkonsekvens, en dumhet — kanske till och med en låghet, men hos vännen skall allting svara mot ens strängaste hedersbegrepp, om de också skulle föra till don quijotism. Det är ju tyranni, det är ju barbariskt, men den som aldrig blifvit mätt med detta mått, vet inte, hvad det är att känna sig stolt.» Han rätade upp den spänstiga öfverkroppen och smålog för sig själf med ett leende, åt hvilket de långa rynkorna vid ögonvrån gáfvo ett drag af utsökt finhet, medan blicken fick något på en gång obestämdt och mildt.

»Ah, jag minns, jag minns så väl en kväll i fjor somras, när Fritz och jag voro ute och reste. Det var i Berlin. Vi hade ströfvat omkring hela dagen i sällskap med en tysk, som hette Mühlbach, och så kommo vi förbi någon liten bierhalle i en utkant. Fritz ville in naturligtvis, men vi andra hade inte lust, och så tog han löfte af oss, att vi skulle stå på precis samma fläck utanför dörren och vänta på honom. Hur det nu var fick tysken mig att gå och se genom fönstret, och så ryckte han upp dörren och ropade: 'Hellborn, Ihre Mama ist draussen'. Det blef naturligtvis ett skratt där inne, när han reste på sig och gick som en ertappad skolpojke, men jag ser honom ännu för mig, när han kom ut. Han var hvit som duken där, så ond var han — inte på tysken, utan på mig. Och vet ni hvarför? Därför att jag gått fram till fönstret, när jag lofvat att inte röra mig

ur fläcken. Jag kunde ju inte annat än skratta och frågade honom, om han hade trott, att jag skulle stått där hela natten och väntat på honom. 'Naturligtvis, när du hade lofvat det', svarade han... Till tysken sade han ingenting. Andra kunde få ge ett löfte och bryta det — jag icke, andra kunde få skämta med honom, men hos mig skulle allt vara orubbligt allvar. Ser ni — han hade sin glädje i att sitta där inne och tänka sig, att jag stod utanför och skulle kunna stå där natten i ända, bunden af mitt ord. Det var galenskap, det var det ju, men det är sådana galenskaper man har att tacka för de bästa stunderna i sitt lif, och det ögonblicket utanför den ölstugan glömmar jag aldrig. Jag minns gatans underliga dager — de hade nyss tändt lyktorna, men det var ännu nästan ljusst — jag hör skramlet från spårvagnen, som for om hörnet, jag ser en trashank, som strök förbi oss och jag kommer ihåg, hvad jag tänkte: 'du är min broder'. Jag kände mig för första — kanske enda — gången i mitt lif som den invigde medlemmen i mänsklighetens brödraskap — lycklig att vara en ibland dem, människa bland människor. Jag vet knappt, att jag varit så stolt öfver något som öfver denna halsstarrighet, som inte ville veta af resonnemang och som gjorde oss båda smått löjlige. Jag hade kunnat kasta mig i kampen för en idé, utan tanke på mig själf, liksom en människa störtar sig i vattnet och låter böljorna slå öfver sig, jag hade kunnat bestiga berg eller lyfta bördor, så verkade hans naiva tillit på mig.»

Han pressade handen mot sina ögon och såg upp med ett djupt andetag: »Ja, det var bara ett enda litet exempel, jag skulle kunna berätta er hundrade. Men när någon håller så mycket på en människa som han på mig, sätter han kanske ens ädelmod på alltför hårda prof. Kunde ni fordra så mycket af en vän? Jag kunde det inte. Det skulle min stolthet inte tåla. Jag skulle aldrig kunna visa, att en annan betydde så pass mycket för mig, men så tänkte icke han, därtill var han för omedelbar, och jag vet det ju inte, men jag hoppas nu efteråt, att jag aldrig lät honom känna hvilken makt att göra honom ondt jag ägde i själfva hans tro på mig. Det låg ju så nära till hands att säga: du har misstagit dig på mig, jag är inte annorlunda än alla andra — och känna ett slags besynnerlig tillfredsställelse öfver hans sorg . . . Hur lätt hade jag inte kunnat såra och smärta honom, som tänkte så högt om mig!»

Hon betraktade honom med ett tyst, ifrigt intresse, men såg icke mycket af de ljusblå ögon, som lågo så långt inne under de mörka, lätt sammandragna ögonbrynen. Och han fortfor med det mjuka, långsamma tonfall, som kunde ge den låga rösten en så egendomlig klang:

»Det var som om han haft hela sin finkänslighet för att till det yttersta spanna sina fordringar på mig. Själf var han ung och oförvägen nog att vilja lefva, hängifva sig åt nöjet, men hur stolt var han inte, att det fanns så mycket som jag ratade. Själf lät han sig behärskas af stunden,

af njutningen och glädjen, men jag skulle vara nöjets herre, den, som satt i högsätet, den, som bröt upp. Mig kostade det också så liten ansträngning att vända dessa fester ryggen, därför att det inte var fester för mig. Och — hvem vet — kanske höll han på mig just därför att min smak var så olik hans. Men — min smak skulle ju också vara hans smak, mina tycken hans tycken; i allt, till och med de obetydligaste småsaker, ville han vara som jag . . . Jag har ett par sablar med inlagdt fäste där hemma; han kunde inte fåta, innan han fått maken; jag har ett antikt schackspel, som jag sätter rätt stort värde på; han kunde inte spela, innan han fått ungefär likadana pjäser. Han kunde inte dricka annat än rödvin, därför att jag aldrig drack annat, inte röka annat än cigarretter, därför att jag aldrig rökte cigarr . . . Ni tycker nog, att allt det där är bara komiskt, men jag ser det kanske i ett annat ljus. Det finns så mycken högsint tro, så mycken kraft att fordra så litet kompromiss i en sådan vänskap. För mig var det något af det mest ideella jag mött i lifvet och något af det oersättligaste —.» Han steg häftigt upp.

Med båda händerna i knäet och ett ljust uttryck af tacksamhet öfver sitt ansikte satt hon lugnt kvar och såg på honom: »Hvad jag är glad, hvad jag är glad, att det finns någon, som minns Fritz så där. Ser ni, det är någonting, som gjort mig så ondt . . . Fritz var ju så sällan hos oss, och när han kom, var det bara på ett par dagar. Jag

förstod mig inte riktigt på honom — hvad kan en gammal kvinna veta om en ung man? — och vi talade kanske aldrig riktigt förtroligt. Han var bara så full af skämt och upptåg. I mina ögon var han alltid så liten, ungefär som en af gossarne här hemma... Jag kom så väl ihåg honom se'n han var två år och gick i kolt och kallade mig för 'Idda' och jag minns hvad jag grät, när jag lämnade hemmet och hvad jag tyckte det var tomt efter honom. Det är eget — nu, när han är död, är det mest den lille pojken jag tänker på — inte den store, som jag knappt kände, och det är det som plågar mig. Jag kan icke hjälpa det — jag tycker det är så synd —»

»Mamma!» kallade en otålig röst inifrån rummen.

Hon reste sig upp och nickade till honom med ett småleende öfver sig själf: »Det är ju så barnsligt af mig, men det gör mig så godt — för hans skull — att det finns någon, som sörjer honom riktigt... utom hans hund.»

»Utom hans hund.» Han strök Jack öfver den kalla, bruna nosen och gick ned för verandatrappan: »Sörjer honom riktigt — ja, då är jag väl en sådan inbiten poseur, så affekterad...» Han steg hårdt i med foten: »Det var icke affektation, det hatar jag, det var — hvad då? — — — Hm, hvad gör det mig, hur jag tar mig ut i hennes ögon? — det är mig likgiltigt, men jag poserar, jag draperar mig med ett slags nödvändighet, af tvång. Jag gör luftsprång — en andlig akrobat,

som låter sig beundras. Själfplågeri och dumheter! Det var inte falskt, det var något äkta i det — hm, något äkta? Ja, ja, det sanna finns kanske i det falska och det falska i det sanna som blått i det gröna där och grönt i det blå. Och hvem kan säga . . . dumheter! Gå där och resonera och ändå veta, att man inte kommer bort ifrån det man *vill* bort ifrån. Sörjer honom — hvarför skulle jag sörja? För min skull? Men det är ju inte saknad jag känner. Eller för hans skull? Hvem kan afgöra, om han gjort en förlust? Men om lifvet inte skulle ha något värde, om det är något, som helst inte borde vara — ja, då är det åtminstone en onödig omväg, att det bevisas genom att man är till.»

Det kom något lätt och gäckande upp i hans stämning: »Hm, gå och förlora sig i den gamla vanan att spekulera, hvad hjälpte väl det? Han tände en cigarrett och hvisslade på hunden: »Jack, min gosse, ska' vi gå ett slag, hvad? Jaså, du är där.»

Orörlig och med den långa svansen alldeles slaknad, stod pointern uppe vid frukostbordet. »Hm, hm, du tar dig ett mål, Jack. Med största nöje, Jack, men hvarför äter du inte, när man bjuder?» Han tog verandatrappan i två språng och räckte Jack ett af de gnagda benen: »Genera dig inte, min gosse. Nå, hvad är det nu?»

Hunden hade lagt sig ned, och som om lukten af kött besvärat honom, vände han plötsligt på hufvudet och slog upp de tunga, skumma

ögonen med en blick, som sade: »Hvarför plågar du mig? Låt mig vara. Ser du inte hur jag sörjer?»

»Äfven du, min Brutus!» Den andre stod där med en liten dragning i mungiporna, men plötsligt blef han allvarsam, drog ett djupt andedrag och kastade bort cigarretten: »Sörjer — hm! Stackars Fritz, hvarken din hund eller din vän . . .»

✻

SVEN HÖÖK.

✻

STYRENE MONOMER

»**D**är kommer en kastby — passa på skoten, Sven!» Med ett veck mellan sina små lifliga ögon, de fasta, runda kinderna röda af ansträngning och båda händerna om styret stod unga fru Witt upprätt i den lilla segelbåt, som det gällde att manövrera fram till Subbe fiskläge. Utan hatt och med armarna under hufvudet hade han, som skulle sköta seglen, kastat sig raklång på däck.

»Sven Höök!»

Den unge mannen gjorde icke en rörelse, där han låg på rygg med ansiktet upp mot det hvassa ljuset.

»Jag seglar inte en minut längre för fasta skot. Om du inte kommer, så...»

»Jag kommer...» Båten hade gjort en öfverhalning och skummet rök som aska öfver masttoppen. »Nej, lilla Ester, blef du våt?»

»Om jag blef våt!» De skakade på sig och skrattade. »Hvad du är vårdslös, Sven. Dick skulle bara veta, hur du seglar, så fick jag väl aldrig följa med dig mer.»

»Hör du, Ester, han måtte väl aldrig tro, att vi lagt till vid Edskile och gå och möta oss vid restauranten?»

»Inte! Han lefver på sitt strandparti. Du vet väl hur det är, när han är i tagen.»

»Hm ja... Det blir allt något öfverstyft, det här sista, du.»

»Tror du det?»

»Å! Det finns inte hans make till att måla sten och få fram det här, förstår du, västkustkynnet, som han är lif och själ med... de klipporna och den här dagern...» Han stod och såg sig omkring: »Ja men det är också fint,» sade han med en strålande beundran inne i sina varma, bruna ögon och öfver hela det ljusa, ungdomliga ansiktet. »Är det inte det, du Ester?»

»Jo... Hör du, Sven — det har jag så ofta velat fråga dig om — har du aldrig ångrat, att du slutade måla och for ifrån oss i Paris?»

»Ångrat?» Han halade i skoten, så att masten knakade. »Jag ångrar aldrig någonting, du — hvad skulle det tjäna till? Och för resten hade jag ju ingen begåfning.»

»Ja, men jag tror ändå, att det är något af målare i dig, Sven. Du har den där stora kärleken till allt, som är natur, och den där glädjen... allt det där, som är konstnärsgry...»

Han gjorde en rörelse som om det ömmat i honom af smärta.

»Blef Sven ledsen?» frågade hon sakta. »Skulle jag inte ha rört vid det där? Ser du det var det jag ville säga: dina landtbruksfunderingar, dem har du ju slagit ur hågen —»

»Å! Ja.»

»Då är det ju bara att hitta på någonting, som kan passa dig bättre, hvad det då skall vara.»

Han rätade upp sig: »Ja visst. Om inte annat, så får man väl slå sig på studierna igen. Styr på lilla bryggan, Ester.»

Framför dem låg Subbe fiskläger med sitt tjoftal stugor i en klunga på den kala stranden. Längst nere vid vattenbrynet stod en grupp fiskare i sjöstöflar och röda tröjor, och ett stycke längre upp satt en herre och målade.

»Dick,» ropade Ester, »god dag, Dick!... Hvad jag tycker han skall njuta af den bredbente med snuggan, du Sven. Det är väl inte värdt att tala med honom om restauranten, när han är så inne i sitt arbete. Jag tror nog att Lars Pers Augusta har litet mat åt oss.»

Höök hörde det med en rysning, men det var med ett småleende han slog sig ned vid fällbordet i det rum Witts hade hyrt i en af stugorna. Allting plågade honom: fisklukten, som hängde vid den grofva bordduken, tennskeden, den uddlösa gaffeln och den hand fiskargumman sträckte fram, när hon bjöd honom ett stycke bröd på knifven. »Tack, Lars Pers Augusta, tack,» — sådana ärliga ljusblå ögon hon hade djupt inne i det väderbitna an-

siktet! — han gjorde henne afbön i sitt sinne, men det hjälpte honom icke att få bättre aptit.

Witts formligen njöto af bristen på komfort: »Tänk bara att få ta salt med fingrarna, du Sven, och hålla armbågarna på bordet. Det kunde man inte ha gjort nere i restauranten.»

Målaren hade sträckt ut sig i den ena af rummets två rankiga stolar. Han hade fått nog af kalfstek och badgäster: »Snobba upp sig i krage och manschetter för att få sig en bit mat — men det är just i din stil, Sven. Det var väl frack och hvit halsduk till middagarna hos din syster och svåger där nere på Nytomta, hvad?»

»Prat . . .»

»Jaja . . . jag glömmet aldrig första gången jag var bjuden till gubben far din och kom i en bonjour, förstår ni, som jag haft i tre och ett halft år och som var grön som en jaktrock. Gubben låtsade om ingenting, men det skulle varit någon annan än en fattig målarfan, som kommit så där . . . Hon håller nog traditionen uppe, din syster Ellen.»

»Å, de ha ju egentligen inte råd att föra hus . . . När jag tänker på det, så var det allt bra dumt, att man skulle gå bort ett år där nere, men det kan man väl ta igen.»

»Naturligtvis, så ung som du är, men inte var det rätta stället att lära landtbruk på. Begriper han någonting, din svåger?»

»Ja, det gör han väl, men han är så upptagen af affärer — växlar och sådant där, som skall sättas om förstås. Och jag blef så durchdrifven i det

där, må du tro, så jag fick jämt resa till staden, när någonting var på tvären för honom.»

»Jo — det var den rätte. Men du äter ju ingenting, Sven — — Hvad fan — om man ändå skulle ge sig af till restauranten för att få en ordentlig bit mat.»

»Det ska' ni göra, Dick och Sven. Dick skulle ju ändå träffa den där göteborgaren, konsuln, vet jag, som var så förtjust i hans marin.»

Ester följde herrarna ett stycke på väg, men så länge hon gick med, var det bara att plocka snäckor och uppehålla solbrända barnungar, och till slut lämnade de henne nere vid stranden. Hon klef upp på en sten och såg ut i det genomskinliga, grunda vattnet, där solskenet låg i en bred småkrusig strimma — liksom att kunna gripas med händerna. Det var icke en människa att upptäcka, och plötsligt drog hon af skor och strumpor och vadade ut, rakt emot denna ljusflod, som flyttade sig för henne allt längre bort i detta ljumma, grunda vatten, hvars tryck hon kände som ett lekfullt motstånd, där hon halfsprang på den fina, refflade sandbotten. Hon småsjöng för sig själf, och hennes förnimmelse af absolut ensamhet var så intensiv, att hon for tillsammans af skrämself, när hon med ens hörde någon ropa: »Ester!»

Det var Höök, som stod där borta på stenarna med en främmande dam — naturligtvis någon från Edskile societet. »Vi skulle just gå och ta reda på dig,» sade han, »men inte kunde vi tro, att vi skulle finna dig här.»

»Nej» — hon kom dem skrattande till mötes med kjolen släpande i vattnet — »men hvem kunde också tänka, att man skulle bli så här öfverraskad.»

»Tillåt mig presentera: Fru Witt, fröken Henning.»

Den främmande hälsade ytterst korrekt. Det var en, som det syntes, helt ung flicka, alltför lång och utan figur, med ett litet smalt hufvud, som uppbars med en viss säkerhet, små bleka drag och ljust, krusigt hår. Hon hade en enkel grå promenaddräkt utan något som helst påfallande, men det var någonting i denna tolett, som kom Ester att se nedåt sin bomullsklädning.

»Dick blef kvar i societeten med konsul Henning, och jag ville visa fröken vårt fiskläge.»

»Ja, gör det, jag kommer strax efter,» sade Ester och gick bort till sin sten. Där stod hon ett par minuter och funderade med skon i handen; hon visste icke, hvad som misshagade henne mest: flickans brist på humor eller hennes reserverade korrekthet. »En af de passande», tänkte hon för sig själf med en liten sprittning i hakan, och så var hon i det närmaste färdig med sin dom öfver fröken Henning.

Emellertid förde tillfället dem tillsammans något oftare än hon skulle önskat. Konsuln hade köpt Dicks marin och visat sig så intresserad af hans konst, att herrarne ovillkorligen sökte hvarandras sällskap, men damerna kommo aldrig öfver

en formell bekantskaps litet tvungna artighet, åt hvilken Ester icke kunde undgå att ge en viss anstrykning af irritation. Hon pointerade sitt eget pojaktiga själfsvåld för att understryka den andras korrekthet och utmanade henne genom att taga salt med fingrarna, när de åto på restauranten: »Je suis de la bohême, j'en suis, moi!» Hon rodnade, ögonen lyste: »Nej, men fröken, ni skulle komma och hälsa på oss i Paris... Då skulle ni bara få se... Det är ett formligt zigenarläger, förstår ni.»

Fröken Henning satt alldeles oberörd, med ett småleende, som tydligt visade, att hon icke tog det på allvar. Öfver hufvud taget tycktes det vara omöjligt att bringa henne ur fattningen. Hon talade icke mycket och aldrig om sig själf, men societeten hade reda på att hon var student och skulle bli läkare. Höök ville icke tro det: »Å Ester, det kan icke vara sant... Stå och skära i lik, hon, som har något så delikat öfver sig!»

»Har hon... Nej, vet du Sven, du ser då hvad ingen annan kan upptäcka. Vet du, hvad jag tycker hon påminner om? Jo, de där figurerna man ser snidade på relikskrin med liten, torr mun, hård profil, långa knotiga händer och skarpa kanter öfverallt.»

Han hörde icke på henne: »Hon är målerisk,» sade han med sitt strålande uttryck. »Se bara på det håret; i skuggan är det grått, men nästan grönt i solen. Tänk dig — en pastell —»

Hon nickade: »Du skall få se, rätt hvad det är, ber du henne sitta för dig. Ja, ja, lille Sven, on revient toujours — — —»

»Icke jag,» sade han, »aldrig,» men det fanns dock dagar, då den gamla kärleken blef starkare än han. Ty om han dref omkring någon solig morgon, när luften stod som en imma af ljus mot den blåa himlen och markens bruna vidder och det då hände honom, att han stötte på en stuga med sin täppa, där de höga vallmostänglarna blommade och lyste som om allt hvad det karga kustlandskapet ägt af yppighet och hemlighetsfull glöd samlat sig i deras röda kalkar, så måste han ju måla af dem, det var icke fråga om annat. Och stugan kom med det gamla äppelträdet vid dess gafvel; kanske också en eller annan förtumlad höna eller barbent tös, som skuggade ögonen med handen.

»Sådana saker tycker jag, att Sven gör bra,» sade fru Witt, om hon händelsevis råkade få se det.

»Inga sirénsånger, Ester. Och inte ett ord till Dick. När det är slut, så skall det vara slut, vet jag.»

En dag kom han och presenterade en lång, ljuslagd herre i en ytterligt modern kostym, som kulminerade i en krage, så hög, så stram och af en så fabelaktig hvithet, att fru Witt endast långsamt hämtade sig från sin beundran. Mannen stammade, drog upp pannan i rynkor, piskade sina vida benkläder med en mycket tjock käpp och kastade en föraktfull blick öfver Edskile socie-

tetspark: »Hvad är det här för en badort,» sade han, »här finns ju inte folk.»

»Nej, det är det ju nästan alltid ondt om. Hur var det i Marstrand i år?»

»Å, där fanns två grefvar von Strelitz, löjtnanter vid husarerna, och en friherrinna Gyllenkrantz med döttrar — annars ingenting.»

»Annars ingenting? Det var ledsamt, det.» — — — »Hör du Sven,» sade Ester litet senare, när hon och Höök voro på väg till Subbe, »hur fick du tag i den där?»

»Den, du,» — det kom med febril respekt — »det är en son till Iverson & C:o — spannmålsfirman, du vet, och han slog fram om att han skulle skriva och fråga sin far, om de icke hade plats för mig på kontoret.»

»Nej, så fick jag då upplefva det också, att Sven för en gångs skull äfven tänker på sig själf — skaffar sig försänkningar och relationer.»

»Ja — ser du — det var egentligen han, som sökte mig; han är ju litet svag för en del gamla dumheter — namn och sådant där, förstår du, — men det får man inte fästa sig vid. Karlen är hygglig, rasande hygglig, i alla fall.»

»Han är så dum som ett spån, Sven, men det är detsamma: han är son till Iverson & C:o. Jag var väl inte ohöflig mot honom på något sätt, hvad?»

»Du — neej —»

»Ja, det gör ingenting. Du skall få se — jag skall bli oemotståndlig och fria för en af de allra bästa platserna. Hur länge stannar han här?»

»Ett par tre dagar.»

»Då gäller det att smida,» sade hon. Och de smidde. Samma dag inviterade Witts herr Iverson på middag, och sista kvällen bjöd Höök på supé.

»Man får ju göra något för honom,» förklarade han för Witts och Hennings nere i parken. »Han har ju skaffat mig plats på deras kontor.»

»Har han ska . . .»

»Ja han skref till sin far i dag och har lofvat tala vidare med honom, när han kommer hem.»

»Nåja,» sade Witt, »en sådan där mekanisk sysselsättning, det vore kanske just hvad du behöfver.»

»Och det är det enda jag har aktning för. Jag menar, det är det enda, som kan få bukt med mig. Se, det är ändå arbete.»

»Hm,» sade fröken Henning, »det påminner om, när man skall ta in medicin: ju värre det smakar, ju mer imponerar det på en. Jag tror inte alls, att herr Höök passar till att vara bunden vid en pulpet.»

»Nej, men jag passar ännu mindre att tränas till artist. Ser ni, fröken, jag hör egentligen till den sortens målare, som borde vara födda utan händer. Uppfattning kunna de nog ha —»

»Men om det är deras egen eller annans, det betyder ingenting,» sade Witt med sitt godmodiga

skratt. »Fröken skulle sett den här unge mannen den tid han föraktade sundt förnuft och rena manschetter och gick och kallade sig min elev. Det var inte nog med att han utmanade himmel och jord i den vildaste impressionism, utan han kom alldeles öfverlycklig och frågade, om jag inte tyckte, att han fått något som påminde om mig, när jag inte skulle begärt bättre än att upptäcka något, som kunde påminna om den klud-daren Höök.»

»Nej, ser du, jag var skapad till att besticka publiken som Mutterliebemålare, och det begrep du inte strax.» Höök bröt en trädgren, som han kastade långt ifrån sig: »Å, fy tusan att ta i en pensel... Det är som Heine säger: 'När allt kommer omkring, är måleriet inte annat än en platt lögn.'»

»En platt lögn — Din kära Heine i all ära, men det är ju bara magkatarr, vet jag.»

Hennings sågo något förvånade på herr Witt.

»Ja, magkatarr, mitt herrskap. Det är tidens onda. De tänka magkatarr och tala magkatarr och skrifva magkatarr, och nu fattas det bara, att man skulle komma till att måla magkatarr också.»

»Ja,» sade konsuln, »den sjukan blir man inte af med så lätt; den smyger sig in öfverallt.»

»Den gör så fan heller. Ingen magkatarr i konsten! Då är det slut. Konsten skall vara glad. Konsten det är ungdomen, det, mitt herrskap.»

Fröken Henning smålog: »Är den alltid glad då?»

»Alltid, fröken. När den är ung.»

Hon steg upp. »Nej, nu skall jag väl gå och göra mig litet fin till i kväll.»

»Å, skall ni det.» — Hööks ögon tindrade under den bruna luggen. »Då följer jag er ett stycke på väg, och så får Dick ta hand om Iver-son. Vänta litet, fröken!» — de hade kommit utanför parkgrindarna och ned till stranden — »sätt er på den stenen där, så får jag det litet bekvämt vid era fötter.» Och han kastade sig ned i tången, som vattnet vräkt upp i land.

Hon stod och iakttog honom med sina smala, närsynta ögon: »Herr Höök, hur kan ni vara så lat?»

»Men, fröken, om ni visste hvad jag tycker att all aktivitet i grunden är komisk... deras äflan och det hela. Hvad tjänar det till att göra en smula väsen af sig en liten tid — kanske en tio, femton år, tills en ny ungdom säger oss att vi äro för gamla och stiger upp på våra axlar och tror, att den ser till världens ände, liksom vi gå och inbilla oss nu. Ärelystnad — det är verkligen löjligt; man arbetar som i feber, on s'use le temperament, som fransmännen säga, för att skaffa sig en smula gloria omkring sitt namn, fast man kan räkna ut hur snart det blir förlegadt, allt det, som bär upp konsten för oss. Sensationism, impressionism... hm... man är nu så säker, att man bygger på hälleberg, men jag tror inte, att

någon tids konst kan komma naturen riktigt nära eller få se den store Pan. Nej, lifvet, fröken, lifvet — bara att vara till ett ögonblick som detta och känna sig glad däröfver, det är mer än allt det andra . . . Ja, ni skrattar —»

»Jag tycker bara, att ni är så rolig.»

»Är jag rolig?» — Han såg plötsligt upp:
»Hör, är det sant, att fröken läser på läkaren? Ester påstår, att ni inte frågar efter annat än medicinekandidater och lik.»

»Å — lik och medicinekandidater!»

»Ja, med sådana där medicinare kan ni tala om hvad som intresserar er, men mig har ni aldrig någonting att säga.»

»Är jag så tråkig?»

»Nej, hvarför vill ni inte förstå mig? Jag menar — ni skulle berätta mig något om er själf. Jag vill ha ert förtroende, jag vill veta mer om er än andra, jag . . .»

»Nu gå vi!»

»Ja, men säg bara, det är väl inte sant? Stå i en dissektionssal, i en atmosfer af tobak och karbol, ni, som är så ung och så ömtålig.» Han omfattade henne i en blick: »Hvad det ändå är olikt er, det håret; det ser så ostyrigt ut, man ville bara bita i det.»

Hon strök de krusiga slingorna tillbaka från pannan: »Fru Witt kan gärna kalla er vildfåle, jag tror ni tål en tämligen hård hand.»

»Jag är mycket dåligt inkörd, fröken. Skulle ni vilja lära mig att gå riktigt vackert i selen?»

»Nej, jag har den lilla svagheten, att jag vill börja från början med allt, hvad jag gör, herr Höök. Men säg — hvem är det egentligen som har äran af att ni är så bortskämd?»

»Hela världen utom ni, och därför är jag också rädd att jag går och blir kär i er en af dagarna.»

»Nej,» hon steg upp, »nu gå vi, annars tror väl fru Witt att vi ha rymt.»

»Ja, låt dem tro det. Hvad det är eget, att ni är så noga på formen... Det påminner så mycket om min syster Ellen. Hon är också så där lugn och fin, men inte på samma sätt... Ni liknar ingen annan än er själf.»

»Tack, det håller jag på.» Hon stod vid sin trappa och nickade till honom: »Hälsa och säg, att jag dröjer inte länge.»

»Nej, jag väntar på er, så få vi sällskap dit bort.»

»Sällskap — ni kommer ju alltid ett stycke efter.»

»Ja, jag tycker om att gå på afstånd och se på er.»

»Å, herr Höök!»

»Ja, skratta gärna.» Han tog trappan i ett språng som om han tänkt följa henne in, men så vände han tvärt och började gå upp och ned, tills hon kom ut igen, klädd i hvitt, med låga skor på de smala, nästan vristlösa fötterna, som kjolen icke var nog lång att dölja. Han betraktade dessa fötter med ett slags undran. Af hundra kvinnor

skulle knappast en visat dem som hon nu gjorde, med detta rättframma förakt för det estetiska, om det begreppet ens existerade för henne, hon, som icke tycktes lida af det fula eller ens af det motbjudande . . . Läkare . . . »Fröken Henning, säg, hur kan Ester —» Han tystnade; hon hade sett upp. De närsynta ögonen, som aldrig öppnade sig helt mot dagern, lyste lifligt under de ljusbruna ögonhåren, och hennes hy var varm som ett barns, när det nyss har vaknat.

»Ack, vänta litet,» han slet några rödaktiga vildvinsblad från en veranda, höll dem upp emot hennes klädningslif och lät dem falla: »Nej, ni har färg nog.» Hon fick gå förbi honom, men i nästa ögonblick hade han nått upp henne. »Tack för att ni har gjort er så vacker,» hviskade han med en tindrande blick in under hennes hattbrätte.

»Nej, herr Höök, jag vet verkligen inte, hvad jag skall ta mig till med er.»

»Vet ni inte — Ni skall vara vänlig mot mig och låta mig få föra er till bords i kväll, men innan dess . . . Kunde vi inte ge oss i väg från hela tillställningen? Ta en båt och lägga ut?»

»Herr Höök, de sitta och se på oss, vi få verkligen inte låta dem vänta längre.»

Det talades högt på verandan, kring det bord, där Witt var värd för Hööks gäster. Målaren fyllde glasen, och herr Iverson underhöll sällskapet: »Jo, för all del, Klågerupa-Gyllenkrantzarna och jag, vi ä' gamla bekanta . . .»

»Ja, men säg, herr Iverson, de där Gyllenkrantzarna ä' de inte litet högdragna?»

»Högdragna? Det kan nog hända, men det har jag aldrig märkt. Mot mig va' de så utmärkta» — han log från öra till öra — »men vi räkna släkt; min mor var en von Strelitz och — hm Höök! — du, som är där nerifrån känner väl till 'hästa-Strelitzarna'? Jaså, inte det — kors det var då besynnerligt, det är mina kusiner.»

»Gratulerar,» mumlade Witt med en blinkning till Höök, som lät sitt glas göra en sväng på bordet: »Kusiner, nå, jaså —»

»Och jag heter egentligen Karl Pontus von Strelitz-Iverson. — Se, min mor —»

Ester Witt sköt sin stol från bordet: »Fröken Henning, om vi skulle gå in i salongen och se på dansen en stund?»

»Då följer jag med damerna.»

»Nej, Sven, det får du visst inte, om inte de andra herrarne ha lust att gå med, men de stanna visst helst kvar.»

»Tror du — nej, att sitta och pimpla kväll ut och kväll in, det är mer än jag står ut med och det har då inte varit annat, sedan den där Iverson kom hit.»

»Men att dricka sig riktigt spelande glad en gång emellanåt, det är något annat. Dick du. Ja, Ester, du får väl medge att det ligger en viss abandon, ett visst ungdomligt laisser-aller i ett sådant där ärligt rus, hvad?»

»Hm. Om man nu inte kände den här Sven så väl, så skulle man då tro, att han var ett riktigt mauvais sujet.»

»Det är jag ju också, Ester.»

»Det är du visst inte, du har bara den dumma vanan att tala illa om dig själf. En sådan vals — hör ni!»

Sven förde fröken Henning in i salongen och hade tusen saker att be henne om: »Fröken Anna, låt oss gå ett slag i parken,» eller: »Får jag hjälpa er med ostronen? Vänta skall ni få se. Att äta, det är helt enkelt en skön konst.»

Stämningen var hög, där de sutto vid supén, så hög, att själfva Dick steg upp och tackade herr Iverson för hvad han ville göra för hans gamla väns framtid, medan Sven hörde på med ögonen vända mot fröken Henning: »Framtiden — ja, låt oss dricka för framtiden och för hoppet, ty framtiden är ett hopp om lycka och vi tömma våra glas för lyckans korta, strålande minuter.»

»Nej, hör du, Sven, blir det supé-lyrik, så gå vi.»

»Det göra vi ändå, Dick,» sade Ester. »Jag tycker vi skulle spara litet af vår högstämndhet till hemfärden.»

Det blef uppbrott, och sällskapet följde hem till Hennings. Dick hade stuckit sin arm under Svens och pratade dumheter med hatten på nacken. Höök teg och såg på Anna, som gick förut med sin far. Plötsligt halkade hon i en remna, och så var han med två steg vid hennes sida:

»Ser ni, fröken, ni skulle tagit min arm.» Hon gick och smålog för sig själf: »Hvad här är vackert,» sade hon sakta.

Framför dem låg det lugna hafvet, som slog i korta vågslag mot stenarna. Vattnet var blek-violett med en svagt rödaktig skiftning inne vid klipporna, och borta vid horisonten stod en ensam segelbåt spöklikt stilla mot den blåa himlen, som hade någonting af gryning i sitt bleka ljus.

Hööks blick vek icke från flickans ansikte, som var fint och mjukt i nattens milda dager: »Anna,» började han.

Hon såg upp med sina lugna ögon: »Om jag skall svärma, så får ni inte säga ett enda ord...»

»Hör du, Ester» — Höök hade skilts från fröken Henning och kom fram till fru Witt — »jag måste tala med dig.»

»Stör mig inte,» sade hon exalteradt, »jag har haft sällskap med herr Iverson och han höll loftal öfver dig hela tiden: Snäll pojke, utmärkt snäll pojke, den Höök, men han känner inte mina kusiner.»

»Var nu inte stygg; jag försäkrar dig — Iverson är förnuftigare än man kunde tro. Kan du tänka — han tyckte, att jag skulle gifta mig.»

»Och det kallar du förnuft?»

»Ja, nu skall du få höra. Han rådde mig att ta en flicka med förmögenhet, så att jag skulle kunna tränga mig igenom trasslet med ett slag. Det kan ju hända, att man inte fick pengarna genast, men man skulle ju kunna ta upp ett lån,

skaffa sig en lifassurans till exempel och lämna den som säkerhet för borgen. Tror du inte, att Dick skulle vilja skrifva på åt mig, hvad?»

»Jo, när det kommer så långt, eller är det kanske redan klart, Sven?»

»Klart — nej, det är det inte, men tycker du inte, att det låter förnuftigt?»

»Ytterst! Se dig bara för innan du stormar väderkvarnar, det är mitt råd till dig, lille Sven.»

* * *

»Dick,» sade Höök dagen därpå, när Witts och han sutto ute på societetsverandan, »jag har fått bref från mitt vinteride och kan hälsa dig från Ellen. Ja, det var egentligen Knut, som skref» — han såg upp med en osäker blick — »om den där växeln.»

Dick satt och korsade öfver en karrikatyr, som han kastat ut på en papperslapp: »Växeln — jaha, jaha — förfallen, hvad?»

»Inte förr än den sista, men tror du inte, att man skulle kunna skaffa pengar, säg?»

»Vet inte — får försöka.»

»Ja, jag vill inte, att Knut skall komma i obehag för min skull, han har nog bekymmer ändå för gården, och nu är han så orolig, skrifver han. Det — är en vecka eller så, sedan jag fick brefvet, men jag råkade inte få se det förr än i dag; det kom bland en hop andra, som jag inte brukar bryta.»

»Ja, du är då så vårdslös, Sven.»

»Men, snälla Ester, hvad skall jag öppna dem för, när jag ändå vet hvad som står i dem? Mina björnar kunna inte bereda mig några öfverraskningar längre, det försäkrar jag dig, och inte ha de något för att de skriva obehagligheter . . . Nog måtte de kunna lugna sig, tycker jag. De få, när jag får —»

»Och när får du?»

»När jag får — — Hör du, Dick,» det kom häftigt som i ett utbrott af ångest, »Knut måste ha svar i dag, annars blir han rent förtviflad och han får inte riskera något den här gången, det lofvade jag så säkert . . . Det måste göras någon utväg nu — genast — för växeln får inte omsättas en gång till . . . Jag — hm — jag har skrivit en revers . . .»

»Man kunde ju försöka med Henning,» sade Dick och steg upp.

»Nej, nej, inte med honom. Hvem som helst, men inte han.»

Ester såg snabbt på Höök: »Jag tror för öfrigt inte, att han är så förmögen som de påstå . . . Går Dick ut i det här regnet och låter mig behålla Sven?»

»Ja, han är väl inte angelägen att göra mig sällskap på den här expeditionen. Jag skall väl höra mig för, om någon skulle vilja rita på . . .»

De två, som blifvit ensamma på verandan, sutto tysta och sågo, hur regnet dref som en strid, hvit hagelskur ned i det gråa hafvet. »Sven,» sade

Ester till slut, »jag är så glad, att du får den här platsen, för så här kan det inte fort fara.»

»Nej, det vet jag, och det skall ju ta ett slut.»

»Hvad är det, som skall ta slut?» frågade fröken Hennings lugna stämma. »Regnet?»

»Nej, mina dårskaper.» Och Höök gick den unga flickan till mötes, där hon kom i sin våta regnkappa med en mössa öfver håret.

»Ja, man kan väl inte alltid hålla ut med att föra frökentillvaro, svärma och stjåla tiden från vår herre.»

Höök hade blifvit röd genom solbrännan på sina kinder och gick hastigt ut från verandan.

Ester såg upp: »Nu var ni elak, men ni tänkte väl inte så mycket på hvad ni sade. Se, fröken, ni kan inte förstå honom, ni tycker, att han är ombytlig och indifferent, när han bara är ärlig mot sig själf, för målare, det — Nå! Men talangen är väl inte det förnämsta.»

»Det har jag ju inte sagt.»

»Frökentillvaro — Ja, ni skulle bara veta, hur han hade det, när han blef student och kom till Lund och fick läsa med skolpojkar för att skaffa sig det nödvändigaste, han, som aldrig lärt sig arbeta. Min man har talat om, hur det var på Berga, innan gamle Höök ruinerat sig på sitt mecenatskap; — han hjälpte ju Dick och många, många fler långt öfver sin förmåga, och att Sven bröt af studierna och började måla, det var nog inte bara därför, att det blef honom outhärdligt i Lund — konstnärsdrömmarna hade nog jäst i

honom från hans barndom och vi trodde ju också, att det kunde bli något af honom, så som han gaf sig hän åt arbetet i början . . . Det vill säga, det var ju bara det, att han kastade allting öfver bord, sin smak, sitt eget jag, för att kunna ge sig åt konsten, så som Dick då uppfattade den. För, ser ni, fröken — Sven — han har det, att han går helt och hållet upp i den människa han håller af. Han smyger sig efter ens väsen, han kan vara som Dick och som jag och som vi båda på en och samma gång. Han letar ut det bästa hos oss — sidor, som vi knappt haft en aning om . . . Det är någonting af kvinna hos honom, någonting mjukt och sensitivt . . . Det är egentligen eget — den ofelbara naturen har allt sina nycker, och jag tror hon varierar sin monötoni på det sättet, att hon inte alltid skjuter till måls, fröken. På tusen kvinnor komma åtminstone fem, som borde ha blifvit män, som ha en mans sinne, förstår ni — en mans sätt att taga på lifvet, men på dessa fem kvinnor, som borde blifvit män, kommer kanske en man, som bort blifva kvinna, och en sådan man är Sven. Han är så ömtålig, vet ni, så fin — alltför findanad för existenskampen. Han skulle skyddas, inte komma i beröring med det hårda och det låga. — Om vi bara kunde skydda honom, Dick och jag, men vi kunna inte. Det står inte i mänsklig förmåga. Han är ju så förtroendefull med sin stora, omöjliga naivitet. Han tror gud och hela världen om godt, och det är ju en galenskap. Det har jag sagt honom, men det hjälper inte. Bara de kalla

på honom, är han färdig att komma; han är ju som en stor hund — med sitt lurfviga hufvud — och så har han just sådana där ögon, så goda och omedvetet melankoliska... Män ha kanske inte blick för sådana där karaktärer, men den kvinna som inte förstår dem — ja, hon är inte mer kvinna än min paraply.»

Ester Witt hade talat sig varm, och fröken Henning såg litet undrande på henne: »Ja,» sade hon, »det är verkligen något mycket sympatiskt hos herr Höök och bara det, att han kan skaffa sig sådana vänner —»

Hon tystnade; Höök kom ut på verandan, rakt fram till fru Witt: »Jag fick se Schumann där inne. Kan du inte komma och ackompanjera?» Han sköt henne in i salongen, bort till flygeln och öppnade notboken framför henne: »Den,» sade han. Det var Heines: Aus meinen Thränen... Och han sjöng den sakta, med ett leende. »Det är musik,» sade han andaktsfullt. »Nej, se där ha vi ju Dick — — — Han säger det är uppehållsväder, fröken. Ska' vi inte gå ut ett slag. — Se själf — inte ett stänk på vattnet.»

Ester hade tagit Dicks arm och såg leende efter Höök och fröken Henning: »Kär,» sade hon på en gång ömt och ironiskt.

»Kär, ja. Hvad tjänar det till, att jag springer societeten rundt och gör mig onödiga bekymmer för hans revers, när han står här inne och tar saken så lugnt? Jag vet inte, hvad jag skall ta mig till med honom, han är ohjälplig.»

»Det är ditt eget fel; han är van vid att Knut och du handla för honom. Gör han skulder, så betala ni, skriver han en revers, gå ni strax i borgen och det går till en tid, men —»

»Ja, kära Ester, hvad skall man göra med en pojke, som är ett sådant barn? Han tål inte motgång.»

»Ah, den sangvinikern — han har själf sagt, att han skrattar åt hela världen, bara han har en tia i plånboken.»

»Nå, men om han nu händelsevis är utan . . . Jag glömmmer aldrig hans förtviflan, när jag träffade honom i Lund. Ja, det är inte värddt att du låtsar vara så förhärdad, du är minst lika svag för honom som jag. Hvem var det, som inte gaf sig någon ro, förrän han kom hit och gick och hyrde rum åt honom fjorton dar i förväg, hvad?»

»Ja, men ser du, Dick, jag talar i alla fall förnuft med honom — som i går kväll, när han kom och berättade, att de hade rådt honom att gifta sig.»

»Prat — rådt honom att gifta sig. Det skall vara till dig han kan komma med sådana dumheter.» Och Witt satte naglarna i hennes öra, tills det blef blodrödt och hon började skrika. — — —

Sven och fröken Henning gingo nere vid stranden. Regnet hade upphört, men himlen låg jämnmulen öfver det tunga hafvet, och en ensam droppe drog då och då sin glänsande strimma genom luften.

»Inte är det precis väder att promenera i.»

»Ni fryser, fröken, ni har alldeles för litet om halsen. Vänta, så skall ni få se.» Han drog upp en röd sidenduk ur fickan: »Låt mig knyta den om er.»

»Ånej.»

»Åjo.» Han knöt två ordentliga knutar under hennes haka. »Bara ni nu inte behöfver er halsduk själf,» sade hon.

»Jag — —» Han stod och såg på henne med en blick, som glänste: »Är det inte bättre nu?»

»Jo, tack . . . Ni har förstås inte hört något från herr Iverson ännu? Nej, naturligtvis. Hur tycker ni, att det skall bli att komma dit ner?»

»Tomt, fröken. Ja, ni vet inte, hvad jag sätter för ett värde på trefnad och allt, som ligger i ordet hem, förstår ni. För alla de gånger jag måst göra våld på mig för att gå in på en restaurant. Jag vet inte, hvad det är, men luften är mig för komplicerad. Den tar smak af alla de människor, som ha rätt att sitta där med sina vitzar och sin biffsteksportion. Det tarfligaste hem är aristokratiskt mot ett sådant där ställe, där hela världen går ut och in och där hvar och en afsätter litet af sin smak och sina vanor.»

»Åja, men allt det där kan ju ha sitt behag — kamratlifvet —»

»Naturligtvis, men jag är bortskämd af Witts och min syster och svåger. Deras sällskap har varit mig mer än mina kamraters och för resten var jag aldrig upptagen som en af dem. Det var bara Dick, som hoppades någonting af mig — inte

därför, att han ej har lika klar blick som någon af de andra . . . det finns inte en, som är värdig att lösa hans skorem . . . utan därför, att han höll af mig och skulle gifvit mig hälften af sitt framtida rykte, om jag hade blifvit något, men nu är jag ändå ingenting . . . fröken —»

Han strök handen öfver pannan och betraktade henne så blygt, men på samma gång så forskande, att hon böjde ned hufvudet: »Så arbeta då på att bli någonting,» sade hon lågt och fast. »Annars så blir det ju odrägligt hela lifvet. Jag skulle inte kunna uthärda, om jag inte hade ett mål.»

»Ni . . .»

»Ja,» hon såg upp, »jag tänker själf skapa mig en framtid, och till våren tar jag min examen.»

»Er examen!» upprepade han stelt, men spänningen försvann under hennes lugna blick. »Examen! Stod hon där och talade om examen, och han hånskrattade icke åt sig själf och det hela, fast det var så oemotståndligt barockt. »Examen. Jaså. Jag gratulerar.»

»Herr Höök,» sade hon sakta, smärtsamt berörd af hans ton.

»En sådan glädje, fröken. Ja, det kan jag bäst bedöma, jag, som aldrig lyckats taga någon examen själf.»

»Ni gör narr af mig,» sade hon allvarsamt, nästan sorgset, »det skulle ni inte göra, herr Höök.»

»Det skulle jag inte göra, fröken, om jag inte voro den stackare jag är.» Han gick hastigt, utan

att se på henne, men när de hunnit till remnan, där hon hållit på att halka, räckte han tyst fram sin hand för att hjälpa henne ned.

»Nu skall ni inte följa mig längre,» sade hon och gaf honom halsduken med ett lågt tack.

Han bet snyftande i sidenet, när han stormade från Edskile och hem till sig.

Då Witt vaknade vid 6-tiden nästa morgon, fick han se en liten breflapp på golfvet vid sin säng. Det var en biljett från Höök, som fiskaren kastat in genom det öppna fönstret, när han gick förbi i daggroningen.

»Vänta mig inte i morgon, jag reser till idet kl. 5. Om du tänker, att jag har en skruf lös, är jag fullkomligt enig med dig. Man stormar inte väderkvarnar så ostraffadt som folk i allmänhet tror. Tack för allt och hälsa Ester.

Din arme djäfvul

Sven Höök.»

Dick var klädd i nästa ögonblick och sprang andlös till fiskarens, där de hyrt rum åt Höök. Det tycktes icke vara någon hemma, men alla dörrar voro olåsta och en stod på glänt till ett stekhett rum med en målad kista och en träsäng längs väggarna. Dagen skar mot ett blått skynke, som gjorde det skumt där inne, men målaren såg en halföppen koffert på ett bord, sammanrafsadt linne i ett hörn, kläder öfver alla stolar och midt i all denna oreda Sven Höök, som låg på golfvet och sof. Ena armen höll han utsträckt, och där-öfver låg hans hufvud, tungt och orörligt som i

en lugn hvila. Läpparna hade skilts öfver de friska, hvita tänderna och den solbrända kinden var röd.

»Barn,» skulle Ester ha sagt, om hon sett honom, och något sådant tänkte också Dick, när han gick ut och satte sig på den lilla bänken framför fönstret för att vänta på att Sven skulle vakna. Men då det gått en half timme, utan att han rörde på sig där inne, förlorade målaren tålmodet och gick och bad sin fru tala förnuft med Höök.

Fram på förmiddagen, då Ester ämnade sig till Sven, såg hon honom komma nere vid stranden med hatten djupt ner i pannan och båda händerna i fickorna: »God dag,» ropade hon på långt håll. »Du kan tro, att Dick har varit orolig för dig, Hvad är det nu för en historia?»

»Det är historien om en hjälte, som begått en dumhet och kände marken bränna under fötterna. Hjälten ville resa, men hjälten försof sig. Finis tragediæ.»

»Å, nej men Sven, hvad du är lustig!»

»Ja, inte sant du?»

»Vet du hvem, som for med göteborgsbåten i dag? Jo, fröken Henning och hennes far. Hon skref ett par rader på sitt kort och bad mig hälsa.»

»Tack,» han stötte klacken i gruset, »bad hon dig hälsa, det var mer än comme il faut, det var henningskt.»

»Sven,» började Ester och lade sin hand på hans arm.

»Ja, hvad vill du — låt mig vara.» Hans läppar skälfde och det ryckte nervöst i vecket mellan ögonbrynen.

»Jag vill inte plåga dig, min vän, det vet du.» Hon vände sig bort och de gingo tysta till den plats, där de brukade sitta: »Vill du inte läsa litet för mig, säg?»

»Läsa —» Han satte sig bredvid henne och bladdrade förströdt i hennes bok, tills han plötsligt slungade den ifrån sig och dolde ansiktet i händerna.

»Sven, hur har allt detta kommit?»

»Jag vet inte, Ester, jag vet inte, men jag kan inte låta bli att tänka på henne, jag . . . kan inte . . .» Han pressade hennes hand mot sina ögon, och hon satt och strök hans hår, tills hon fick honom så lugn, att de kunde gå och söka upp Dick, som tog emot honom med ett slag på axeln: »Jag tror nog, att jag kan få gubben Tengvall att rita på din revers, och hvad i all världen vill du då ge dig iväg för? Hör du, Ester, nu seglar Sven och jag till Skutskär. I dag skall det knogas. Jag har en sådan jäkla målarglädje.»

De lade ut; Sven styrde och Dick skötte seglen. Det var icke väder att prata i. Slitna, gula skyar foro som yrande sand öfver den heta, gråblå himlen, vattnet var bronsgrönt som om det rullat all hafsbottens tång i sina böljor, och skummet flög kalkhvitt upp mot seglen. Naket och

öde, med sin steniga strand glattslipad af brottsjöar, sköt Skutskär ut i hafvet. De stego i land och drefvo omkring öfver klipphällar och grusfält, där en karg vegetation af enar låg med stammarna krökta mot marken som vuxen under en storm. Ingen talade om målarglädje, men Dick nickade för sig själf, kisade och ryckte i rocken; »Man skall vara infödd för att förstå sig på det här, men det är styft, hva'? Inte bara i färgen — det är något 'jäkla annacka' i karaktären. . . Och hvad tusan — inte duger det att vara ömskinnad, inte. Hör du, Sven, när du får pengar på reversen, så kan du klara affärerna med din svåger och se'n är det väl ingen, som kommer och björnar dig värre än att du kan hålla honom från lifvet på dig med din lön. Men ska' vi inte ge oss härifrån nu, hva'?» De satte ut igen och kommo icke hem förrän fram emot kvällen, men då hviskade Dick till Ester, att han hade fått Höök att »glömma sig».

Och han visade ingen smärta med stora ord och vilda utbrott, men det var en skum sorgsenhet inne i hans ögon, som gjorde Ester ondt, fast hon kunde komma och skaka honom i armen och be honom låta bli »wertherisera» eller försöka tala förnuft med honom någon förtrolig stund, då de voro ensamma: »Att du skulle bli kär, det var ju klart, men i henne! . . . Jag förstår inte, hvad du fäste dig vid hos den flickan.»

»Ja, hon var ju inte vacker, om det är det du menar, men hon var olik alla andra. Det var

något af tidig morgon öfver henne, någonting svalt och klart och oåtkomligt, som jag inte kan få namn för. Har du kanske märkt det — jag har åtminstone känt det så många gånger — att naturen aldrig är så sluten inom sig själf som före soluppgången... Det är väl kylan och den stora stillheten, som gör, att man känner sig så främmande och utomstående; man ser och ser, och så tycker man, att det försiggår någonting där inne, som man aldrig skall få veta, hvad det är... Ja — sådant kan ju inte beskrivas, men hvar morgon vid tretiden, när fiskaren gick förbi och jag vaknade, så slog jag alltid upp mitt fönster, och då tyckte jag, att det var som om hon kom in i rummet till mig med hela sin friskhet och allt det oåtkomligt lugna och klara, som var öfver henne, och det blef så ljusst... och så lyckligt...»

»Men allt det där var ju bara något du hade inom dig själf och som inte alls kom från henne. Hon var mycket nykter, mycket torr och mycket prosaisk, det försäkrar jag dig.»

»Nej, nej... ja, du förstod henne inte, men för mig var det alltid, ända från början, som om det måste finnas något annat hos henne än det man såg. Och jag gick och väntade på genombrottet, på soluppgången och det blef en sådan visshet, att det skulle komma alltsammans med ett slag, med det kom inte — för mig —»

»Ja, det kommer nog inte för någon, du!»

»Jo, åjo, men han skall vara stark och seg och brukbar i lifvet, förstår du... allt hvad jag inte är.»

»Sven, hvad är det för dumheter?»

»Det är sanning, Ester. Sådana som jag äro obehöfliga — ett slags öfverproduktion.»

»Ah — liksom om världen hade öfverflöd på *människor*, Sven. Jag tål inte, att det här sätter ner ditt lifsmod. Det var ju inte annat än en fantasi, bara en inbillning, Sven, tro mig.»

»Inbillning — hvad hjälper väl det mig, om det också var en inbillning. Tror du inte man kan lida lika mycket med sin fantasi som med sitt hjärta?»

En kväll, då han var tystare än annars — de hade gått slag på slag vid stranden, utan att han sagt ett ord — knäppte hon båda händerna om hans arm och såg honom in i ansiktet: »Är det något särskildt, Sven? Kanske du är orolig för den där växeln... Nog tror jag ändå, att Tengvall —»

»Jag ger honom fan.»

»Voyons, voyons, Sven, kan du inte vara älskvärd, hva'?»

»Vara älskvärd» — han skrattade bittert — »det vet du väl jag kan. Det är mitt yrke.»

»Men hvarför är Sven så svår i kväll?»

Han stack händerna i rockfickan: »Hvad du är fruntimmersaktig, Ester.»

»Fruentimmersaktig — hvad menar hans nåd med det?»

»Ingenting. Det finns ingenting med mening i.»

»Hör du, lille Sven, det tar inte på mig. Hvad tjänar det till att vara så där byronsk?»

Han ryckte sig häftigt lös från henne och hon blef strax allvarsam: »Seså, kan du inte tåla en smula skämt, hva'?»

»Nej.»

»Nu skall Sven vara snäll! Har du inte förtroende för oss längre?»

»Det vet du väl, att jag har.»

»Nå?»

»Jag kommer inte till Iversons. Du vet, att jag skref och påminde honom om hans löfte, och så fick jag då ett brefkort; — kort och godt: »Platsen upptagen.»

»Ja — du kände ju inte hans kusiner.»

»Ester!»

»Käre vän, nog kan du väl veta, att jag tycker det är tråkigt. Men herre gud — nu är det ju bara att se sig om efter något annat. Alla vägar äro väl inte stängda —»

»Nej, det kan du ju ha rätt i. Jag har ju bara spårat ur.»

»Prat — spårat ur, när du aldrig varit riktigt inne i något. Men kom nu med in och drick en kopp te, så blir det nog bra alltsammans.» Hon drog honom med sig till deras lilla stuga: »Titta på Dick, du, han ligger där inne och röker. Kunde han inte gått med i stället för att vara så där lat?»

»God kväll, brukar man säga!» Witt blåste ut en lång rökstrimma mot Ester, där hon stod i dörren. »Jag är visst inte lat, jag ligger och komponerar.»

»Aj, där kan du höra, Sven, hur det går honom till sinnes, allt hvad de estetisera om hans brist på komposition. För resten tycker jag du skulle känna dig tilltalad af hans sätt att arbeta, hva?» Hon tog ned ett par koppar från en liten hylla: »Sven och jag ha varit i dispyt, Dick.»

»Nå, det var ju roligt.»

»Ja, han behöfver ryckas upp, pojken där. Bara för han inte fick den platsen, du vet, sitter han ända upp öfver öronen i resignation.»

»Den satans resignationen!» ropade Dick och steg upp. »Jag säger er, att det är den, som förstör detta stackars lilla land. Här kommer den ene efter den andre och resignerar sig blek och intressant, men jag frågar bara, hvart det skall ta vägen —»

Höök stannade i sin promenad öfver golfvet. »Men hvad vill du då, att jag skall göra? Skrifva vers eller måla?»

»Nej, din målning, vet du, det var, uppriktigt sagt, den värsta smörja jag har sett.»

Ester böjde sig leende öfver bordet: Minns du hans *Genre*, som han höll så mörk —»

»Och som han torkade framför brasan för att den skulle spricka och verka gammal holländare —» Dick skrattade och slog Sven på axeln: »Ärkehumbug där!»

»Ärkehumbugen» drack sitt te, rökte cigaretter, sade sina vänner, att de voro de enda lyckliga människor, som inte plågade honom, och skildes vid dem bortemot midnatt med gamla ungdomsminnens värme i sin själ.

* * *

»Å, Dick — jag är så orolig för honom —»
De två, som böjde sig ned öfver Sven Höök, räknade pulsslagen i den hand, som båda skiftat att hålla i sin de långa timmar de suttit vid hans säng i stel förfäran öfver detta ofattliga, att han låg där med genomskjuten lunga. A — när fiskaren sprang efter dem och de störtade hit och sågo Sven ligga sanslös. Ester tyckte sig ännu höra sitt eget skri och se Dicks förtviflan. — — — Att han kunde göra dem det, att han kunde! Stackars Sven, han visste väl inte, hvad han gjorde, när han gick här ensam om natten och det skedde. Det var icke öfverläggning, det var hopplöshetens blinda instinkt, som alltid famlar mot döden. Det låg ett papper söndersmuladt i Esters hand — det var hvad de funnit hos Sven, och hon hade rifvit det i bitar, men hon såg ännu orden, de par raderna om att han drifvit två människor i olycka, kanske från hem och hård, därför att de hållit af honom och trott på hans ord. . . . Den växeln, allt detta för den växeln . . .

Hon satt bara och såg på Sven. En gång hade han öppnat ögonen och känt igen henne och

hviskat »otur» med en glimt af sitt gamla leende; det var i förmiddags, sedan hade han legat som i dvala: »Dick, Dick, om han dör —»

Dick skakade på hufvudet, utan att möta hennes blick. Ester kunde icke hålla ut längre; hon gick bort till fönstret och vek upp det blå skynket för de nedersta rutorna. Med sin heta panna mot det kalla glaset satt hon länge och såg ut.

Det låg en blek eftermiddagsdager öfver himmel och vatten, och solen gled långsamt ned mot horisontens tunga, gråa skyar, tills den plötsligt sjönk bakom kanternas hvita ull och sprängde molnväggen, som började lysa i scharlakan och i orange. Under denna brand låg hafvet som en purpurnäcka med gyllene skiftningar inemot den violetta skuggan af dimlikt förtonande berg, och den gula luften blef röd af ett rosensken, som kom stranden, fönsterrutorna och rummets skymning att skimra som i reflexer af eld.

»Hvad är det?» Sven rörde på sig, såg upp, försökte resa sig och skuggade ansiktet med handen; de bruna fingrarna lyste genomskinligt röda i den strimma af glödande dager, som flöt från förstret och fram till hans säng.

»Drag — å drag upp gardinen!» Hans ögon vidgade sig och drucko in ljuset; så sjönk hufvudet tillbaka mot kudden: »Lifvet, ack, lifvet, — bara det att vara till!»

Ester var i ett nu vid hans sida: »Sven, käre Sven — å gud ske lof!» Han hade tagit hennes

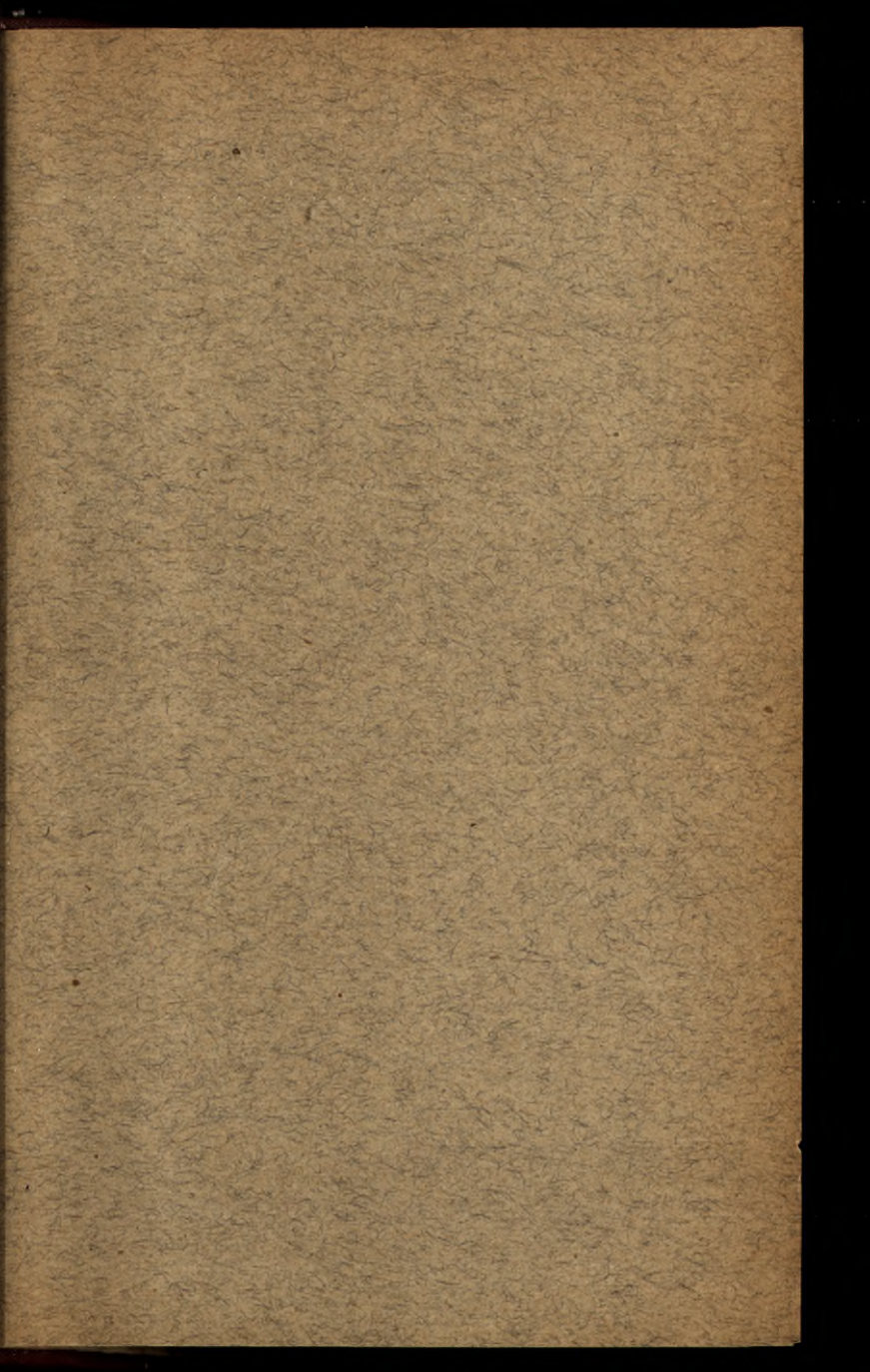
hand i sin med en svag tryckning: »Att jag . . . fick lefva,» hviskade han som i hänryckning med blicken ut mot hafvet: »Hör du, Dick, du, han har allt något till målarglädje, hvad, — den store Pan.»

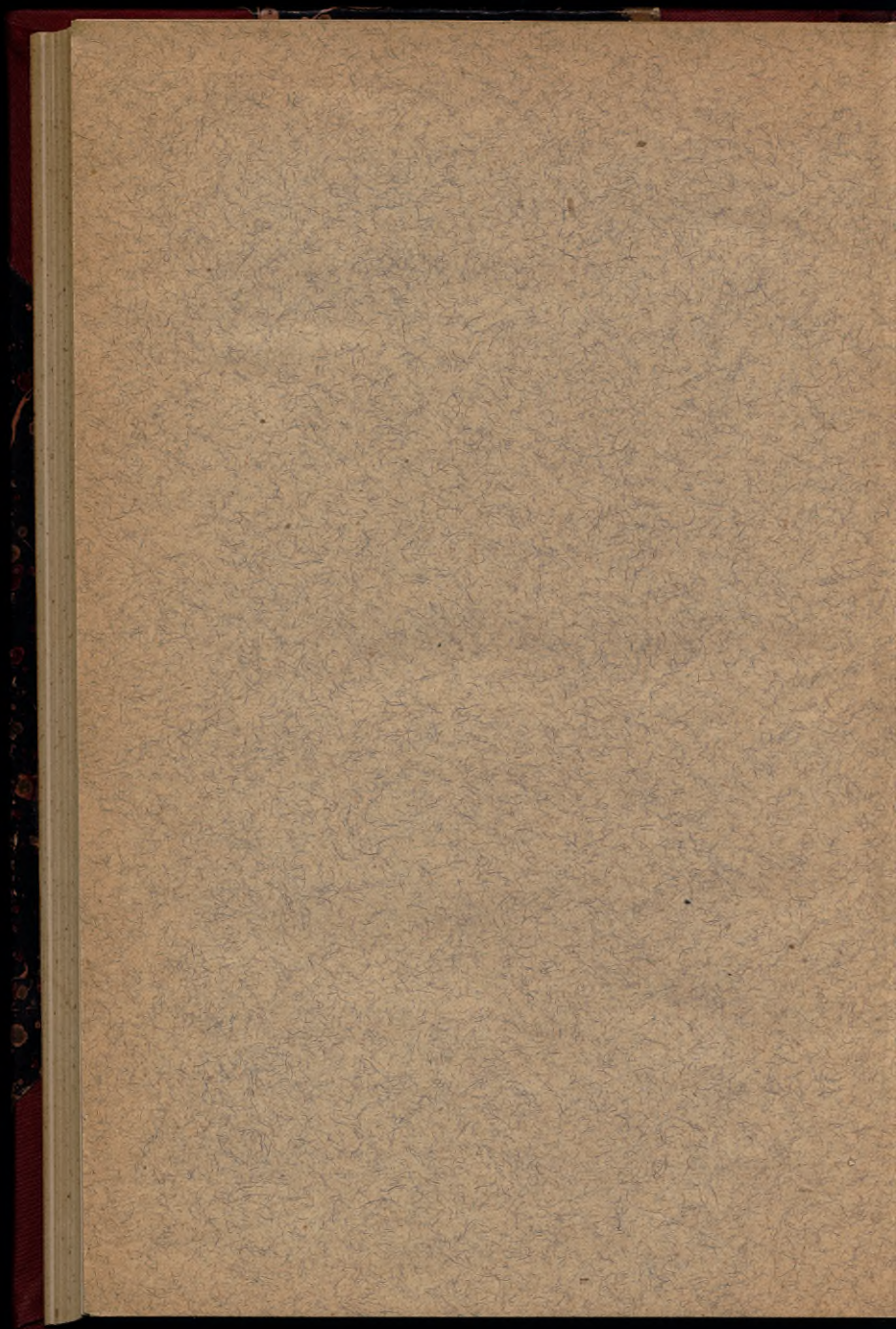

Innehåll:

<i>Fata morgana</i>	5.
<i>Nadine</i>	29.
<i>Katja</i>	51.
<i>Teorier</i>	67.
<i>Hinc illæ lacrimæ</i>	99.
<i>Fientliga makter</i>	113.
<i>Ett dagboksblad</i>	133.
<i>Sig själf nog</i>	145.
<i>Stackars Fritz!</i>	155.
<i>Sven Höök</i>	173.

Lp. 19

6000227034

Göteborgs universitetsbibliotek

